

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ป.ม.

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ป.ม.

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์
วัดเทพศิรินทราวาส
๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) ป.ม.

ชาตะ ๑๔ มกราคม ๒๔๓๒

มรณะ ๒๓ ธันวาคม ๒๕๐๙

ประวัติ

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) ป.ม.

---

๑. ชื่อเดิม สละ ชื่อสกุล เอมะศิริ

๒. เกิด ณ วัน ๓ฯ๒ ปีฉลู ๑๔ มกราคม ๒๔๓๒
  ๙

๓. ชื่อบิดามารดา พระยามนูสารศาสตรบัญชา (ศิริ เอมะศิริ) และคุณหญิงเหลือบ

๔. แรกเข้ารับราชการ เป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก เมื่อ มกราคม ๒๔๔๖

๕. ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรยศทหาร

มีนาคม ๒๔๕๓ เป็น ร้อยตรี
มีนาคม ๒๔๕๕ เป็น ร้อยโท
เมษายน ๒๔๕๘ เป็น ร้อยเอก
พฤษภาคม ๒๔๖๓ เป็น พันตรี
พฤษภาคม ๒๔๖๗ เป็น พันโท
พฤศจิกายน ๒๔๗๓ เป็น พันเอก

๖. ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร บรรดาศักดิ์

พฤษภาคม ๒๔๕๙ เป็น ขุนยุทธกาจกำธร
พฤษภาคม ๒๔๖๒ เป็น หลวงฤทธิอัคเนย์
พฤษภาคม ๒๔๖๖ เป็น พระฤทธิอัคเนย์
พฤษภาคม ๒๔๗๔ เป็น พระยาฤทธิอัคเนย์

๗. ตำแหน่ง

มกราคม	๒๔๔๖	เป็น นักเรียนนายร้อย
มีนาคม	๒๔๕๑	เป็น นักเรียนทำการนายร้อย
เมษายน	๒๔๕๒	เป็น สำรองราชการ กรมทหารบกใหญ่ที่ ๖ นครสวรรค์
พฤศจิกายน	๒๔๕๔	เป็น นายทหารคนสนิทผู้บัญชาการกองพลที่ ๖ นครสวรรค์
มีนาคม	๒๔๕๕	เป็น ประจำกรมทหารบกใหญ่ที่ ๗ พิษณุโลก
เมษายน	๒๔๕๖	เป็น ผู้รั้งตำแหน่งผู้บังคับกองร้อย ๑ กรมทหารบกใหญ่ที่ ๗ พิษณุโลก
เมษายน	๒๔๕๘	เป็น ปลัดกรม กรมทหารบกใหญ่ที่ ๘ เชียงใหม่
กันยายน	๒๔๕๙	เป็น ปลัดกรม กรมทหารบกใหญ่ที่ ๕ นครราชสีมา
เมษายน	๒๔๖๑	เป็น ผู้รั้งผู้บังคับการ กรมทหารบกใหญ่ที่ ๖ นครสวรรค์
ตุลาคม	๒๔๖๒	เป็น ผู้บังคับการ กรมทหารบกใหญ่ที่ ๕ นครราชสีมา
พฤศจิกายน	๒๔๖๔	เป็น ราชองครักษ์เวร
มีนาคม	๒๔๖๕	เป็น ผู้บังคับการ กรมทหารบกใหญ่ที่ ๑๐ ร้อยเอ็ด
พฤษภาคม	๒๔๗๐	เป็น ผู้บังคับการ กรมทหารบกใหญ่ที่ ๕ นครราชสีมา

พฤษภาคม ๒๔๗๑	เป็น ผู้บังคับการ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๓ (เปลี่ยนชื่อจาก ป. ๕ เป็น ป. ๓) นครราชสีมา
เมษายน ๒๔๗๔	เป็น ผู้บังคับการ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ กรุงเทพ ฯ
ตุลาคม ๒๔๗๔	เป็น ราชองครักษ์เวร
มิถุนายน ๒๔๗๕	เป็น ผู้ร่วมก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญปกครองประเทศ และในระหว่างที่ยังไม่ได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญ ได้เป็นคณะผู้รักษาพระนคร ร่วมกับ พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา และ พ.อ. พระยาทรงสุรเดช
กรกฎาคม ๒๔๗๕	เป็น ผู้บังคับทหารปืนใหญ่
สิงหาคม ๒๔๗๕	เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒
ธันวาคม ๒๔๗๕	เป็น รัฐมนตรี
มิถุนายน ๒๔๗๖	เป็น ปลัดกระทรวงกลาโหม
มกราคม ๒๔๗๖	เป็น ประธานตุลาการกลาง กระทรวงกลาโหม
เมษายน ๒๔๗๗	เป็น ข้าหลวงใหญ่ตรวจการ และอธิบดีกรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย
กุมภาพันธ์ ๒๔๗๘	เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ
ธันวาคม ๒๔๘๐	เป็น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภท ๒

พฤศจิกายน ๒๔๙๑ เป็น วุฒิสมาชิกในรัฐสภา

พฤศจิกายน ๒๔๙๔ เป็น ออกจากวุฒิสมาชิกสภา เนื่องจากยุบสภา

๘. ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ และเหรียญ

พฤศจิกายน	๒๔๕๔	เหรียญบรมราชาภิเษกรัชกาลที่ ๖
มีนาคม	๒๔๖๐	เบญจมาภรณ์มงกุฎไทย
กุมภาพันธ์	๒๔๖๑	เบญจมาภรณ์ช้างเผือก
ธันวาคม	๒๔๖๔	จัตุรถาภรณ์มงกุฎไทย
มีนาคม	๒๔๖๕	จัตุรถาภรณ์ช้างเผือก
มีนาคม	๒๔๖๗	เหรียญจักรพรรดิมาลา
ตุลาคม	๒๔๗๐	ตริตาภรณ์มงกุฎไทย
ธันวาคม	๒๔๘๐	ประถมาภรณ์มงกุฎไทย

๙. ครอบครัว

พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ได้สมรสกับคุณหญิงอิน ฤทธิอัคเนย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕

บุตรธิดาของ พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ คือ

๑. นายเสรี เอมะศิริ
๒. นายเสลา เอมะศิริ
๓. ร.ต. สลับ เอมะศิริ.
๔. นางสาวพันธุ์ศรี เอมะศิริ
๕. นายฤทธี เอมะศิริ
๖. นายศิรินทร์ เอมะศิริ
๗. นางสาวลักษณา เอมะศิริ

๑๐. พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ถึงแก่อนิจกรรมด้วยโรคมะเร็งที่ปอด เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ เวลา ๐๒.๕๕ น. ณ โรงพยาบาลศิริราช.

คำไว้อาลัย

แด่

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) เป็นผู้ก่อการชั้นผู้ใหญ่ในการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญปกครองประเทศเมื่อเดือนมิถุนายน ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ และในระหว่างรอรับพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่ ซึ่งนับว่าเป็นระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่ออย่างสำคัญในการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองของประเทศมาสู่ระบอบประชาธิปไตยนั้น ท่านยังเป็นกรรมการรักษาพระนครร่วมกับ พลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา และพันเอก พระยาทรงสุรเดช อีกด้วย นับแต่วันเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา ปรากฏว่าได้ปฏิบัติราชการรับใช้ชาติบ้านเมืองในตำแหน่งที่สำคัญ ๆ หลายตำแหน่ง ในทางราชการประจำได้ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงกลาโหมเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๖ ส่วนในทางการเมือง ก็ได้เป็นรัฐมนตรีมาตั้งแต่ชุดที่ ๑ และในชุดต่อ ๆ มาอีกหลายชุด จนในที่สุดได้ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ และได้ดำรงอยู่ในตำแหน่งนั้นติดต่อกันมาเป็นเวลาถึง ๒ ปีเศษ ชีวิตราชการของท่านผู้นี้นับว่าเป็นชีวิตราชการที่ควรแก่การสรรเสริญและเป็นตัวอย่างที่ดี

แก่บุคคลในชั้นหลังนี้เป็นอย่างยิ่ง เพราะท่านเป็นผู้ที่มีความวิริยะอุตสาหะปฏิบัติหน้าที่ราชการมาด้วยความเสียสละและซื่อสัตย์สุจริตต่อชาติบ้านเมืองจนเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลทั่วไป ข้าพเจ้าจึงรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้มีโอกาสแสดงความไว้อาลัยต่อท่านในงานพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

ขอให้ผลบุญราศีตลอดจนคุณงามความดีที่ท่านได้ประกอบไว้ และกุศลแห่งทักษิณานุปทานที่ครอบครัวบุตรหลานตลอดจนศิษยานุ-ศิษย์ทั้งหลายได้บำเพ็ญอุทิศให้ จงเป็นพลวปัจจัยน้อมนำดวงวิญญาณของ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) ไปสู่สุคติประสบแต่อิฏฐวิบุลมนุญผลในทิพยสถานทุกทิพาราตรีกาลตลอดไป.

จอมพล [signature]

(ถนอม กิตติขจร)

นายกรัฐมนตรี

คำไว้อาลัย

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นคนสำคัญคนหนึ่งในการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญในปี ๒๔๗๕ เพียงแต่การบำเพ็ญประโยชน์ในการได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญมา ก็เป็นการเพียงพอแล้วที่ชื่อเสียงของท่านจะไม่ย่อยยับ หากจะยืนยงคงอยู่ชั่วกาลนาน

ข้าพเจ้าได้รู้จักกับท่านเมื่อ ๓๐ ปีมาแล้ว ขณะที่ท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และข้าพเจ้าเป็นที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าจำได้ว่า ข้อที่ประทับใจข้าพเจ้าในลักษณะนิสัยของท่านก็คือท่านมีอัธยาศัยดี กิริยามรรยาทดี วาจาอ่อนหวาน เป็นสุภาพบุรุษโดยแท้ เป็นผู้ให้ประโยชน์ในทางดีต่าง ๆ โดยทั่วไป สมดังพุทธศาสนสุภาษิต ว่า

อตฺโถ อตฺถิ สุชาตสฺมึ
ประโยชน์ย่อมมีในคนผู้มีชาติดี

ขอให้คุณงามความดีที่ท่านผู้ล่วงลับไปแล้วได้บำเพ็ญไว้ในแผ่นดิน จงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพ เทอญ.

พลตรี นราธิป

(กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์)

คำไว้อาลัยของ ผบ. ทบ.

สำหรับหนังสืออนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์

ทุกคนที่เติบโตทันได้เห็นการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เพื่อขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ย่อมจะรู้จักหรืออย่างน้อยที่สุดก็ได้ยินชื่อเสียงของ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เพราะท่านผู้นี้เป็นหนึ่งในจำนวนสี่ท่าน ที่เป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองชั้นหัวหน้าในคณะราษฎร์ หรือที่เราเรียกกันในสมัยนั้นว่า สี่ทหารเสือ ซึ่งได้แก่

๑. พล.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา

๒. พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์

๓. พ.อ. พระยาทรงสุรเดช

๔. พ.อ. พระประศาสน์พิทยายุทธ์

งานเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทย จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยมีรัฐธรรมนูญ นับเป็นงานสำคัญที่สุด และเด่นที่สุดของท่านผู้นี้ เราได้เห็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองในครั้งนั้นสำเร็จลงโดยเรียบร้อย

ไม่มีการเสียเลือดเนื้อเลย คณะราษฎร์ได้ขอพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรกจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นผลให้ประเทศไทยได้มีการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยนับแต่นั้นมา การเป็นหัวหน้าผู้หนึ่งในคณะราษฎร์ผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อ ๒๔ มิ.ย. ๗๕ จึงเป็นงานชิ้นเอกในเกียรติประวัติของท่านผู้นี้ ซึ่งท่านได้ทำคุณประโยชน์ไว้แก่ชาติไทย

สำหรับทางด้านทหารโดยเฉพาะนั้น พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เริ่มชีวิตรับราชการทหารโดยเข้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖ ออกรับราชการเป็นนายทหารปืนใหญ่ เมื่อ เม.ย. ๒๔๕๒ ได้รับราชการตั้งแต่เป็นนายทหารชั้นผู้น้อย จงดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ ที่ ๑ รักษาพระองค์ เมื่อก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเมื่อภายหลังเปลี่ยนการปกครองแล้ว ท่านได้ดำรงตำแหน่งผู้บังคับทหารปืนใหญ่ อันเป็นตำแหน่งสูงสุดของทหารปืนใหญ่ในสมัยนั้น ตั้งแต่ ส.ค. ๗๕ จนถึง ๒๔ มิ.ย. ๗๖ จึงได้พ้นจากตำแหน่งนี้ เพราะได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ไปดำรงตำแหน่ง ปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหม ซึ่งต่อมาใน ๑ เม.ย. ๗๗ ได้เลิกนามตำแหน่งปลัดทูลฉลอง เปลี่ยนเป็นปลัดกระทรวงกลาโหม ซึ่งยังคงใช้อยู่จนทุกวันนี้

ท่านผู้นี้ เป็นทหารปืนใหญ่อย่างแท้จริง ได้รับราชการเป็นนายทหารปืนใหญ่ บังคับหน่วยทหารปืนใหญ่ตั้งแต่ต่ำสุดจนถึงสูงสุดติดต่อกันเป็นเวลายาวนานถึง ๒๔ ปี ทหารปืนใหญ่ของกองทัพบกไทยที่เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ ทั้งทางด้านอาวุธและทั้งด้านวิทยา

การ นับว่าได้อาศัยน้ำมือของท่านผู้นี้เป็นผู้เสริมสร้างอย่างสำคัญด้วยท่านหนึ่ง ซึ่งทหารบื่นใหญ่ทุกคนและเฉพาะอย่างยิ่ง กองทัพบกจะขอระลึกพระคุณนี้ตลอดไป

ขออำนาจกุศลบุญราศี ที่ พ.อ. พระยาฤทธิอัคเนย์ ได้ประกอบกรรมดีไว้ในปัจจุบันชาตินี้ จงเป็นผลส่งให้ดวงวิญญาณของท่านได้ประสบสุคติอันควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพนั้นเถิด.

พล.อ.

(ประภาส จารุเสถียร)

ผบ. ทบ.

คำไว้อาลัย

แด่

พระยาฤทธิอัคเนย์

ทายาทของพระยาฤทธิอัคเนย์ ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัย ในฐานที่เคยรู้จักท่านมาเป็นเวลานาน ข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะสนองความประสงค์ ข้าพเจ้าได้มีโอกาสรู้จักท่านที่สภาผู้แทนราษฎร ในฐานที่ท่านเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และในฐานที่เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ มาเป็นเวลากว่า ๓๐ ปีแล้ว ท่านเป็นคนที่มีน้ำใจดี มีไมตรีแก่คนโดยมาก ท่านเป็นคนที่สนับสนุนให้ข้าพเจ้าเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร และได้ช่วยเหลือตลอดมาตามที่จะช่วยได้ ความดีของท่านในเรื่องนี้ยังฝังอยู่ในใจของข้าพเจ้า ข้าพเจ้ายังระลึกถึงบุญคุณในเรื่องนี้อยู่เสมอ ข้าพเจ้ามีความเสียใจที่ท่านต้องจากไป

เจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ได้จากไปแล้ว ไม่มีผู้ใดจะสามารถเหนี่ยวรั้งไว้ได้ ฉะนั้น ในโอกาสที่จะพระราชทานเพลิงศพครั้งนี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานอุทิศส่วนกุศล จงดลบันดาลให้วิญญาณอันผ่องใสของเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์จงไปสู่สุคติวิสัย ในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

(พระยามานวราชเสวี)

บ้านปลอดภัย
ถนนสาธร
พระนคร
๘ พฤษภาคม ๒๕๑๐

คำไว้อาลัย

ของ

จอมพล ผิน ชุณหะวัณ

ด้วยภรรยาและบุตรจะได้ขอพระราชทานเพลิงศพให้แก่พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐ ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาสนั้น ข้าพเจ้าได้เคยรับราชการในกองทัพบกมาด้วยกันกับท่านผู้นี้ แม้เราทั้งสองจะประจำต่างกรมกองและต่างจังหวัดมาแล้วก็ตาม ย่อมจะทราบข่าวคราวอยู่เสมอว่า ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและเข้มแข็งตลอดมา จนได้เลื่อนตำแหน่งและได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ตามลำดับ เป็นผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่และเป็นถึงพระยา ซึ่งสมัยนั้นผู้ที่จะได้เลื่อนตำแหน่งหรือเลื่อนบรรดาศักดิ์แต่ละปี นับว่าเป็นเรื่องที่ยากยิ่งที่สุด และ

เรื่องที่เราท่านจะลืมเสียมิได้ก็คือ พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ท่านได้เป็นหัวหน้าสายทหารปืนใหญ่ ทำการปฏิวัติเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ขอพระราชทานเปลี่ยนระบอบการปกครองจากราชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๗ มาจนตราบเท่าทุกวันนี้ นับว่าเป็นประวัติอันดีงามของท่าน ซึ่งชาติคงจารึกนามของท่านไปชั่วกาลนาน

เมื่อพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ได้ประกอบกรรมดีไว้แต่อดีตและได้ถึงแก่อสัญกรรมเสียแล้วเช่นนี้ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกเศร้าสลดและอาลัยเป็นอย่างยิ่ง

ในที่สุดแห่งชีวิตของพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ครั้งนี้ ข้าพเจ้าขออัญเชิญคุณพระศรีรัตนตรัย ได้แก่ พุทธานุภาพ, ธรรมานุภาพ และสังฆานุภาพ ตลอดจนดวงวิญญาณของบรรพบุรุษทั้งมวล จงส่งเสริมให้ดวงวิญญาณของพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ แม้จะสิงสถิตในทิพยพิมานสถานแห่งใดในปรายภพ จงบริสุทธิ์งดงามตามสมควรแห่งคตินิยม สมตามปณิธานของข้าพเจ้าชั่วนิรันดร เทอญ.

จอมพล ผ. ชุณหะวัณ

(ผิน ชุณหะวัณ)

บ้านเลขที่ ๙๒ ซอยราชครู
วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๑๐

ความเคารพรัก–ความอาลัย

คุณเสรี เอมะศิริ ที่รัก

ผมได้รับความเศร้าใจในมรณกรรมของท่านเจ้าคุณ จึงขอแสดงความเสียใจมาในโอกาสนี้ด้วย ความจริงความคุ้นเคยของผมกับท่านเจ้าคุณมีมานานปี ท่านได้ให้ความสนิทสนม และมีความเมตตากรุณาแก่ผมมาก ผมจำได้ว่าความคุ้นเคยระหว่างกันนี้ เกิดขึ้นในสมัยที่ท่านยังรับราชการอยู่ในศาลากลาโหม ในระยะนั้นผมมีโอกาสไปรับใช้กระทรวงกลาโหมประมาณปี พ.ศ. ๒๔๗๓–๔–๕–๖ ท่านมีความกรุณาโดยมีคำสั่งแต่งตั้งให้ผมเป็นเลขานุการของท่านในโครงการบำรุงและผสมพันธุ์ม้าของกองทัพบก ซึ่งเป็นราชการนอกเหนือจากงานในหน้าที่ประจำ เพราะผมมีหน้าที่เป็นหัวหน้าแผนกเสบียงสัตว์และฝ่ายเทคนิคของกรมพลาธิการอยู่แล้ว

ในปี พ.ศ. ๒๔๗๔ ทางกองทัพบกได้จัดส่งนายทหารรุ่นร้อยเอกรุ่นแรกมาเข้ารับการอบรมการกสิกรรมทั้งภาคปฏิบัติและภาควิชาการที่กองเสบียงสัตว์แห่งหนึ่ง และตั้งใจว่าในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็จะจัดตั้งนิคมกสิกรรม เพื่อนายทหารรุ่นต่อไป แต่เหตุการณ์ของวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้ทำให้แผนการนี้หยุดลง แต่ท่านมิได้หยุดความคิดเดิม ผมเข้าใจว่าท่านเป็นห่วงใยอยู่มาก จึงเมื่อปลาย พ.ศ. ๒๔๗๕ ได้แต่งตั้งให้ผมเป็นผู้อำนวยการกสิกรรมของกองทัพบกเรียกนายทหารจาก ๓๕ หน่วยกองพันมารับการอบรม เพื่อจะได้ขยายงานด้านนี้ต่อไปอีก โดยใช้นายทหารเหล่านี้ให้เริ่มงานนิคมใกล้ ๆ เขตหน่วยกองพันที่อยู่ตามชายแดนต่อไป

ในระยะต่อมาเมื่อระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๘–๒๔๘๐ ท่านได้มาดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ ส่วนผมรับราชการอยู่ทางเชียงใหม่ ท่านได้สละเวลาไปเยี่ยมโรงเรียนและสถานีทดลองแห่งนี้ นับว่าเป็นบุญของเจ้าหน้าที่และคณะนักเรียน ท่านเป็นห่วงในเรื่องการจัดหาคนดีคนมีความรู้ไว้ใช้งาน และในการขยายวิทยาการต่าง ๆ ของสถานี ได้วางแนวความคิดเรื่องการควบคุมและบำรุงพันธุ์ยาง และปรารภถึงการบำรุงพันธุ์ไหมของภาคอีสาน การจัดตั้งศูนย์การวิจัยและการเกษตร และเริ่มจัดซื้อที่ดินบางเขนตระเตรียมไว้ในการนี้ ซึ่งกลายเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ท่านสอบถามถึงคนที่มีความรู้มาช่วยงานโดยรวบรวมคนหนุ่มคนแก่ไว้ทำงานที่ศูนย์ใหม่นี้ และคิดจะจัดการอบรมเด็กรุ่นใหม่ไว้เป็นกำลังต่อไป ท่านดำรงอยู่ในตำแหน่งไม่นานนักก็ต้องสละหน้าที่ไปพักผ่อนยังต่างประเทศ ซึ่งก็น่าเสียดายอยู่มาก และเมื่อผมมีโอกาสมารับราชการที่กรุงเทพ ในปี พ.ศ. ๒๔๘๑ จึงมีโอกาสสานงานต่อจากท่านและเราคงเห็นกันแล้วว่างานและแนวความคิดเดิมนั้นได้สำเร็จผลไปส่วนหนึ่งคือศูนย์การเกษตรกลางบางเขน วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ซึ่งบัดนี้ได้กลายมาเป็นมหาวิทยาลัย ซึ่งได้เพาะคนดีคนมีความรู้ไว้ใช้งานตามที่ท่านได้ตั้งใจไว้

ในบั้นปลายชีวิต ท่านได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกวุฒิสภา ระยะนี้เมื่อสนทนากันถึงเรื่องการงานที่ได้เริ่มไว้ ท่านก็ภูมิใจ ผมเองก็ปลื้มใจ

ผมได้เล่ามาอย่างสั้น ๆ ข้อความใดซึ่งอาจเป็นงานส่วนตัวไปบ้างก็มีความตั้งใจให้ผูกโยงประสานกับแนวความคิดของท่านตลอด

เรื่องมา ทั้งนี้ เพื่อให้ข้อความต่าง ๆ ติดต่อกับแนวความคิดที่ท่านได้ริเริ่มไว้ ขอได้โปรดอภัยในข้อความเหล่านี้ด้วย

ท่านเป็นผู้มีความเข้มแข็ง รอบคอบ เปิดเผย มีใจกว้างขวาง ยอมรับความคิดเห็นของผู้ร่วมงานอย่างตรงไปตรงมาตลอดเวลาในการสนทนากัน ทุกฝ่ายย่อมมีความสบายใจ นอกจากงานเกษตรที่เกี่ยวข้องกับตัวผมในขณะนั้น ผมยังได้ฟังความเห็นอื่น ๆ อีกหลายแขนง เช่น ในด้านการสหกรณ์ การป่าไม้ การที่ดิน ในโอกาสที่ท่านอธิบดีของกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมสนทนาอยู่ด้วย

ในที่สุดผมขอแสดงความเศร้าอาลัยในการจากไป ท่านได้สร้างความก้าวหน้าของบ้านเมืองไว้หลายประการ ได้วางรากฐานอันมั่นคงของงานไว้ และได้เสริมสร้างขยายตัวจนปรากฏอยู่ทุกวันนี้ ผลานิสงส์กุศลราศีที่เกิดขึ้นด้วยประการต่าง ๆ และประโยชน์ใดที่เกิดจากการอบรมที่ผมได้รับมาจากท่าน จงเป็นปัจจัยส่งเสริมให้ดวงวิญญาณของท่านได้ไปสู่ยังสุคติในสัมปรายภพด้วยเถิด.

(พระช่วงเกษตรศิลปการ)

บ้านลาดหญ้า ธนบุรี

คำไว้อาลัย

แด่ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์

อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ

ด้วยคุณเสรี เอมะศิริ นายสัตวบาลพิเศษ กรมปศุสัตว์ ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือเป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ผู้เป็นบิดา ในวันพฤหัสบดีที่ ๒๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ โดยที่นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ และคุณเสรี เอมะศิริ ก็เป็นข้าราชการสังกัดกระทรวงเกษตร ข้าพเจ้าจึงมีความยินดีที่จะเขียนคำไว้อาลัยในโอกาสนี้

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ข้าพเจ้าได้ทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันความว่า นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นผู้ร่วมก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญปกครองประเทศเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ และเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ในระหว่างที่ยังไม่ได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญ ท่านได้เป็นผู้หนึ่งในคณะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ซึ่งประกอบด้วยนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายพันเอก พระยาทรงสุรเดช และนายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ในระหว่างนั้นข้าพเจ้ายังรับราชการอยู่ต่างจังหวัดในตำแหน่งสารวัตรภาคสหกรณ์ชั้น ๑ มีสำนักงานอยู่ที่จังหวัดลพบุรี แล้วได้เลื่อนตำแหน่งเป็นหัวหน้ากองสหกรณ์ภาคกลาง และต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งให้เป็นอธิบดีกรมสหกรณ์ เมื่อวันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.

๒๔๗๘ และเมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๘ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งให้นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ ในคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๖ อันมีนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี ในสมัยนั้นกรมสหกรณ์ยังอยู่ในสังกัดกระทรวงเกษตราธิการ ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงเพิ่งมีโอกาสได้รู้จักคุ้นเคยกับท่านและอยู่ในบังคับบัญชาของท่าน ท่านได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ จนถึงวันที่ ๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงได้พ้นจากตำแหน่งเนื่องจาก นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง ครั้นต่อมาได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ตั้งนายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการอีกครั้งหนึ่งเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๐ ในคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๘ อันมีนายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี และได้พ้นจากตำแหน่งนี้เมื่อวันที่ ๑๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๑ ซึ่งเป็นการออกตามวาระพร้อมทั้งคณะรัฐมนตรีชุดที่ ๘ เนื่องจากสมาชิกภาพของผู้แทนราษฎรชุดที่ให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐมนตรีได้สิ้นสุดลง แต่ก็ยังคงรักษาการในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการอยู่ในระหว่างที่ยังมิได้มีการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ ในระหว่างนี้ท่านได้ขอลาออกจากหน้าที่ผู้รักษาการในตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการเมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๑ เนื่องด้วยสุขภาพไม่สมบูรณ์

เมื่อท่านได้พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการแล้ว ข้าพเจ้าก็ไม่ค่อยจะได้มีโอกาสพบปะกับท่าน ในระยะ

หลังนี้ได้ทราบว่าท่านได้ใช้เวลาในบั้นปลายแห่งชีวิตอย่างเงียบๆและได้เข้าวัดฟังธรรมเป็นนิจสิน ต่อมาก็ได้ไปฝึกนั่งวิปัสสนาที่วัดอโศการาม ตำบลบางปิ้ง จังหวัดสมุทรปราการ วันหนึ่งหลังจากที่ข้าพเจ้าเดินทางกลับจากต่างจังหวัด ข้าพเจ้าได้แวะไปเยี่ยมเยียนท่านที่วัดนี้ แต่ก็ได้ทราบว่าท่านได้กลับไปบ้านในกรุงเทพฯ เสียแล้ว จึงมิได้พบกัน

เนื่องจาก นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการถึงสองสมัย และข้าพเจ้าเป็นอธิบดีกรมสหกรณ์อยู่ในระหว่างนั้น ข้าพเจ้ากล่าวได้ว่า ท่านเป็นผู้มีคุณสมบัติอันดีงาม มีความสุภาพเรียบร้อยไม่ถือตัว มีอุปนิสัยสุขุมเยือกเย็นและมีน้ำใจเสียสละ เมื่อถึงวัยสูงอายุ ก็ได้ใช้ชีวิตอยู่อย่างสงบ ท่านได้ป่วยด้วยโรคมะเร็งเป็นเวลานาน ระหว่างที่รักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมเยียนหลายครั้งด้วยความรำลึกถึงว่าท่านได้เคยเป็นรัฐมนตรีผู้บังคับบัญชามาแต่ก่อน ต่อมาก็ได้ทราบด้วยความเศร้าสลดใจว่า ท่านได้ถึงแก่อนิจกรรมเสียแล้วด้วยอาการอันสงบเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ข้าพเจ้าได้ไปในพิธีอาบน้ำศพ และต่อมาในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร ก็ได้เป็นเจ้าภาพในพิธีสวดพระอภิธรรมเมื่อคืนวันพุธที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๙ ด้วย

การถึงแก่อนิจกรรมของพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ มิใช่แต่เพียงจะเป็นการสูญเสียครั้งสำคัญสำหรับครอบครัว ญาติมิตร และผู้รู้จักคุ้นเคยเท่านั้น หากยังเป็นการสูญเสียบุคคลสำคัญซึ่งครั้งหนึ่งได้

เป็นผู้ร่วมก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญปกครองประเทศเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ ด้วย

ขออานุภาพคุณพระศรีรัตนตรัยและอานิสงส์แห่งคุณงามความดี และบุญกุศลทั้งหลายที่ได้บำเพ็ญ จงเป็นพลวปัจจัยให้ดวงวิญญาณ ของพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) ได้ประสบอิฏฐวิบุล มนุญผลและความสงบสุขในสัมปรายภพตลอดไป เทอญ.

(พระประกาศสหกรณ์)
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร

กระทรวงเกษตร
๑๒ พฤษภาคม ๒๕๑๐

คำไว้อาลัย

คุณเสรี เอมะศิริ ซึ่งเป็นเพื่อนของข้าพเจ้าได้มาติดต่อเกี่ยวกับการมรณกรรมของท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ และได้ปรารภว่าจะได้ดำเนินการขอพระราชทานเพลิงศพ ในวันที่๒๕พฤษภาคม๒๕๑๐นี้ ข้าพเจ้ารู้ว่าท่านเจ้าคุณได้เคยทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติไว้อย่างมากมาย จึงได้ติดต่อให้ทางกระทรวงกลาโหมดำเนินการช่วยเหลือตามที่ทางคุณเสรี ฯ จะขอร้องมา สำหรับทางส่วนตัวข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นเพื่อนของบุตรชายของท่าน รู้สึกว่าในชีวิตของท่านในทางราชการนั้นท่านได้ปฏิบัติการไปอย่างเรียบร้อย มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ราชการสมกับเป็นทหารหาญของชาติ ท่านมีบ้านอยู่ในคลอง-บางกอกน้อยซึ่งเป็นคลองเดียวกับบ้านที่ข้าพเจ้าอยู่ในปัจจุบัน และเป็นตำบลเดียวกับที่ข้าพเจ้าได้เกิดมา ข้าพเจ้าได้เฝ้าสังเกตการปฏิบัติการของท่านตั้งแต่ข้าพเจ้ายังเป็นนายทหารใหม่ ๆ สิ่งที่ได้รับเป็นบทเรียนจากท่านมีมากมาย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงานของคนรุ่นหลังมาก บางคราวข้าพเจ้ามีโอกาสได้ลงเรือจ้าง (สมัยนั้นไม่มีถนน ไม่มีเรือแท็กซี่) ท่านก็สนทนาปราศรัยกับข้าพเจ้าอย่างเป็นกันเอง ข้าพเจ้าได้รับหลักการและวิธีการหลายอย่างจากการสนทนากับท่าน

คนเราเกิดมาแล้วต้องตายไม่ช้าหรือเร็ว คนดีตายไปแล้วใครก็ไม่กล่าวว่านินทา คนไม่ดีตายไปแล้วก็ยังมีคนกล่าวว่านินทาตามหลัง แต่คนดีและเป็นผู้ที่ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติ เช่นพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ นี้ไม่ใช่จะไม่กล่าวว่านินทาแล้ว ตรง

กันข้ามได้มีคนสรรเสริญในคุณความดีของท่าน และคุณความดีอันนี้จะจารึกชื่อของท่านไว้ให้อยู่ในประวัติศาสตร์ของชาติไทยตลอดไป

ขอให้คุณงามความดีของท่านเจ้าคุณจงตอบสนองให้วิญญาณของท่านได้ไปสู่สุคติในสัมปรายภพทุกประการ.

พลอากาศเอก

(ทวี จุลละทรัพย์)

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

คำไว้อาลัย

ของ

พลเอก พระประจนปัจจนึก

ในงานพระราชทานเพลิงศพพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ (สละ เอมะศิริ) เจ้าภาพผู้เป็นบุตรชาย ได้ขอให้ข้าพเจ้าเขียนคำไว้อาลัยในหนังสือที่จะพิมพ์แจกเป็นบรรณาการแด่ท่านที่มาในงานนี้ ข้าพเจ้าได้สนองรับด้วยความยินดี

พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ ได้สำเร็จการศึกษาชั้นสูงสุดในโรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า ออกรับราชการเป็นนายทหารเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑ ซึ่งมีข้าพเจ้าด้วยผู้หนึ่ง ซึ่งสอบไล่ได้ออกรับราชการร่วมในรุ่นเดียวกัน ในระหว่างที่รับการศึกษาอยู่ในโรงเรียนนายร้อยนั้น ความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างท่านกับข้าพเจ้านับว่าอยู่ในเกณฑ์พอประมาณ เพราะท่านเป็นนักเรียนรุ่นใหญ่ ต่างกับข้าพเจ้าซึ่งเป็นนักเรียนรุ่นเล็ก ผลการศึกษาของท่านในชั้นสูงสุดสมัยนั้นนับว่าอยู่ในเกณฑ์ดี เพราะสามารถเลือกหน่วยทหารออกรับราชการในเหล่าทหารปืนใหญ่ (กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๖ จังหวัดนครสวรรค์) ซึ่งถือกันว่าเป็นเหล่าทหารทางเทคนิค ส่วนข้าพเจ้าได้เลือกออกรับราชการในกรมทหารราบที่ ๑๒ จังหวัดนครปฐม และต่อมาก็ไม่เคยได้รับราชการร่วมในกองทัพหรือกองพลเดียวกันเลย แม้กระนั้นเมื่อได้พบกันเมื่อใด ท่านก็ได้ทักทายสนทนาวิสาสะกันอย่างสนิทสนม และมักจะเรียกข้าพเจ้าด้วยนามเดิมอย่างที่ได้เคยเรียกกันสมัยเป็นนักเรียนนายร้อย ส่วนการปฏิบัติในทางราชการของท่าน

แสดงว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีมาก เพราะในจำนวนนักเรียนนายร้อยที่สอบไล่ได้และออกรับราชการเป็นนายทหารร่วมในรุ่นเดียวกันครั้งนั้นเป็นจำนวนเกือบ ๒๐๐ คน ที่เจริญรุ่งเรืองในทางราชการ สมัยการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย โดยได้เลื่อนตำแหน่งเป็นถึงชั้นผู้บังคับการกรมทหาร ได้รับพระราชทานยศทหารเป็นพันเอก และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยา นอกจากท่านเจ้าคุณแล้ว เท่าที่จำได้ก็มีผู้อื่นอีกเพียงสองหรือสามท่านเท่านั้น นอกจากนี้จะเว้นที่จะกล่าวมิได้ว่า ในคราวปรับปรุงการจัดกำลังกองทัพบกใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๒ โดยยุบกรมทหารที่มีกำลังในยามปกติเพียงกองพันเดียวลงเป็นกองพัน และรวมหลาย ๆ กองพันเป็นกรมทหาร จึงทำให้จำนวนกรมทหารน้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารปืนใหญ่ ซึ่งเดิมมีอยู่ ๑๐ กรม คงเหลือแต่เพียง ๔ กรม สำหรับผู้บังคับการกรมที่คงเหลือทั้ง ๔ ท่านนั้น ก็มีท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์นี้ผู้หนึ่ง ซึ่งพอที่จะแสดงให้เห็นชัดในวุฒิและความสามารถในหน้าที่ราชการของท่านได้เป็นอย่างดี

ด้วยเดชะกุศลผลบุญที่ท่านเจ้าคุณได้สร้างสะสมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ประกอบกับบุญกุศลที่ท่านเจ้าภาพได้ประกอบและอุทิศส่วนกุศลไปให้ในครั้งนี้ จงบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สุคติในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

พล.อ. [signature]

(พระประจนปัจจนึก)

บ้านหมายเลข ๑๑๖ สามเสนใน
พระนคร

แด่ ท่าน พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์

ข้าพเจ้าได้เห็นท่านครั้งแรก เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก ท่านเป็นนายพันเอก เห็นท่านนั่งถ่ายรูปร่วมกันสี่คนที่หน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ มี พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ์ จึงรู้จักว่าท่านเป็นหนึ่งในสี่เสือ ที่ร่วมกันเปลี่ยนแปลงระบบการปกครอง ส่วนข้าพเจ้านักเรียนนายร้อย ลูกศิษย์เจ้าคุณทรง ก็ทำหน้าที่ในงานนี้ในฐานะเป็นลูกมือ และยึดอยู่ที่พระที่นั่งอนันตสมาคมนั้น แล้วจากนั้น นับปี นับสิบปี ข้าพเจ้าก็ไม่เคยได้พบ ไม่เคยเห็นท่านอีก ได้ยินก็แต่ชื่อเสียงของท่านที่ปฏิบัติราชการเท่านั้น เพราะห่างไกลกันมาก คือ ท่านเป็นพันเอกและข้าพเจ้าเป็นนักเรียน แต่สิ่งที่ได้ยินได้ฟังตลอดมาเกี่ยวกับตัวท่านผู้นี้ ไม่ปรากฏว่ามีด่างมีแมลงในด้านเกียรติประวัติของท่านเลย

อยู่มาจนกระทั่งประมาณ พ.ศ. ๒๕๐๑ ข้าพเจ้าพบท่านอีกคราวนี้พบกันที่ศาลาวัด คือที่วัดบางปิ้ง จังหวัดสมุทรปราการ ข้าพเจ้าเข้าไปไหว้คารวะท่านในฐานะที่ท่านพร้อมด้วยวัยวุฒิและคุณวุฒิ ได้คุยกับท่าน ข้าพเจ้าถามท่านว่า ตั้งแต่ท่านพ้นราชการมาท่านมีอะไรเป็นฮ๊อบบี้ ท่านตอบข้าพเจ้าว่า "ฮ๊อบบี้ของผมน่ะหรือก็ถือศีล บำเพ็ญวิปัสสนา ก็สบายดี" หลังจากนั้นข้าพเจ้าไปที่วัดนี้บ่อย ๆ ในฐานะเป็นศิษย์หลวงพ่อลี และเป็นกรรมการวัดซึ่งท่าน

เจ้าคุณก็เป็นกรรมการร่วมอยู่ด้วย ได้พบและคุยกับท่านบ่อย ๆ วันไหนบนศาลามีคนน้อย ก็มีโอกาสได้คุยกันสองต่อสอง ข้าพเจ้าเคารพเพราะท่านมีคติดี ๆ เตือนใจข้าพเจ้าในฐานะเด็กรุ่นหลังมากมาย ครั้งหนึ่งท่านบอกว่า "วิถีชีวิตของคนเรา ย่อมขึ้นอยู่แก่กรรม ดูซีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕ คุณเป็นนักเรียนนายร้อย เดี๋ยวนี้ (พ.ศ. ๒๕๐๑) คุณเป็นพลโท คุณเป็นขึ้นมาได้อย่างไร รู้ไหม" ข้าพเจ้าตอบท่านไปว่า ผมก็ไม่รู้เหมือนกัน เพราะจะตอบว่ารู้ก็จะต้องให้เหตุผลกันอีกยาว และก็ไม่แน่ใจว่า ที่ว่ารู้นั้นรู้จริงหรือไม่จริง ท่านกล่าวต่อไปว่า "คุณจะต้องรู้สักวันหนึ่ง เมื่อถึงเวลาที่คุณแก่ลงอย่างผม แต่ถ้ารู้เสียได้ตั้งแต่ยังไม่แก่ ก็จะดี" คำของท่านที่กล่าวมา ทำให้ข้าพเจ้าต้องคิด มันมีความหมายมากมาย แล้วข้าพเจ้าก็มาเข้าใจเอาเองว่าการสำรวจตัวของตัวเองไว้เสมอ ๆ ว่าวันหนึ่ง ๆ เราทำอะไรไปถูกหรือไม่ถูก ทั้งทางโลกและธรรมอย่างไร เพราะวันเวลาไม่คอยท่าให้มนุษย์เราได้ทำดี ทำบุญเสียก่อนแล้วถึงค่อยตาย คงจะเป็นความหมายที่ท่านกล่าวแก่ข้าพเจ้าแน่ ข้าพเจ้าพยายามหลายหนที่จะถามท่านถึงความรู้สึกของท่านเรื่องการบ้านการเมือง เพราะเห็นว่าท่านก็เป็นนักการเมืองมาแต่เริ่มแรกของการมีระบอบประชาธิปไตยในเมืองไทย และข้าพเจ้าขณะนั้นก็บังเอิญเกี่ยวข้องกับการเมืองอยู่บ้าง แต่ทุกครั้งที่ข้าพเจ้าวนเวียนมาพูดถึงเรื่องนี้ ท่านจะมีคำตอบอยู่คำเดียวว่า "เรื่องการบ้านการเมืองผมหมดหน้าที่แล้ว เวลานี้ผมสนใจแต่เรื่องของธรรมะธรรมโมเท่านั้น"

เราท่านทั้งหลาย ที่ไปวัดบางปิ้งเป็นร้อยเป็นพันทุกวันพระเมื่อสมัยที่หลวงพ่อลี (เจ้าคุณสุทธิธรรมรังษี) ยังมีชีวิตอยู่จนกระทั่ง

สิ้นไปแล้ว จะมีใครเคยนึกบ้างไหมว่า ชายแก่ ผอม บาง ๆ แต่งกายธรรมดาๆ เหมือนกับชาววัดบ้านนอกทั้งหลาย ที่นั่งปะปนอยู่บนศาลานั้น เขาผู้นั้นคือหนึ่งในสี่เสือ ผู้ครั้งหนึ่งเคยยิ่งใหญ่พร้อมด้วยยศด้วยศักดิ์ เคยเอาชีวิตเป็นเดิมพัน ประกอบคุณงามความดีไว้แก่ชาติบ้านเมืองมาแล้ว แต่บัดนี้มาใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับตาสีตาสา มรรคทายก มรรคทายิกา บนศาลาวัด ซึ่งไม่มีใครกี่คนจะรู้จักถึงคุณงามความดีของเขา.

เมื่อได้พบเห็น ได้รู้จัก ได้คุยกับท่าน ทำให้ข้าพเจ้าประเมินท่านผู้นี้ไว้เป็นที่น่าเคารพอย่างยิ่ง ท่านเป็นผู้กล้าหาญเสียสละ เป็นผู้ไม่มีความทะเยอทะยานมักใหญ่ใฝ่สูง ไม่มีความหลงไหลและมัวเมาในอำนาจ รู้จักหน้าที่ที่จะปฏิบัติต่อชีวิตของท่านเอง และอยู่ในศีลในธรรม

บัดนี้ ท่านก็ล่วงลับไปแล้ว ข้าพเจ้าว่าไม่มีปัญหาเลยที่วิญญาณของท่านจะต้องไปสู่สุคติภพแน่นอน.

พลเอก [ลายมือชื่อ]

(กฤช ปุณณกันต์)

แด่เจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ผู้ดำรงธรรม

คงจะเป็นที่จดจำกันได้ว่า พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ หนึ่งในสี่ของคณะราษฎร์หรือสี่ทหารเสือที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้รักษาพระ-นครฝ่ายทหาร ในวันที่ได้มีการปฏิวัติขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ท่านเจ้าคุณผู้นี้มีรูปร่างแบบบาง แต่ใบหน้าเคร่งขรึมแสดงความเป็นผู้บึกบึนเอาการเอางาน ปกติไม่ใคร่ชอบพูด เมื่อพูดขึ้นก็เป็นการหนักแน่นจริงจัง นิสัยใจคอบริสุทธิ์ใสสะอาด ถ้าดูผาด ๆ ก็น่าหวั่นเกรงเอาการอยู่ แต่เมื่อได้เข้าใกล้ชิดกับท่าน ก็จะปรากฏว่าท่านเป็นผู้มีกิริยาวาจาสุภาพอ่อนโยน เป็นที่น่ารักน่าเคารพยิ่งนัก

เจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ได้มีส่วนช่วยเหลือราชการแผ่นดินภายหลังการเปลี่ยนการปกครองเท่าที่ข้าพเจ้าจำได้และจะขอนำมากล่าวเพียงเป็นสังเขป กล่าวคือนอกจากการเป็นผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารดังกล่าวแล้ว เมื่อประกาศใช้พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน แล้ว ท่านก็ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการราษฎร ซึ่งมีพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นประธานกรรมการราษฎร และเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงพระราช-ทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวรลงวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๗๕ แล้ว ท่านเจ้าคุณก็ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในสมัยพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาในวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ ๒๔๗๘ ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระ-ทรวงเกษตราธิการในสมัยพระยาพหลพลพยุหเสนาเป็นนายกรัฐมนตรี

นอกจากนี้ในตำแหน่งราชการประจำก็ได้รับแต่งตั้งเป็นปลัดกระทรวงกลาโหม ข้าหลวงใหญ่ตรวจการและอธิบดีกรมราชทัณฑ์กระทรวงมหาดไทยและอื่น ๆ อีก ฯลฯ

ท่านเจ้าคุณได้ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความวิริยะอุตสาหะ ประกอบด้วยความเข้มแข็งอดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งมวล อุทิศกำลังกายกำลังปัญญาให้แก่ราชการอย่างเต็มความสามารถ จึงปรากฏว่างานในหน้าที่ของท่านได้ดำเนินไปด้วยดีมีความเจริญก้าวหน้าในทุก ๆ แห่งทุกตำแหน่งที่ท่านดำรงอยู่ ในส่วนความสัมพันธ์กับข้าราชการที่อยู่ในบังคับบัญชาของท่าน ท่านก็ปกครองด้วยความเมตตากรุณา มีความโอบอ้อมอารีและให้ความเป็นธรรมแก่ทุก ๆ ฝ่าย จึงเป็นที่รักใคร่นับถือกันอยู่โดยทั่วไป อนึ่ง ท่านได้ปฏิบัติตนเป็นผู้มีความสงบมักน้อย มีความซื่อสัตย์สุจริตอย่างมั่นคง ไม่เคยใช้ตำแหน่งหน้าที่ไปในทางที่ไม่ดีไม่ชอบแต่ประการใด ฉะนั้นในชีวิตของท่าน จึงดำรงอยู่อย่างสามัญชน หรือกล่าวโดยเฉพาะก็คืออยู่อย่างไม่ใคร่จะสมบูรณ์พูลสุขนัก ข้าพเจ้าใคร่จะขอเล่าเรื่องเก่าเมื่อท่านเจ้าคุณได้รับแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิกในสภา ฯ ภายหลังรัฐประหารใน พ.ศ. ๒๔๙๐ ท่านและข้าพเจ้าได้นั่งในที่นั่งของสภา ฯ ใกล้เคียงกัน เมื่อสภา ฯ เลิกประชุมแล้ว ข้าพเจ้าถามท่านว่า ท่านจะกลับบ้านอย่างไร ท่านตอบว่านั่งรถเมล์บ้าง รถแท๊กซี่บ้างแล้วแต่สะดวก ข้าพเจ้าจึงได้ขอร้องจะไปส่งท่าน ท่านก็ปฏิเสธไม่ยอมรับ แต่เมื่อข้าพเจ้ายืนยันอย่างหนักแน่นหลายครั้งท่านจึงยอมรับและได้ไปส่งท่านที่ท่าช้างวังหลวง แล้วท่านก็ลงเรือต่อไป

ชีวิตของท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ดำเนินไปด้วยความสงบร่มเย็น ท่านได้บำเพ็ญกุศลกรรมด้วยการยึดพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่ง เมื่อท่านอาจารย์ลี (ต่อมาได้รับสมณศักดิ์เป็นพระสุทธิธรรมรังษีคัมภีร์เมธาจารย์) ก่อตั้งวัดอโศการามที่ตำบลบางปิ้ง จังหวัดสมุทรปราการขึ้นใหม่ ๆ (ราว พ.ศ. ๒๔๙๘) ท่านเจ้าคุณได้ไปมีบ้านเล็ก ๆ อยู่ในบริเวณวัด และบำเพ็ญเพียรทางสมถะกัมมัฏฐานอยู่หลายปี เป็นที่รู้จักแพร่หลายในบันดาศิษย์แห่งวัดอโศการามสมัยนั้น เป็นอันสรุปได้ว่า ท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์มีชีวประวัติอันดีงามตั้งแต่เริ่มต้นจวบจนอวสานแห่งชีวิต

ท่านเจ้าคุณนับว่าเป็นผู้มีอายุยืนยาวในหมู่คณะที่ร่วมก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญมาด้วยกันผู้หนึ่ง พวกรุ่นราวคราวเดียวกับท่านต่างพากันล่วงลับไปนานแล้ว เช่นเจ้าคุณทรงสุรเดช เจ้าคุณ-พหลพลพยุหเสนา และพระประศาสน์พิทยายุทธ์ ฯลฯ แม้แต่รุ่นเยาว์วัยกว่าท่านเช่น คุณหลวงพรหมโยธี คุณหลวงเกรียงศักดิ์พิชิต และท่านจอมพล ป. พิบูลสงคราม ฯลฯ ก็ได้ล่วงลับไปอีก บัดนี้ท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ ก็ต้องประสบกับความอนิจจังของสังขารและได้ถึงอนิจกรรมลงเช่นเดียวกับเพื่อนร่วมคณะของท่านและปวงมนุษย์ทั้งหลายในโลก เพราะความตายเป็นสิ่งที่ไม่มีใครจะสามารถหลีกเลี่ยงได้ไม่ว่าจะมีฐานะอย่างใดประการใด อย่างไรก็ดีแม้ว่าร่างกายอันเป็นรูปธรรมของท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ จะถึงกาละแตกดับไปแล้ว แต่ชื่อเสียงเกียรติคุณอันเป็นนามธรรม ก็จะยังคงอยู่ในความทรงจำของเราต่อไปอีกตลอดกาลนาน กล่าวโดยเฉพาะท่านเป็นผู้หนึ่งซึ่งยอมเสี่ยงชีวิตเข้าร่วมในคณะผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ เพื่อ

นำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยมาสู่ประชาชนชาวไทยใน พ.ศ. ๒๔๗๕

ขอกุศลบุญราศีที่ท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ได้ประกอบไว้แต่หนหลัง และที่บรรดาญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศในครั้งนี้ จงเป็นผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ผ่องแผ้วของท่านไปสู่ที่สุขที่สงบสมควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

พลเรือตรี

(ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์)

๒๐๙ ถนนราชวิถี
พระนคร
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

ระลึกถึงท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์

ท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ เป็นบุคคลชั้นนำในคณะราษฎรผู้ริเริ่มขอรับพระราชทานรัฐธรรมนูญ จากพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ขณะนั้นท่านมีบรรดาศักดิ์เป็นพระยา ยศพันเอก ตำแหน่งผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ และเป็นราชองครักษ์เวรในพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ฐานะของท่านนับว่าเหมาะสมแก่การปฏิบัติหน้าที่ขณะนั้นอย่างยิ่ง ได้เป็นหลักประกันในการรักษาความสงบเรียบร้อยตามฐานะผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร พอจะเป็นที่ไว้วางใจพระราชหฤทัยเพราะทรงรู้จักคุ้นเคยอยู่แต่ก่อน

ข้าพเจ้าได้รู้จักกับท่านในวันแรกที่เริ่มงาน ต่อมาก็คุ้นเคยสนิทสนมกับท่านเนื่องด้วยภารกิจที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน พฤติกรรมของท่านได้แสดงบุคลิกลักษณะซึ่งเป็นบทเรียนควรแก่ตัวอย่างไว้ ที่สำคัญในเรื่องสันโดษมักน้อยอันเป็นคุณธรรมสำหรับนักการเมืองผู้สุจริตและปรารถนาดีต่อชาติ เป็นต้นว่าท่านยอมรับตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาลขณะนั้น สุดแต่จะมอบหมายให้โดยมิได้คำนึงถึงฐานะกับความเหนื่อยยาก ปฏิบัติการด้วยความซื่อตรงต่อหน้าที่และอุดมคติของคณะราษฎร

เมื่อถึงคราวชะตาตกต้องสละเกียรติและหน้าที่ท่านก็ยอมรับวิบากนั้นด้วยขันติธรรม ท่านประสบมรสุมในกระแสการเมืองต้องเดินทางออกไปนอกประเทศ ข้าพเจ้าได้ไปเยี่ยมเพื่อสดับข่าวก็ได้พบการปราศรัยอย่างปกติฉันท์ผู้ใหญ่ผู้น้อย ท่านมิได้ปรารภแสดงความ

น้อยใจหรืออารมณ์หวั่นไหวเนื่องด้วยความกระทบกระเทือนอย่างใดเลย ความหวังที่คิดว่าจะได้ทราบสาเหตุทางการเมืองก็ละลายหายไปเพราะไม่ได้ฟังเรื่องราวจากท่าน และก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะเรียนถามเกรงจะเป็นการเสียมารยาท จึงไม่อาจเปลื้องความสงสัยได้ว่าเรื่องที่ถูกกล่าวหานั้นเท็จจริงอย่างไร

ในคราวที่ได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อปี ๒๔๘๗ ข้าพเจ้าได้เสนอร่างพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อจะปลดปล่อยผู้ที่ต้องสูญเสียอิสรภาพทางการเมืองให้กลับคืนสู่ฐานะอันมีเกียรติเช่นเดิม เมื่อได้ประกาศใช้พระราชบัญญัตินิรโทษกรรมฉบับนั้นแล้ว บรรดาผู้ที่ต้องถูกควบคุมกักขังหรือต้องลี้ภัยอยู่นอกประเทศ ก็พ้นจากวิบากกรรมที่ต้องเผชิญอยู่เนื่องจากกระแสการเมือง ท่านเจ้าคุณมีโอกาสรับผลพลอยได้ด้วย จิตที่มืดมนด้วยความสงสัยลังเลของข้าพเจ้าในเหตุการณ์ในทางการเมืองเนื่องกับความเป็นธรรมที่มีอยู่แต่ก่อนก็สูญสิ้นไป

อุปนิสัยที่ท่านได้แสดงให้เห็นความสงบเยือกเย็นมาแต่ก่อนอย่างไร ในตอนปลายอายุขัยของท่านปรากฏว่าทวีขึ้น เพราะท่านสนใจในการประพฤติธรรม ติดตามปฏิบัติพระเถระผู้ทรงคุณธรรมไปในที่ต่าง ๆ ดูเสมือนประสพการณ์ได้แสดงให้เข้าใจถึงกฎของความไม่เที่ยง, ความผันแปรเปลี่ยนแปลงไป, ไม่อยู่ในอำนาจที่ใครจะบังคับบัญชาให้เป็นไปตามใจหวัง จึงไม่ควรประมาท ในที่สุดรูปธรรมนามธรรมที่เป็นปรากฏการณ์ชั่วคราวนั้น ก็ดับและแตกสลายไปตามธรรมชาติ ชีวิตของท่านจบลงในยศชั้นพันเอกเสมอต้นเสมอปลาย

สมตามคติที่นายทหารผู้ใหญ่ชั้นนำในคณะราษฎรได้เคยปรารภไว้ว่า "กองทัพไทยควรมียศทหารเพียงชั้นพันเอกก็ดูจะเหมาะสม"

ชีวประวัติของท่านได้แสดงลักษณะของการเสียสละมีคุณค่าที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อนร่วมชาติหาประมาณมิได้ ฝากอนุสรณ์ไว้ให้เป็นอนุสสติสำหรับนักการเมืองและผู้ที่ปรารถนาดีต่อชาติ ผู้มีปัญญาพึงตระหนักถึงความสุจริตซื่อตรงต่อหน้าที่และอุดมคติที่พอจะถือเป็นแบบอย่างได้ กุศลกรรมความดีที่ท่านได้บำเพ็ญไว้ในทางที่เป็นประโยชน์ ย่อมเป็นปรากฏการณ์ที่มีรอยจารึกฝังอยู่ในประวัติศาสตร์ของชาติตลอดไป และย่อมจะเป็นแนวปัจจัยให้เข้าถึงสุคติในสัม-ปรายภพตามคติวิสัย ทุกคนต้องประสบความตายในที่สุด เราท่านทั้งหลายพึงตั้งตนไว้ชอบ ดำรงอยู่ในสุจริตธรรมอันเป็นทางนำไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยความไม่ประมาทเถิด.

(ควง อภัยวงศ์)

โดยเคารพรัก และอาลัย

ข้าพเจ้าและท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์ เป็นนักเรียนนายร้อยทหารบก ศึกษาอยู่ ณ โรงเรียนนายร้อยทหารบก จ.ป.ร. ปัจจุบัน โรงเรียนนายร้อยชั้นมัธยมในสมัยนั้น แต่ท่านเข้าเรียนก่อนข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเริ่มเรียนในเดือนตุลาคม ร.ศ. ๑๒๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐) ขณะนั้นท่านเป็นนักเรียนนายร้อยห้องชั้น ๕ แล้ว ข้าพเจ้าเข้าเรียนภายหลัง เริ่มเรียนห้องชั้น ๔ ภายหลังเปลี่ยนเป็นชั้น ม. ๔ ท่านจึงเป็นนักเรียน ซึ่งเราเรียกกันว่า รุ่นพี่ นั้นคือครั้งแรกที่ข้าพเจ้ารู้จักท่าน คือ นายสละ ท่านเรียนชั้นสูงกว่าข้าพเจ้า ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนใหม่ ความคุ้นเคยก็มีแต่พวกเพื่อนชั้นเดียวกัน ที่เข้าพร้อมกัน และที่เข้าเรียนก่อนบ้าง ต่อมาก็รู้จักและสนิทสนมกันในหมู่ชั้นเดียวกัน และชั้นสูงกว่า เพราะอยู่โรงเรียนเดียวกัน รับประทานร่วมกัน เนื่องจากท่านเป็นคนเรียบร้อยอารีอารอบ ไม่ว่าจะเป็นนักเรียนรุ่นหลังหรือรุ่นก่อนท่าน จึงรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดี จนในที่สุดเราต้องจากกัน โดยท่านสอบไล่ได้ในปลาย ร.ศ. ๑๒๗ (พ.ศ. ๒๔๕๑) ได้รับพระราชทานกระบี่ยศเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร ฉลองพระเดชพระคุณในรัชกาลที่ ๕ ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) ท่านสมัครเป็นนายทหารปืนใหญ่ สังกัดกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๖ กองพลที่ ๖ จังหวัดนครสวรรค์

ต่อมาปลาย ร.ศ. ๑๒๘ (พ.ศ. ๒๔๕๒) ข้าพเจ้าสอบไล่ได้ และได้รับพระราชทานกระบี่ยศเป็นนายทหารชั้นสัญญาบัตร ร.ศ. ๑๒๙ (พ.ศ. ๒๔๕๓) รับราชการสนองพระเดชพระคุณในรัชกาลที่ ๕ เช่นเดียวกัน และข้าพเจ้าสมัครเป็นนายทหารปืนใหญ่เช่นเดียวกับท่าน สังกัดกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๒ กองพลที่ ๒ จังหวัดนครชัยศรี แต่เราทั้งสองในขณะนั้นมิได้อยู่ร่วมกรมเดียวกัน

ต่อมาข้าพเจ้าเป็นร้อยโท ได้ย้ายไปรับราชการในตำแหน่งผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ กรมทหารปืนใหญ่ที่ ๕ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งท่านเป็นผู้บังคับการกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๕ ในขณะนั้น ในระหว่างที่ข้าพเจ้าอยู่ในความบังคับบัญชาของท่าน รับราชการตามหน้าที่ของข้าพเจ้าอยู่รวมกับท่านเกือบ ๒ ปี ท่านไว้วางใจแทบทุกอย่างทั้งในความรู้ความสามารถ การปกครองทหารของข้าพเจ้าทั้งในทางส่วนตัวและหน้าที่ราชการ ยังมิเคยถูกตำหนิติเตียนว่ากล่าวอะไรเป็นเรื่องรุนแรงเลยในเรื่องความบกพร่อง คุยได้ว่ายังไม่เคยมีเลยเฉพาะในตัวข้าพเจ้า ส่วนในเรื่องของผู้น้อยย่อมมีบ้างเป็นธรรมดา

ในการถ่ายความรู้ และอบรมผึกฝนตามแบบแผนตำรับตำราที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ท่านก็ได้อบรมแนะนำผึกฝนให้ได้รับความรู้ความสามารถทันสมัย กว้างขวางมากทีเดียว ข้าพเจ้าไม่แพ้ใครในเหล่าทหารปืนใหญ่ด้วยกัน ข้าพเจ้าได้รับความคิดความรู้กว้างขวาง พอทันไม่แพ้เพื่อนทั้งหลายในสมัยนั้น ที่ข้าพเจ้ากล้ากล่าวเช่นนี้ก็เพราะ เมื่อข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ อยู่ในบังคับบัญชาของท่าน ไม่ว่างานใด ๆ จะเป็นงานแสดงในการผึกสอน และการรับรองหลายครั้ง ในคราวที่ท่านผู้บังคับบัญชาชั้นสูง และนายทหารผู้ใหญ่ต่างประเทศ มาตรวจเยี่ยมดูกิจการภายในกรมทหารปืนใหญ่ที่ ๕ ท่านต้องสั่งให้ข้าพเจ้าทำแสดง การรับตรวจรับรองเสมอ และก็ได้รับความชมเชยมิได้ถูกตำหนิเลย ทั้งนี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ท่านอบรมและผึกฝนให้ข้าพเจ้าได้รับความรู้ความสามารถดี

ในทางส่วนตัวตลอดจนภายในครอบครัวของท่านและของข้าพเจ้า นับตั้งแต่ข้าพเจ้าเป็นนักเรียนนายร้อย ยังเป็นเด็กจนเป็นนายทหารมีครอบครัวแล้ว มาอยู่ในบังคับบัญชาของท่าน มีแต่ความ

รัก ความเคารพ ความดี ต่อกันและกันตลอดมา มิเคยมีความผิดพ้องหมองใจอะไรกันเลย จึงทำให้ครอบครัวเราทั้งสองครอบครัวชอบพอรักใคร่กันมาก นี่แหละครอบครัวของข้าพเจ้าจึงได้มีความเคารพรักและอาลัยในคราวสูญสิ้นท่านไป โดยมิได้มีโอกาสมาพบกันอีกเป็นอย่างมากที่สุด

ในคราวที่ข้าพเจ้าจะต้องจากท่าน ได้รับคำสั่งให้ย้ายไปเป็นผู้บังคับกองร้อยที่ ๑ กรมทหารบืนใหญ่ที่ ๘ จังหวัดเชียงใหม่ ข้าพเจ้าไม่อยากไปแต่ทางราชการบังคับ ข้าพเจ้าจำเป็นต้องไป การย้ายคราวนี้ท่านก็ได้เลี้ยงส่งข้าพเจ้าและครอบครัวอย่างสมเกียรติ ท่านได้ส่งจนถึงวันขึ้นรถไฟจากกรมทหารบืนใหญ่ที่ ๕ จังหวัดนครราชสีมา ด้วยอาลัยรักเป็นอย่างยิ่ง

ภายหลังเมื่อข้าพเจ้าได้ย้ายไปรับราชการในตำแหน่งผู้บังคับกองร้อยในกรมทหารบืนใหญ่ที่ ๘ แล้ว และได้ย้ายไปรับราชการเป็นอาจารย์สอนวิชาศัสตราวุธวิทยา ในกรมยุทธศึกษาทหารบกจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๓ โอกาสอันดีงามได้อำนวยความหวังให้แก่ข้าพเจ้าที่จะได้มาอยู่ในบังคับบัญชาผู้ที่ข้าพเจ้าเคารพรัก คือ พันเอก พระยาฤทธิ-อัคเนย์ ซึ่งท่านดำรงตำแหน่งเป็นผู้บังคับการ กรมทหารบืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ จังหวัดพระนคร โดยได้รับคำสั่งให้ย้ายมาเป็นผู้บังคับกองพันที่ ๑ กรมทหารบืนใหญ่ที่ ๑ รักษาพระองค์ เมื่อ ๑๓ ม.ค. ๒๔๗๓ ข้าพเจ้าก็ได้มาอยู่ในความบังคับบัญชาของท่านที่ข้าพเจ้าเคารพรักอีกครั้งหนึ่ง ขอกล่าวซ้ำอีกว่า ท่านคงเอ็นดูรักใคร่ข้าพเจ้าเช่นเดียวกับเมื่ออยู่ในบังคับบัญชาของท่าน เหมือนเมื่อครั้งเป็นผู้บังคับกองร้อย จังหวัดนครราชสีมา แต่การอยู่ในบังคับบัญชาของท่านคราวนี้ไม่นานนักก็ต้องจากไป โดยไปเป็นราชองครักษ์เวร

ประจำกรมราชองครักษ์ ในล้นเกล้าล้นกระหม่อมรัชกาลที่ ๗ ผู้มีพระมหากรุณาธิคุณแก่ข้าพเจ้าและครอบครัวอย่างยิ่งมากที่สุด ซึ่งขณะนี้พระองค์คงประทับในสุคติภพอันสูงยิ่ง ที่แสนบรมสุขนั้นแล้ว

ส่วนพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ท่านผู้บังคับบัญชาคนสุดท้ายของข้าพเจ้านั้น เมื่อท่านยังมีชีวิตอยู่ และข้าพเจ้าได้อยู่ใกล้ชิดกับท่านถึง ๒ ครั้ง ได้ทราบได้เห็นนิสัยใจคอของท่าน เยือกเย็นหูหนัก ไม่เชื่อใครง่าย พิจารณาไตร่ตรองทุกอย่างที่ได้ทราบมา เห็นมาด้วยความรอบคอบแล้ว จึงให้กระทำในทางที่ดีและเหมาะสมเสมอ

นอกจากนี้แล้วท่านยังเป็นผู้มีใจบุญ ทำบุญ ทำทาน เมื่ออายุมากแล้วท่านก็ยังไปประจำถือศีลที่วัดเท่าที่ข้าพเจ้าพบท่าน ท่านอยู่ที่วัดอโศการาม บางปู จังหวัดสมุทรปราการ เป็นครั้งสุดท้าย

อนิจจา สิ้นบุญ ท่านผู้มีใจดีงาม ทั้งเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างแน่วแน่ ทั้งเป็นที่รักของสงฆ์ญาติมิตรโดยทั่วไป ขอผลแห่งกรรมดีของท่าน พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ด้วยแรงผลบุญตามที่ท่านได้ทำไว้ จงเป็นอานิสงส์ช่วยให้ดวงวิญญาณของท่านให้ดำรงในสุคติตลอดไปดังที่ปรารถนาทุกประการ.

(พล.จ. หลวงประเสริฐศัสตราวุธ)

๕ ซอยประชานิมิตร
ถนนประดิพัทธ
พระนคร

สดุดี

ท่านพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์

ผู้เด็ดเดี่ยวและมั่นในสัจธรรม

ก่อนอื่น ดิฉันขอกราบดวงวิญญาณของท่านพันเอกพระยาฤทธิ-อัคเนย์ด้วยความเคารพนับถือ

คุณเสรี เอมะศิริ ได้ให้เกียรติดิฉันโดยขอให้มีส่วนเขียนคำเป็นอนุสรณ์แด่ท่านเจ้าคุณฤทธิ ฯ ลงในหนังสือซึ่งจะพิมพ์เป็นบรรณาการแก่ท่านที่จะไปในงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณ ในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม นี้ ดิฉันรู้สึกอึดอัดใจเพราะดิฉันเป็นเสมือนเด็กไม่บังควรที่จะกล่าวความเห็นเกี่ยวกับท่านผู้ใหญ่ที่มีอาวุโสสูง แต่ด้วยการที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้เคยใกล้ชิดสนิทกับท่านตั้งแต่ท่านดำรงตำแหน่งผู้บังคับการทหารบืนใหญ่ที่กรมทหารบืนใหญ่บางซื่อ ท่านได้เป็นหนึ่งในสี่หัวหน้าผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ ดิฉันจึงรู้จักท่านดีในเกียรติคุณของท่านและโดย จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวขวัญสรรเสริญท่านอยู่เนือง ๆ ในโอกาสนี้ ดิฉันจึงเขียนโดยขอสดุดีเกียรติคุณของท่านด้วยความเคารพนับถือ

ดิฉันขอสดุดีความเด็ดเดี่ยวและมั่นในสัจธรรมอันเป็นคุณลักษณะทหารชั้นผู้ใหญ่แท้ของท่าน คุณลักษณะดังกล่าวนี้ผู้เคยได้ร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาของท่านคงจะทราบได้ดี ในส่วนที่ดิฉันสดุดีท่าน เพราะดิฉันได้ทราบได้เห็นความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวเมื่อท่าน

ตัดสินใจนำผู้ก่อการขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ท่านตั้งใจมั่นบนฐานของความซื่อสัตย์สุจริต ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ หลังจากได้รับพระราชทานรัฐธรรมนูญแล้ว ท่านได้รับภาระมีส่วนร่วมบริหารราชการชาติ ท่านได้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตตามอุดมคติของท่านที่ได้ตั้งปณิธานไว้ ตลอดเวลาที่ท่านอยู่ในหน้าที่บริหาร และเมื่อท่านพ้นจากการบริหารราชการชาติลาจากการเมืองโดยเด็ดขาดแล้ว ท่านก็หันเข้าหาพระธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดิฉันทราบว่าท่านมุ่งมั่นในการศึกษาและปฏิบัติธรรมตลอดสมัยที่ท่านพ้นจากการเมืองไป ท่านได้ดำเนินวิถีชีวิตของท่านบนทางแห่งความสันติสุข ในร่มเงาแห่งพระบวรพุทธศาสนาตลอดในชีวิตบั้นปลายของท่านโดยไม่เกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมืองอย่างใดอีก ท่านจึงอยู่ในฐานะที่ควรสดุดีด้วยความเคารพ ท่านเป็นบุคคลประเภทที่พระพุทธวัจนะตรัสว่า "โชติ โชติ ปรายโน" โดยแท้

ขอเดชะบุญราศีที่ท่านพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ได้บำเพ็ญมาแล้วในขณะที่ท่านดำรงชีวิตอยู่ก็ดี และกุศลบุญราศีที่บุตรธิดา และญาติมิตรได้บำเพ็ญอุทิศให้ท่านเป็นลำดับมาแล้วก็ดี โปรดได้รวมเป็นพลวปัจจัยส่งผลให้วิญญาณของท่านพันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์เกษมสำราญด้วยอิฏฐวิบุลมนุญผล เพิ่มพูนความสุขสันติในสัมปรายภพทุกประการ เทอญ.

ละเอียด พิบูลสงคราม

(ละเอียด พิบูลสงคราม)

แด่ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ แล้ว รัฐบาลในระบอบใหม่ของคณะราษฎร์ได้เล็งเห็นความสำคัญของการราชทัณฑ์ จึงได้มีนโยบายที่จะปรับปรุงการราชทัณฑ์ ให้เจริญขึ้นเทียมทันอารยประเทศ ใน พ.ศ. ๒๔๗๖ ได้ตราพระราชกฤษฎีกา จัดวางระเบียบราชการ สำนักงาน และกรมในกระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช ๒๔๗๖ ยกฐานะแผนกราชทัณฑ์ กรมพลำภัง ขึ้นเป็นกรมราชทัณฑ์ สังกัดอยู่ในกระทรวงมหาดไทยตามเดิม และต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๗๗ ได้แต่งตั้งให้ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ รักษาการในตำแหน่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ได้ดำเนินการปรับปรุงการบริหารงานราชทัณฑ์ด้านต่าง ๆ ตามความมุ่งหมายของคณะราษฎร์เป็นลำดับมา โดยที่ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นบุคคลสำคัญในคณะผู้ก่อการ เป็นที่ไว้วางใจของคณะรัฐบาลในสมัยนั้น การปรับปรุงกิจการราชทัณฑ์และบริหารงานในหน้าที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ของท่านจึงได้รับความสนับสนุน และสามารถปรับปรุงกิจการบริหารงานต่าง ๆ ได้สะดวกรวดเร็ว เป็นผลดีแก่กิจการราชทัณฑ์ยิ่งขึ้น ได้มีการปรับปรุงตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการราชทัณฑ์ ซึ่งใช้อยู่เดิมให้เป็นไปตามข้อบังคับสำหรับปฏิบัติต่อนักโทษ ซึ่งคณะกรรมการพิจารณาการลงอาญาและการราชทัณฑ์ระหว่างประเทศ ได้ร่วมกันพิจารณาร่างขึ้น ได้ยกเลิกพระราชบัญญัติลักษณะเรือนจำ ร.ศ. ๑๒๐ กับทั้งบรรดากฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่น ๆ ที่เห็นว่าล้าสมัย และ

เป็นผลให้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ พร้อมทั้งกฎกระทรวงมหาดไทย ซึ่งออกตามความใน มาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ ขึ้น ซึ่งพระราชบัญญัติและกฎกระทรวง ฯ ดังกล่าว ได้ใช้มาจนกระทั่งปัจจุบันนี้

พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ได้ปฏิบัติราชการในหน้าที่อธิบดีกรมราชทัณฑ์ จนถึงเดือน กุมภาพันธ์ ๒๔๗๘ จึงได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร ในระหว่างที่บริหารงานในตำแหน่งอธิบดีกรมราชทัณฑ์ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความเข้มแข็งเคร่งครัด ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเป็นธรรม เป็นที่รักและเคารพของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยทั่วกัน แม้ท่านจะได้จากกรมราชทัณฑ์ไปนานแล้ว แต่เมื่อท่านได้วายชนม์ลงเช่นนี้ ย่อมเป็นที่เศร้าโศกและอาลัยแก่ผู้ที่เคยอยู่ใต้บังคับบัญชาในกรมราชทัณฑ์มาก่อน ด้วยคุณงามความดีที่ได้ประกอบไว้ ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยจงบันดาลให้ พันเอก พระยาฤทอัคเนธิย์ ประสบแต่สุคติในสัมปรายภพชั่วกาลนิรันดร.

กรมราชทัณฑ์ กระทรวงมหาดไทย

แด่ท่านเจ้าคุณฤทธิอัคเนย์

ข้าพเจ้ารู้จักกับท่านเจ้าคุณเมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร และข้าพเจ้ารับราชการอยู่ที่กรมเกษตร ท่านเป็นผู้ที่เห็นการไกล เห็นว่าการเกษตรของประเทศจะเจริญรุ่งเรืองได้ก็ต้องอาศัยการศึกษา การค้นคว้าและส่งเสริม ในสมัยนั้นการศึกษาทางเกษตรขั้นอุดมศึกษายังไม่มี เรากำลังฝึกคนอยู่ ส่วนในด้านการค้นคว้านั้นก็มีสถานีทดลองเกษตรในที่บางแห่ง ที่เกี่ยวข้องกับพืชก็เช่นที่โนนสูง จังหวัดนครราชสีมา คอหงษ์จังหวัดสงขลา ที่เกี่ยวกับสัตว์ก็ที่ปากช่องและไชยบาดาล เป็นต้น

ท่านจึงได้คิดกับพวกเราควรจะได้ตั้งต้นหาหนทางเตรียมที่ดินไว้ใกล้ชานเมือง เพื่อเป็นสถานศึกษาและสถานค้นคว้ากลาง พวกเราเวลานั้นก็มีคุณหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ คุณพระช่วงเกษตรศิลปการ และ ดร. โรเบิร์ต แอล เพลเดิลตัน เห็นว่าบางเขนไม่ใกล้ไม่ไกลนัก อีกหน่อยความเจริญก็จะไปถึงที่ดินซึ่งเป็นนาอยู่ก็ยังไม่แพง

เมื่อได้ทำการสำรวจแล้ว เห็นว่าน่าจะมีที่ดินอย่างน้อยสัก ๘๐๐ ไร่ อาศัยที่ท่านเป็นผู้บังคับบัญชาที่เข้าใจคน ตัดสินใจโดยไม่ผิดพลาดและรวดเร็ว ท่านก็ตกลงจัดการเสนอรัฐบาลให้ตราพระราชบัญญัติการเวรคืนอสังหาริมทรัพย์เพื่อการเกษตร ซึ่งปัจจุบันนี้เป็นที่ตั้งของมหาวิทยาลัยเกษตรและสถานีเกษตรกลาง

ท่านได้บุญกุศลในการที่หาสถานศึกษาให้แก่ยุวชน ทำให้การศึกษาวิชาเกษตรและการค้นคว้าเป็นปึกแผ่น เป็นกำลังของชาติต่อไป

นักเกษตรทุกท่านเป็นหนี้บุญคุณท่านอยู่มาก พวกเราเชื่อว่าถ้าไม่ได้ท่านผู้เห็นการไกล ความเจริญในด้านการศึกษาเกษตรและการค้นคว้าคงจะช้ากว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

อินทรี จันทรสถิตย์

บ้านถนนศรีอยุธยา
๑๕ พฤษภาคม ๒๕๑๐

ในงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อในวันนี้ ลูก ๆ ได้จัดพิมพ์หนังสือ เพื่อเป็นอนุสรณ์สำหรับบรรณาการแด่ท่านที่กรุณาให้เกียรติมาในงาน ท่านที่เคารพหลายท่าน อาทิ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ฯพณฯ รองนายกรัฐมนตรี และท่านผู้มีเกียรติอีกหลายท่าน ได้กรุณาเขียนคำไว้อาลัยแด่คุณพ่อ ซึ่งลูก ๆ รู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณแด่ท่านที่ให้เกียรติมาในงานพระราชทานเพลิงศพคุณพ่อ หากคุณพ่อจะมีญาณวิถีใด ๆ ที่สามารถทราบได้แล้ว ก็คงจะปลื้มปิติโสมนัสที่บรรดาท่านผู้มีเกียรติและญาติมิตรสหายได้กรุณามาในงานพระราชทานเพลิงนี้

ขอให้คุณความดีของคุณพ่อซึ่งได้กระทำไปแล้ว และบุญกุศลที่ท่านผู้มีเกียรติ ญาติมิตรและลูก ๆ ได้บำเพ็ญมาตั้งแต่ต้นจนถึงวันนี้ จงเป็นกุศลสมบัตินำให้คุณพ่อได้ประสบสุคติในสัมปรายภพนั้น เทอญ.

สารคดี ๕ นาที

ของ

กองวิทยาการ กรมประชาสัมพันธ์

ตำรา ๒ ตำหรับ

ของ

[illegible]

เรื่อง "ชาติไทย–คนไทย"

คนไทยทุกคนรักชาติ เมื่อใครมารุกรานอธิปไตยของบ้านเมือง ชาวไทยทุกคนยินดีพลีชีพเพื่อรักษาชาติไว้ไม่ให้เสื่อมสลาย ความกล้าหาญของคนไทยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าไม่แพ้ใครเลย ไทยเคยมีวีรชนทั้งหญิงและชาย จนพูดกันติดปากว่า กรุงศรีอยุธยาไม่สิ้นคนดี กรุงศรีอยุธยานั้นหมายถึงเมืองไทยหรือชาติไทย ที่เมืองไทยได้ถอยร่นมาอยู่ในแหลมทองนี้ก็ด้วยนิสัยรักความเป็นอิสระเป็นไท ไม่ยอมขึ้นแก่ใครของคนไทยทั้งชาตินั่นเอง เราได้ต่อสู้อย่างสุดกำลังที่จะรักษาความเป็นไทยมีอิสระเสรีไว้ เมื่อสู้ไม่ได้เพราะกำลังของชาติน้อยกว่า ก็จำเป็นต้องถอยร่นลงมาอยู่เป็นไทยของตน ทำมาหากินค้าขาย ทำนาทำไร่ไปตามประสา แม้สมบัติถิ่นเดิมจะมีมากมาย นั่งกินนอนกินได้ ขอแต่เพียงเป็นคนใต้บังคับชาติอื่นเขาโดยชื่อเท่านั้น ไทยเราก็อดทนเพื่อเห็นแก่สุขกายหาได้ไม่ คนไทยยอมบุกหนาม บุกป่าฝ่าดง ดั้นด้นผ่าความระกำลำบากมาก่อร่างสร้างตัว สร้างเมืองของตนใหม่ ที่ตายไปเพราะการสร้างบ้านแปลงเมืองนี้ก็มากหลาย แต่บรรพบุรุษของไทยไม่เคยย่อท้อต่อศัตรูเลย และรักษาความเป็นไทยไว้ได้มาตราบเท่าทุกวันนี้ เป็นโชคดีอย่างที่สุดที่ปู่ย่าตาทวดของเราได้สละชีพเพื่อชาติ พลีเลือดพลีเนื้อและพลีชีวิตเพื่อรักษาที่ดิน รูปขวานโบราณเป็นอิสระ เป็นไทยไว้ให้เราสืบต่อมาจนถึงเราในปัจจุบันนี้ เราผู้เป็นบุตรหลานเหลนผู้โชคดี ต่างมีความระลึกเคารพนับถือในพระคุณที่ท่านได้ยื่นมาให้ ใบหน้าคนไทยเบิกบาน จิตใจคนไทยแช่มชื่นแจ่มใส คนไทยไม่มีปมด้อย มีความสุขความสบาย กินดีอยู่ดี

ใครทำงานมาก ขยันมากรู้จักเก็บก็มีเงินมากเป็นเศรษฐี คนขี้คร้านหลังยาว การงานเบื่อหน่ายจะเอาแต่กินแต่ใช้หมายสนุก ย่อมจะตกระกำลำบาก ถึงเคยมั่งมีก็ต้องกลับเป็นยากจน ทั้งนี้ไม่มีนายบังคับขู่เข็ญ มีกินเหลือใช้จะให้ลูกหลานเหลนหรือจะให้ใครที่ตนพอใจเป็นพิเศษ จะทำบุญทำทานหรือเอาไปเหวี่ยงทิ้งน้ำ เผาไฟเล่นสุดแต่ความพอใจก็ได้ทั้งสิ้นเพราะไม่มีนาย เพราะเราเป็นคนไทย ซึ่งหากมาคิดดูว่า ถ้าเราไปเป็นขี้ข้าของประเทศอื่น เราจะเป็นอย่างไร พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์สั่งสอนเตือนใจชาวไทยไว้วิเศษสุดว่า "ใครมาเป็นเจ้าเข้าครอง คงจะต้องบังคับขับไส เคี่ยวเข็ญเย็นค่ำกร่ำไป ตามวิสัยเชิงเช่นผู้เป็นนาย เขาจะเห็นแก่หน้าค่าชื่อ จะนับถือพงศ์พันธุ์นั้นอย่าหมาย ไหนจะต้องเหนื่อยยากลำบากกาย ไหนจะอายทั่วทั้งโลกา"

บัดนี้ มี "ใคร" พยายามที่จะใช้สงครามเย็น สงครามร้อนปั่นหัวชาวไทยให้หมุนเป็นจิ้งหรีด กัดกันเองจนขาขาดหนวดขาด เขี้ยวขาดและตายไปด้วยกัน เพื่อ "ใคร" ประเทศนั้นจะได้ฮุบเอาประเทศไทยไปเป็นของตน เมืองไทยที่มีความอุดมสมบูรณ์ในแผ่นดินจนเรียกกันว่า "แผ่นดินทอง" มีป่าไม้สักมีค่าประดุจมรกตราคาแพง และนาข้าวประดุจเหมืองทองคำหรืออาหารทิพย์ มีเหมืองแร่ มีบ่อทอง มีบ่อเพชรและแร่ต่าง ๆ เหมือนดินดาดด้วยเพชรพลอย มีทะเลที่อุดมด้วยปลาเหลือคณนานับ ประหนึ่งเป็นทะเลไข่มุก

"ใคร" นั้นจะมาชิงแผ่นดินที่บรรพบุรุษเราได้สะสมและรักษาไว้ให้เราด้วยเลือดเนื้อและชีวิตของท่านเอาไปครอง และเอาพวกเราชาวไทยในปัจจุบันไปใช้ต่างวัวควายและแรงเครื่องจักร เพื่อที่จะได

กราดนาทอง โค่นป่ามรกต ขุดทองและแร่มีค่า วิดทะเลมุกดาของเราไปสร้างเสริมบารมีและความสุขให้แก่ประเทศที่เป็น "เจ้านาย" ปล่อยให้คนไทยกินดินและกินเนื้อคนไทยกันเอง

เด็กไทยในปัจจุบันนี้คงมีความรู้สึกชาติไทยไม่แพ้เด็กไทยที่เติบโตมาเป็นผู้ใหญ่แล้วเป็นแน่ แต่มีสิ่งหนึ่งซึ่งเด็กไทยหลายคนในปัจจุบันอาจจะลืมนึกถึงไปชั่วขณะ สิ่งนั้นคือวัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมซึ่งเป็นสมบัติเชิดชูชาติว่า เรามีความเจริญรุ่งเรืองหรือป่าเถื่อนแค่ไหน เด็กไทยทุกวันนี้แทบจะร้องเพลงไทยเดิม เต้นระบำรำฟ้อนของไทยเราซึ่งติดมากับเชื้อชาติไทยไม่เป็นหันไปหยิบยืมของคนอื่นเอามาใช้ร้องเล่นได้เก่งนั้น จะหมายความว่าเด็กไทยไม่รักสมบัติอันมีค่าของตนเองเสียแล้วหรือ ?

.....ขอุ่ม แย้มงาม

เรื่อง ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี

วันที่ ๖ เมษายน เป็นวันสำคัญที่สุดวันหนึ่งในประวัติศาสตร์ของชาติไทย เพราะว่าเมื่อ ๑๘๕ ปีล่วงมาแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้ทรงปราบดาภิเษกเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี ณ วันที่ ๖ เมษายน พุทธศักราช ๒๓๒๕ ตามที่ข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนตลอดจนอาณาประชาราษฎร พร้อมกันกราบบังคมทูลเชิญ เหตุนั้น วันที่ ๖ เมษายน จึงจัดว่าเป็นวันสำคัญอันทางการขนานนามว่า "วันที่ระลึกมหาจักรี" เนื่องในศุภวารดิถีมหามงคลสมัยอันเวียนมาบรรจบครบรอบปีในวันนี้ เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระเดชพระคุณของพระองค์ท่านที่ทรงมีแก่ประเทศชาติและอาณาประชาชนชาวไทย จึงขอนำพระราชกรณียกิจมาเสนอแด่ท่านผู้ฟังพอสมควรแก่เวลาดังต่อไปนี้

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ จำเดิมแต่ได้ทรงปราบดาภิเษกเสด็จขึ้นเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์ครองรัฐสีมาแห่งประเทศไทยแล้ว พระองค์ท่านได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจสัมฤทธิ์ประโยชน์โสตถิผลแก่ประเทศชาติ และนิกรประชาชนเป็นเอนกประการ อาทิ

ก. การป้องกันประเทศ ได้ทรงเป็นแม่ทัพพร้อมด้วยสมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวังบวรสถานมงคล ซึ่งเป็นพระราชอนุชาร่วมพระราชหฤทัย ทำศึกกับศัตรูที่เข้ามารุกรานภายในประเทศและเสด็จยกกองทัพออกไปนอกประเทศด้วย รวมด้วยกันถึง ๗ ครั้ง แต่ครั้งที่สำคัญที่สุดก็คือครั้งที่ ๑–๒ ซึ่งได้กระทำกันที่ทุ่งลาดหญ้าและ

ท่าดินแดง ในเขตจังหวัดกาญจนบุรี กองทัพไทยได้มีชัยแก่ข้าศึกอย่างเด็ดขาด ด้วยอาศัยพระราชปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และกรมพระราชวังบวรสถานมงคล ข้าศึกได้แตกพ่ายกระจัดกระจายถอยไปจากแดนไทย และได้รับความเสียหายอย่างมากมาย

ข. การต่างประเทศ ได้ทรงมีสัมพันธไมตรีกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงเป็นอย่างดี ได้ทรงมีพระราชอุปการคุณอย่างใหญ่หลวงแก่องเชียงสือ ซึ่งภายหลังได้เป็นพระราชาธิราชแห่งประเทศญวนทรงพระนามว่า เยียลอง พระราชอุปการคุณที่ทรงบำเพ็ญไว้ตั้งแต่ครั้งกระโน้น เป็นผลอันสำคัญผูกพันมิตรภาพระหว่างไทยกับญวนหรือเวียตนามไว้ด้วยดีตลอดมาจนกระทั่งถึงกาลทุกวันนี้

ค. การภายในประเทศ ถึงแม้ว่าจะมีการศึกติดพันอยู่ตลอดรัชสมัยของพระองค์ก็ดี พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกก็หาได้ทรงละเลยกิจการภายในแต่ประการใดไม่ ได้ทรงจัดทำเป็นอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทรงจัดทำได้ เริ่มแต่การจัดแบ่งจังหวัดต่าง ๆ ให้อยู่ในความควบคุมดูแลของเจ้ากระทรวงนั้น ตามแผนการณ์ที่เป็นไปในสมัยนั้น ได้โปรดเกล้า ฯ ให้ชำระพระราชกำหนดกฎหมายรวบรวมไว้เพื่อความสะดวกสำหรับผู้พิพากษาตุลาการ ทรงอาราธนาพระภิกษุสงฆ์ให้จัดทำสังคายนาพระไตรปิฎกให้ถูกต้องตามพระบรมพุทธโอวาท โดยทรงเป็นองค์อุปถัมภ์จนการนั้นสำเร็จเรียบร้อยบริบูรณ์ ทรงสร้างวัดวาอารามและปฏิสังขรณ์ให้คืนคงปกติภาพทรงทำนุบำรุงการอาชีพของประชาชนพลเมืองทุกอย่าง นับว่าพระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่ได้ทรงทำหน้าที่ทุกประการ ที่จำเป็นและ

ควรทำในเวลานั้น พระองค์เสด็จอยู่ในสิริราชสมบัติ ๒๘ พรรษา เสด็จสวรรคตเมื่อพุทธศักราช ๒๓๕๒

ฉะนั้น เนื่องในศุภวารดิถีมหามงคลสมัยวันที่ระลึกมหาจักรีนี้ ขอน้อมเกล้า ฯ ถวายพระพรชัยมงคล ขอให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงพระเจริญในสุขสมบัติ ณ ทิพยสถานพิมานมาศ ทุกทิวาราตรีกาล เทอญ ฯ

..... กองวิทยาการ กรมประชาสัมพันธ์

เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์เกี่ยวกับประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชไว้ตอนหนึ่งว่า "พระองค์ทรงเป็นราชโอรสของพระมหาธรรมราชาธิราชและพระวิสุทธิกษัตริย์ พระราชธิดาของพระมหาจักรพรรดิ อันเกิดด้วยพระสุริโยทัยเป็นพระชนนี ดังนั้น จึงมีพระชาติเป็นทั้งพระราชวงศ์พระร่วง กรุงสุโขทัย และพระราชวงศ์กรุงศรีอยุธยา" และองค์พระนิพนธ์ยังได้ทรงอธิบายเพิ่มเติมไว้อีกตอนหนึ่งว่า "สังเกตในเรื่องประวัติของวีรมหาราชทั้งหลาย ดูมีเค้าคล้ายกันหมด คือต้องมีเหตุการณ์และคุณสมบัติ ๓ อย่างจึงจะเป็นมหาราชได้ อันได้แก่ ๑ บ้านเมืองเกิดยุคเข็ญ ๒ ต้องเป็นบุรุษพิเศษ มีสติปัญญาและความกล้าหาญเด็ดเดี่ยวผิดกับผู้อื่น และ ๓ มีความสามารถทำให้ผู้อื่นเกิดความเชื่อถือไว้วางใจได้"

ที่ผมนำสารคดี เรื่อง สมเด็จพระนเรศวรมหาราช มาเสนอแด่ท่านผู้ฟังในวันนี้ ก็มีมูลเหตุจูงใจที่สำคัญอยู่ ๓ ประการ ประการแรก เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงทราบว่า พระเจ้ากรุงหงสาวดีทรงคิดร้ายต่อพระองค์ จึงทรงตัดสินพระทัยด้วยความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ทรงหลั่งน้ำลงเหนือแผ่นดินด้วยพระสุวรรณภิงคาร ประกาศแก่เทพยดาต่อหน้าที่ประชุมนายทัพนายกองทั้งปวง เมื่อวันที่ ๓ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๑๒๗ ณ เมืองแครงว่า "ตั้งแต่วันนี้ไป กรุงศรีอยุธยากับเมืองหงสาวดีมิได้เป็นสุวรรณปฐพีเดียวดุจหนึ่งแต่ก่อน ขาดจากกันแต่วันนี้ไป ตราบเท่ากัลปาวสาน" ประการที่สอง วันนี้เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๑๓ เป็นวันคล้ายวันที่พระองค์ท่านได้ทรงกระทำ

ยุทธหัตถีมีชัยชนะแก่พระมหาอุปราชา แห่งกรุงหงสาวดี ณ ทุ่งหนองสาหร่าย ตำบลดอนเจดีย์ อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี และประการที่สาม ทรงราชการ ได้ถือเอาวันที่พระองค์ทรงกระทำยุทธหัตถีมีชัยชนะแก่พระมหาอุปราชาครั้งนั้น มาสถาปนาเป็นวันที่ระลึกของกองทัพบกด้วย

ตลอดรัชสมัยของพระองค์ท่าน ประเทศชาติอยู่ในภาวะคับขัน พระองค์ต้องทรงทำสงครามกอบกู้อิสรภาพ ทำการต่อสู้กับอริราชศัตรู ทรงตรากตรำทำศึกสงครามร่วมกับทแกล้วทหารด้วยความแกล้วกล้าสามารถ ได้ทรงทำการรบอย่างเอาพระวรกายและชีวิตเข้าแลก จนได้ชัยชนะแก่อริราชศัตรูทุกสารทิศ ที่ยกมาย่ำยีกีฑาประเทศไทย ด้วยพระมหาวีรกรรมและพระมหากรุณาธิคุณของพระองค์ท่านดังกล่าวแล้ว พี่น้องประชาชนชาวไทยจึงได้ร่วมจิตใจเป็นสมานฉันท์ บริจาคเงินที่ดิน ไร่นา ร่วมกับทางราชการสร้างพระบรมราชานุสรณ์ ประกอบด้วยพระสถูปเจดีย์ยุทธหัตถี และพระอนุสาวรีย์ของพระองค์ท่านไว้เป็นอนุสรณ์ ณ ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี พร้อมกับจารึกประวัติความเป็นมาแห่งการบูรณะอนุสรณ์ดอนเจดีย์ สร้างภาพพระประวัติและพระราชกรณียกิจของพระองค์ประดับไว้ภายในพระสถูปเจดีย์ด้วยรวม ๑๖ ภาพ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบันได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบรัฐพิธีเปิดและฉลองพระอนุสาวรีย์แล้ว เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๐๒

ตามหมายกำหนดการทุกปีมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวางพวงมาลาและถวายเครื่องราชสักการะ ณ พระ

บรมราชานุสรณ์แห่งนี้ สำหรับปีนี้ เนื่องจากจะต้องเสด็จพระราชดำเนินไปทรงบำเพ็ญพระราชกุศลและบวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ บริเวณวังโบราณ ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้พระราชวงศ์ผู้ใหญ่ เสด็จไปวางพวงมาลาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและของสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ถวายสักการะสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ พระบรมราชานุสรณ์แทน และทางจังหวัด ฯ ก็จัดให้มีงานฉลองตั้งแต่วันที่ ๒๔ ถึงวันที่ ๒๖ เดือนนี้ด้วย

สำหรับพระราชพิธีที่จังหวัดกำแพงเพชร ตามหมายกำหนดการมีดังนี้ :—

วันพุธที่ ๒๕ มกราคม (คือวันนี้) เวลา ๘.๐๐ น. เสด็จพระราชดำเนินจากพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศน์ จังหวัดเชียงใหม่ โดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังสนามบินจังหวัดเชียงใหม่ ประทับเครื่องบินพระที่นั่งเสด็จพระราชดำเนินไปยังสนามบินจังหวัดพิษณุโลก แล้วเสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งไปยังสนามกีฬาประจำจังหวัดกำแพงเพชร ต่อจากนั้นเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งไปยังบริเวณวังโบราณ

เวลา ๑๐.๓๐ น. เสด็จพระราชดำเนินเข้าสู่พิธีมณฑล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดธูปเทียนนมัสการบูชาพระพุทธรูปปางประจำรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงศีล พระสงฆ์ ๑๕ รูป เจริญพระพุทธมนต์และถวายพรพระจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนภัตตาหาร พระสงฆ์รับพระราชทานฉัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ทรง

จุดธูปเทียนเครื่องราชสักการะ บวงสรวงสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พนักงานลั่นฆ้องชัย ชาวประโคม ประโคมสุดเสียงประโคม พระราชครูวามเทพมุนีอ่านประกาศสดุดี พระราชเกียรติคุณสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อพระสงฆ์รับพระราชทานฉันเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา ถวายอดิเรก เป็นเสร็จพระราชพิธี

ณ ที่จังหวัดกำแพงเพชรนี้ ตามพระราชพงศาวดารและพระประวัติของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช มีกล่าวอ้างอิงถึงพระองค์ท่าน คือ :-

๑. ณ วันพุธ แรม ๙ ค่ำ เดือน ๕ ปีวอก ฉศก เสด็จออกตั้งทัพไชย ตำบลวัดยม ท้ายเมืองกำแพงเพชร ในวันนั้นแผ่นดินไหว แล้วจึงยกทัพหลวงไปยังเมืองแครง และได้ทรงประกาศอิสรภาพ ณ ที่เมืองแครงนี้เอง

๒. พระองค์ท่านเสด็จในกองทัพหลวงยกไปเมืองกำแพงเพชร เพื่อทำการปราบปรามนันทสูราชสังคร้ำแม่ทัพพม่าซึ่งยึดเมืองกำแพงเพชรไว้ นันทสูราชสังคร้ำ เมื่อทราบว่าสมเด็จพระนเรศวรมหาราชยกทัพมา ด้วยความเกรงกลัว ก็เลยล่าทัพหนีออกจากเมืองกำแพงเพชรไป

ฉะนั้น จังหวัดกำแพงเพชรจึงเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความสำคัญเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจ และพระมหาวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรมหาราชอยู่ไม่น้อยเชียวครับ.

.....*ฤกษ์ ทัพพะรักษ์*

เรื่อง "พระพุทธชินราช"

พระพุทธรูปซึ่งเป็นที่รู้จักและกล่าวขวัญถึงในด้านความงดงามสมพุทธลักษณะที่สุดองค์หนึ่งนั้นได้แก่พระพุทธชินราช ใครก็ตามที่ได้ไปเยือนพิษณุโลก เมื่อย่างเท้าเข้าไปในวิหารพระศรีรัตนมหาธาตุแล้วจะเห็นองค์พระพุทธรูปใหญ่ ประดิษฐานเป็นสง่าอยู่เหนือบัลลังก์ดอกโกมุทสีทอง รัศมีเปล่งปลั่งแห่งพุทธานุภาพของพระองค์พระพุทธชินราช โน้มน้าวจิตใจให้ผู้ไปเยือนพากันก้มลงกราบ นมัสการด้วยความเลื่อมใสศรัทธา พระพุทธรูปองค์นี้มีสังวาลทองสีดอกบวบหรือทองเนื้อเก้า มีตรานพรัตน์ประดับด้วยบุษย์น้ำเพชร ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวถวายเป็นพุทธบูชา และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบันก็ได้ถวายตรานพรัตน์เป็นพุทธบูชาเมื่อคราวเสด็จประพาสภาคเหนือ

พระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง ๕ ศอก ๑ คืบ ๑ นิ้วเศษ สูง ๗ ศอก ที่พระพักตร์มีพระอุณาโลมประดับเพชร สร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๐ ในรัชกาลพระมหาธรรมราชาลิไท แห่งกรุงสุโขทัย ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถได้โปรดให้นำทอง เครื่องราชูปโภคไปแผ่เป็นทอง แล้วปิดองค์พระพุทธชินราชด้วยพระหัตถ์ของพระองค์เองจนแล้วเสร็จบริบูรณ์ พระพุทธชินราชจึงเปล่งปลั่งสุกใสประดุจหล่อหลอมด้วยทองคำธรรมชาติอย่างแท้จริง

มีเรื่องเล่าต่อ ๆ มาว่า เมื่อแรกทำพิธีหล่อองค์พระนั้นบรรดาสมณชีพราหมณ์เททองเท่าไร ๆ ทองก็หาได้แล่นตลอดทั้งองค์ไม่ จน

ถึงเวลาฉันเพล สมณะทั้งหลายที่มาทำพิธีก็หยุดพัก ขณะนั้นเองมีชีปะขาวแปลกหน้าองค์หนึ่ง เข้ามาเททองโดยมิได้พูดจากับผู้ใดเลย เมื่อเททองเสร็จแล้วก็เดินออกนอกพิธีมุ่งหน้าไปทางทิศเหนือ ด้วยความประหลาดใจจึงมีผู้สะกดรอยตาม จวนจะทันมิทันชีปะขาวก็หายไป เมื่อแกะหุ่นออกปรากฏว่าทองแล่นตลอดทั้งองค์ ชาวบ้านในสมัยนั้นพากันเข้าใจว่าเทวดาแปลงเป็นชีปะขาวมาช่วยหล่อจนเป็นองค์พระ นับแต่นั้นมา จึงถือว่าพระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์ประจำเมืองพิษณุโลก ตรงบริเวณที่ชีปะขาวหายไปนั้น ต่อมาชาวบ้านได้สร้างวัดไว้เป็นอนุสรณ์ ให้ชื่อว่าวัดชีผ้าขาวหาย ปัจจุบันเพี้ยนเป็นวัดตาปะขาวหาย คงมีปรากฏอยู่จนทุกวันนี้

ยังมีเหตุที่น่าอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่ง คือเมื่อคราวเสียเมืองแก่กองทัพพม่า พวกข้าศึกได้เผาผลาญวัดวาอารามพินาศย่อยยับเกือบทั้งเมือง แต่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ ยังเป็นปกติอยู่หาเป็นอันตรายอย่างใดไม่ ทำให้ประชาชนพากันเลื่อมใสในองค์พระพุทธชินราชยิ่งขึ้น

ที่หน้าประตูพระวิหารพระพุทธชินราชนั้นเล่า สร้างด้วยไม้ประดู่สลักเป็นลวดลายลงรัก ประดับมุกสวยงามมาก สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศทรงสร้างถวายพระพุทธชินราช เมื่อ พ.ศ. ๒๒๙๙ ที่สันประตูมี "อกเลา" ทำเป็นรูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน แกะเป็นรูปอุณาโลมอยู่ในบุษบก ซึ่งมีรูปหนุมานแบกไว้ มีรูปฉัตรสองข้างบุษบก อกเลานี้มีผู้นิยมนับถือกันมาก

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่าจะหาพระพุทธรูปองค์ใดให้งามเหมือนกับพระพุทธชินราชนี้ไม่มี จึง

โปรดเกล้า ฯ ให้หล่อพระพุทธชินราชจำลองขึ้นให้เหมือนองค์เดิมที่พิษณุโลก เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๔ แล้วอัญเชิญลงไปประดิษฐานเป็นพระประธานในพระอุโบสถวัดเบ็ญจมบพิตร จังหวัดพระนคร มีชื่อว่าพระพุทธชินราชเช่นกัน

ด้วยความเลื่อมใสศรัทธาของประชาชน ในวันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๓ ของทุกปี จึงจัดให้มีงานสมโภชพระพุทธชินราช ประชาชนจากจังหวัดต่าง ๆ ทั้งใกล้และไกล ถือโอกาสไปนมัสการกันอย่างคับคั่งเสมอมา.

..... ชวลิต อิ่มวิทยา

เรื่อง "พระธุดังคเจดีย์วัดอโศการาม"

จังหวัดสมุทรปราการ นอกจากมีพระสมุทรเจดีย์อันเป็นสัญญลักษณ์และปูชนียสถานที่สำคัญยิ่งมาแต่โบราณกาลแล้ว ปัจจุบันยังมีพระธุดังคเจดีย์ อันเป็นศรีเมืองและปูชนียสถานที่สำคัญเพิ่มขึ้นมาอีกองค์หนึ่ง นับว่าเป็นศรีสง่าแก่เมืองสมุทรปราการและประเทศไทยเป็นอย่างยิ่ง สมที่เป็นเมืองพระพุทธศาสนา พระธุดังคเจดีย์นี้ เป็นเจดีย์หมู่รวม ๑๓ องค์ด้วยกัน ซึ่งประดิษฐานอยู่ ณ วัดอโศการาม

วัดอโศการาม เป็นวัดที่ได้สร้างขึ้นมาใหม่ เมื่อพระอาจารย์ลีได้เดินทางไปนมัสการพระที่ประเทศอินเดีย และได้จำพรรษาอยู่ที่สารนาถ เมืองพาราณสี ได้นำเอาพระนามของพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์อันใหญ่ยิ่งของประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นผู้เลื่อมใสศรัทธาในบวรพระพุทธศาสนา ทั้งได้ทะนุบำรุงและส่งเสริมเผยแพร่พระพุทธศาสนาออกไปอย่างกว้างขวางที่สุด จนได้เข้ามาสู่ประเทศไทยและได้ประดิษฐานมาจนทุกวันนี้

สถานที่สร้างวัดอโศการาม เดิมทีเดียวเรียกกันว่า "นายายขาว" อยู่ระหว่างตำบลปากน้ำกับตำบลบางปู ถนนสุขุมวิท ซึ่งเป็นทำเลที่มีชัยภูมิที่เหมาะสม ด้านหน้าเป็นถนน ด้านหลังเป็นทะเล ซึ่งเป็นที่ดินของนายสุเมธ และนางกิมหงษ์ ไกรกาญจน์ ได้มีจิตศรัทธาบริจาคถวายให้สร้างวัด เป็นเนื้อที่จำนวน ๕๓ ไร่ ต่อมาได้มีผู้ศรัทธาซื้อถวายเพิ่มเติมอีกรวมเป็นเนื้อที่ทั้งสิ้นจำนวน ๑๒๒ ไร่

พ.ศ. ๒๔๗๗–๒๔๙๔ บรรดาศิษยานุศิษย์ และผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลาย โดยมีพระอาจารย์ลีเป็นผู้นำ ได้ร่วมกันสร้างถาวรวัตถุขึ้น

มีกุฏิ โบสถ์ ศาลาการเปรียญ เป็นแบบสมัยใหม่ ต่อมาอาจารย์ลี ได้รับสมณศักดิ์เป็นพระสุทธิธรรมรังสีคัมภีร์เมธาจารย์ มีลูกศิษย์มากขึ้น การทะนุบำรุงก็เข้มแข็งขึ้นจนกลายสภาพเป็นวัดใหญ่และสวยงามที่สุดวัดหนึ่ง ในปัจจุบัน มีพระภิกษุจำพรรษาอยู่ ๕๒ รูป สามเณร ๒๖ รูป และนางชีอีก ๑๐๐ กว่ารูป

การสร้างพระธุดังคเจดีย์ ได้เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ โดยมีสมเด็จพระมหาวีรวงศ์ เป็นประธานฝ่ายสงฆ์ และ พล.ท. พงษ์ ปุณณกันต์ เป็นประธานฝ่ายคฤหัสถ์ ได้สร้างสำเร็จเมื่อต้นปี พ.ศ. ๒๕๐๙ สิ้นค่าก่อสร้างเป็นจำนวนเงิน ๒,๓๒๕,๐๐๐ บาท ได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุและพระอัฐิธาตุ ของพระโมคคัลลานะ และพระสารีบุตร ซึ่งได้นำมาจากประเทศอินเดีย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทรงบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่พระธุดังคเจดีย์นี้ เมื่อวันที่ ๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๐๙

พระธุดังคเจดีย์ ที่วัดอโศการามนี้ เป็นพระเจดีย์หมู่รวม ๑๓ องค์ เพื่อให้เป็นสัญญลักษณ์ของ "ธุดงควัตร" ๑๓ ข้อ ในบวรพระพุทธศาสนา ความใหญ่โตของพระธุดังคเจดีย์พร้อมทั้งความสง่างามที่สุดในปัจจุบัน เป็นปูชนียสถานอันควรแก่การไปกราบไหว้เป็นอย่างยิ่ง.

.....ละออง ศรีสุคนธ์

เรื่อง พุทธศาสนาแบบธิเบต

ย่อมเป็นที่รู้กันอยู่ว่า บนหลังคาโลก คือธิเบตนั้นเป็นที่สถิต ของพุทธศาสนาแบบลามะมานานช้า การศึกษาประวัติศาสตร์ของ พระพุทธศาสนาในธิเบต จะเป็นเครื่องให้เราเห็นความจริงได้เป็น อย่างดีว่า พระพุทธศาสนามีส่วนช่วยให้เกิดสันติสุขและสามัคคีภาพ แก่มนุษย์ได้อย่างไร ทั้งนี้ เพราะก่อนที่พระพุทธศาสนาจะแผ่เข้าไป ในธิเบตนั้น ชาวธิเบตเป็นชาวเขาที่ดุร้ายมาก แต่เมื่อชาวธิเบตได้รับ นับถือพระธรรมแล้ว ก็ปรากฏว่าได้กลับกลายเป็นชาวเขาที่อ่อนโยน สุภาพ และมีวัฒนธรรมสูงมาก เมื่อเทียบกับชาวเขาอื่น ๆ โดยทั่วไป ปัจจุบันมีชาวธิเบตจำนวนไม่น้อยที่มีความรู้ในทางปรัชญา และจิต-วิทยาเทียบเท่ากับด๊อกเตอร์ทางตะวันตก ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นชาวเขาไม่ได้ รับการศึกษาแผนตะวันตกเลย

พุทธศาสนาแบบธิเบตนี้ มร. ยอน โบลเฟลด์ (Mr.John Blofeld) ได้เป็นผู้บรรยาย ณ พุทธสถาน จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อคืนวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๙ ระหว่างดำเนินการประชุมใหญ่ องค์การพุทธ-ศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก ปรากฏว่ามีผู้เข้าฟังคับคั่ง สรุปความลงได้ เป็นลักษณะเฉพาะส่วนใหญ่ของพระพุทธศาสนาแบบธิเบตบางประการ รวม ๑๐ ข้อ คือ :—

๑. พระราชวังลาสาเป็นเสมือนหนึ่งมหาวิทยาลัยที่ใหญ่มาก สอนวิชารักษาโรคทางใจของมนุษย์ ผู้ศึกษาต้องได้รับการฝึกหัด อบรมอย่างเคร่งครัดเป็นเวลาถึง ๒๐ ปี จึงจะนับว่าเป็นผู้สำเร็จได้รับ "ปริญญา" ได้

๒. ความสัมพันธ์ระหว่างศิษย์กับอาจารย์ในธิเบตเป็นไปอย่างใกล้ชิดมาก เพราะเป็นการสอนกันตัวต่อตัว โดยเฉพาะเป็นเวลาหลายปีหรือตลอดชีวิต ดังนั้น อาจารย์จึงสามารถรู้ความโน้มเอียงและจุดอ่อนของศิษย์ได้เป็นอย่างดี และก็สามารถปรับปรุงวิธีการสอนนำมาประยุกต์ให้เข้ากับศิษย์ของตนโดยเฉพาะได้

๓. ด้วยเหตุดังกล่าวมา วิธีการสอนของแต่ละอาจารย์จึงอาจแตกต่างกันไปได้มากเท่ากับจำนวนของศิษย์ จึงเป็นเหตุให้ผู้ที่ชอบมองแต่เพียงผิวเผินตำหนิว่าเป็นการคิดขึ้นเองเป็นการ "นอกครู" หรือ "แหวกแนว" จนเกินไป

๔. แต่อันที่จริง เมื่อคำนึงถึงพระพุทธดำรัสที่ว่า "สิ่งใดที่อำนวยประโยชน์สุขแก่ (จิตใจของ) บุคคลได้แล้ว ย่อมเป็นความดีเป็นกุศลธรรมทั้งสิ้น" เช่นนี้แล้ว ก็น่าจะคิดว่าเมื่อข้อปฏิบัติเหล่านั้นมีจุดหมายอันเดียวกัน และผู้นำให้ผู้ปฏิบัติได้รับผลเช่นเดียวกัน ก็ไม่น่าจะผิดแนวทางของพระพุทธศาสนาแต่อย่างใด

๕. ก่อนที่อาจารย์จะรับศิษย์เข้าปฏิบัติขั้นสมาธิจะต้องดูว่าศิษย์นั้น ๆ สามารถปฏิบัติข้อปฏิบัติที่เป็นบุรพภาคได้หรือไม่ บุรพภาคปฏิบัติเหล่านั้น ได้แก่การหมอบ กราบ แบบคล้าย ๆ กับการออกกำลัง "วิดน้ำ" ให้ได้ ๑๐๐,๐๐๐ ครั้ง และต้องสาธยายพระสูตรให้ได้อีก ๑๐๐,๐๐๐ ครั้งด้วยใจอันเป็นสมาธิมั่นคงอีกด้วย เป็นต้น เพราะชาวธิเบตถือการปฏิบัติธรรมด้วยกาย วาจา ใจ ให้รวมกันเป็นจุดเดียวเป็นสำคัญ ดังนั้น การปฏิบัติทุกประการ เขาจึงพยายามทำให้ได้ทั้งด้วยกาย วาจา และตั้งใจมั่นไปพร้อมกัน

๖. การฝึกสมาธิแบบธิเบตค่อนข้างซับซ้อน แต่มีหลักอยู่ว่าต้องมีพิธีบูชาควบคู่กันไปด้วยเสมอ ทั้งนี้เพราะต้องการขจัดความรู้สึก

อติมานะหรืออหังการ เมื่อได้รับความสำเร็จในการทำสมาธิ จะได้ไม่ผยองหยิ่งว่า "ฉันดีกว่าผู้อื่นเช่นนั้นเช่นนี้"

๗. สรณะของธิเบตมี ๔ ไม่ใช่ ๓ คือ ก่อนถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ต้องคิดถึงคุณครูผู้สอนเสียก่อน ทั้งนี้ มิได้หมายความว่าครูผู้สอนสำคัญกว่าพระรัตนตรัย แต่เพื่อเตือนใจอยู่เสมอว่า ตนได้รับความรู้และความเลื่อมใสในพระรัตนตรัยก็เพราะครูผู้สอนนั้นเอง

๘. หลักธรรมโดยสรุปมีอยู่ ๔ ประการ คือ ปัญญา กับ กรุณา ซึ่งขาดจากกันไม่ได้ คนมีปัญญา ถ้าไม่มีกรุณาก็ไม่มีประโยชน์แก่ผู้อื่น คนมีกรุณาแต่ไม่มีปัญญาก็ช่วยผู้อื่นไม่ได้เต็มที่

๙. เทวรูปของพระพุทธเจ้าของธิเบตที่มีมากมาย และบางองค์ก็มีรูปร่างน่าสพึงกลัวนั้น อันที่จริงก็เป็นสัญญลักษณ์แห่งวาระจิตของเราทุกคนนั้นเอง จิตของเราทุกคนบางครั้งก็ถูกครอบงำด้วยกิเลสที่หยาบร้าย ทำให้มีลักษณะน่ากลัว และบางครั้งก็ถูกกุศลเจตนาพาไปทำให้สภาพเยือกเย็น ดังนั้นจึงเป็นการสอนด้วยภาพหรือสัญญลักษณ์นั้นเอง

๑๐. ข้อที่คนส่วนมากมักเข้าใจผิดเกี่ยวกับพระธิเบตก็คือ คิดว่าพระธิเบตแต่งงานมีครอบครัวได้ ซึ่งไม่เป็นความจริงเลย ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะโดยมากมีการเข้าใจผิดว่า ลามะเป็นพระ ซึ่งอันที่จริงลามะนี้ หมายความว่าเป็นอาจารย์หรือนักปราชญ์เท่านั้น ซึ่งอาจเป็นพระหรือไม่เป็นก็ได้ ลามะที่เป็นพระด้วยเขาเรียกว่า เกลูปะ ซึ่งแต่งงานไม่ได้ ต้องอยู่ในวัด รักษาวินัยอย่างเคร่งครัด มีศีลถึง ๒๕๐ กว่าข้อ.

.....องค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก

เรื่อง "อานุภาพจิต"

ในมนุษย์มีส่วนประกอบที่ใหญ่ ๆ อยู่ ๒ อย่าง คือ กาย กับจิต ภาวะลักษณะที่ปรากฏเป็นรูปเป็นร่าง มองเห็นได้ด้วยตา มีอาการ ๓๒ มี ผม ขน เล็บ ฟัน เป็นต้น จัดเป็นส่วนแห่งกาย ภาวะลักษณะที่ไม่เป็นรูปเป็นร่าง ไม่เป็นตัวเป็นตน มองไม่เห็นได้ด้วยตา แต่ตั้งอยู่อาศัยภายในแห่งกายนั้น จัดเป็นส่วนแห่งจิต ใน ๒ อย่างนี้ ส่วนแห่งจิตจัดเป็นสำคัญ แม้คำพังเพยก็กล่าวไว้ว่า "จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว" หรือว่า "กายเหมือนเรือ จิตเหมือนหางเสือ หรือจิตเหมือนคนพายเรือ" นี้แสดงให้เห็นว่า จิตเป็นตัวการ หรือเป็นผู้บงการบังคับบัญชากายให้กระทำการต่าง ๆ สุดแต่จิต การทำด้วยกายและการพูดด้วยวาจา ย่อมสำเร็จมาจากจิต จะถูกจะผิดแล้วแต่จิตเป็นสำคัญ คือ ในขณะใดถ้าจิตใจสัมปยุตด้วยกิเลส หรือมีกิเลส เช่น โลภ โกรธ หลง เป็นต้น ครอบงำใจย่อมจะทำให้จิตใจนั้นเศร้าหมอง ขุ่นมัวไม่ผ่องใส จิตใจนั้นจะบังคับบัญชา บงการให้กาย ให้วาจา ทำชั่ว ทำผิด และพูดชั่ว พูดผิด ซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ เดือดร้อนทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น จัดเป็นทางแห่งหายนะ ในขณะใดถ้าจิตใจไม่ประกอบด้วยกิเลส ผ่องใส ไม่ขุ่นมัว เพราะกิเลส คือ โลภ โกรธ หลง เป็นต้น ไม่ครอบงำย่ำยีใจ จิตใจย่อมบังคับบัญชา บงการกาย วาจาให้ทำดี พูดดี หรือทำถูก พูดถูก ไม่ผิดจากหลักแห่งศีลธรรม ย่อมจักนำให้เกิดความสุขสงบ เยือกเย็น ไม่วิปฏิสารเดือดร้อน ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่น ฉะนั้น จิตใจจึงนับเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่ง แม้พระพุทธเจ้าก็ตรัสไว้ว่า

"สภาวะทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จที่ใจ ถ้าใจมีเศร้าหมองแล้ว เมื่อจะทำ จะพูด ย่อมทำและ

พูดแต่ทุจริต ความชั่ว คือตัวทุกข์ ทุกข์นั่นแหละย่อมติดตามผู้นั้นไป เหมือนล้อติดตามรอยเท้าโค ฉะนั้น"

และทรงตรัสไว้อีกว่า

"สภาวะทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ มีใจประเสริฐที่สุด สำเร็จที่ใจ ถ้ามีใจผ่องใสสะอาดแล้ว เมื่อจะทำจะพูด ย่อมทำและพูดแต่สุจริต ความดี คือตัวสุข สุขนั่นแหละ ย่อมติดตามผู้นั้นไป เหมือนเงาตามตน ฉะนั้น"

นี้ชี้ให้เห็นได้ชัดว่า คนเราจะทำ จะพูดผิดหรือถูก ชั่วหรือดี เป็นกุศลหรืออกุศล เป็นบุญหรือเป็นบาป เป็นประโยชน์หรือไม่เป็นประโยชน์ ย่อมขึ้นอยู่กับจิตใจ คือ ความรู้สึกนึกคิดเป็นสำคัญ ถ้าคิดผิด การทำการพูดก็ผิด ถ้าคิดถูก การทำการพูดก็ถูก ถ้าจิตใจเป็นบาป การทำการพูดก็บาป ถ้าจิตใจเป็นกุศล การทำการพูดก็เป็นบุญเป็นกุศล เป็นต้น แม้จิตใจของบุคคลเรา จะจัดเป็นส่วนแห่งนามธรรม ซึ่งไม่สามารถจะมองเห็นได้ด้วยนัยน์ตา แม้จะไม่รู้ว่าใครมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไร ในส่วนลึกแห่งจิตใจก็ตาม แต่ก็สามารถจะรู้ได้ชัด เห็นได้แจ่มแจ้ง ด้วยการทำการพูดดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด เป็นบาปหรือเป็นบุญ ดังกล่าวแล้ว เป็นเครื่องส่อแสดงออกมาจากส่วนลึกของจิตใจของบุคคลเราทั้งสิ้น ฉะนั้น เมื่อเราประสบพบเห็นว่าผู้ใดเป็นผู้ทำดีพูดดี ทำถูกพูดถูก เป็นบุญเป็นกุศล มีเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง พึงรู้เถิดว่า จิตของเขาคิดถูกคิดดี เป็นบุญเป็นกุศล ตรงกันข้ามผู้ได้ฆ่าเขา เบียดเบียนเขา ลักของเขา ผิดในลูกในเมียเขา พูดชั่ว ด่าว่าเขา โกหกหลอกลวงเขา ยุแหย่เขาให้แตกร้าวสามัคคีกัน เป็นบาปเป็นอกุศล ก็หมายความว่า จิตของเขาถูกกิเลสความเศร้า

หมอง มีโลภ โกรธ หลง เป็นต้น ครอบงำ ทำให้จิตคิดชั่ว คิดผิด เป็นบาปอกุศล โดยไม่มีปัญหา โดยไม่ต้องสงสัย

โดยเหตุนี้ สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงทรงแนะนำพร่ำสอน ให้อบรมจิต ฝึกหัดจิต ให้มีอานุภาพ มีพลังอันเข้มแข็ง เพื่อยกระดับจิตให้สูงขึ้น เหนืออำนาจกิเลส ความเศร้าหมอง เพื่อปราบกิเลสไม่ให้ย่ำยีจิตใจ จนบรรลุคุณธรรม คือ สมาธิ ทั้งนี้ เพื่อจะให้จิตใจได้บังคับบัญชาบงการการกระทำ การพูดทางกายและวาจา ให้ถูกต้องตามหลักคุณธรรม ศีลธรรม เป็นส่วนบุญส่วนกุศลตามโอกาสกาลสมัย วิธีฝึกฝนอบรมจิตนั้น มีหลายวิธี อย่างต่ำเช่น ในขณะใดถ้าจิตใจถูกราคะความกำหนัดรักใคร่ครอบงำ พึงพิจารณา อสุภสัญญา คือความกำหนดหมายรู้สิ่งทั้งปวง โดยความเป็นของไม่สวยงาม มีความเปลี่ยนแปรไม่คงที่ ในขณะใดจิตใจถูกความโกรธครอบงำ พึงพิจารณาปลูกเมตตา ความรัก ความเอ็นดู ความสงสาร ในสรรพสังขารนั้น ๆ ให้เห็นประจักษ์ ในขณะใดจิตใจถูกโมหะครอบงำ พึงพิจารณาสภาวะสังขารทั้งปวงโดยไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา เพื่อปลูกปัญญา ความฉลาดรอบรู้ให้เกิด เพื่อกำจัดโมหะ ความเขลาเสียเป็นต้น

ฉะนั้น ผู้หวังความสุขสงบ ความเจริญรุ่งเรืองแก่ตน พึงปฏิบัติตามแนวคำสอนแห่งสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ก็จักบรรลุสิ่งที่ประสงค์ตามสมควรแก่การปฏิบัตินั้น ๆ ตลอดไป.

.....พระราชธรรมเมธี

เรื่อง "สมเด็จนักปราชญ์"

วันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๐๕ เป็นวันประสูติของอัจฉริยบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ในราชวงศ์จักรีอีกพระองค์หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานนามพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์นี้ ในวันทำพิธีสมโภชเดือนว่า พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า พระองค์ดิศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ เคยตรัสพยากรณ์ไว้ว่า พระองค์ชายพระองค์นี้ต่อไปจะฉลาดมาก เพราะรู้จักพิเคราะห์ความแตกต่างของสิ่งของได้ตามสัญชาตญาณแม้เมื่อมีพระชนมายุเพียง ๓–๔ เดือนเท่านั้น และก็ปรากฏเป็นความจริงตามพระราชพยากรณ์ไม่ผิดเพี้ยน เพราะพระองค์เจ้าดิศวรกุมารนี้ทรงจำความได้ตั้งแต่พระชนมายุเพียง ๓ ขวบเท่านั้น และแม้สมเด็จพระราชบิดาจะด่วนเสด็จสวรรคตเสีย แต่เมื่อทรงมีพระชนมายุย่างเข้า ๗ ขวบก็ตาม พระองค์เจ้าดิศวรกุมารก็ยังได้รับใช้ใกล้ชิดสมเด็จพระราชบิดามาตั้งแต่พระชนมายุ ๔ ขวบ และได้ติดตามเสด็จไปในที่ต่าง ๆ เหมือนพระเจ้าลูกเธอชั้นผู้ใหญ่พระองค์หนึ่งทีเดียว ยิ่งกว่านั้นยังได้เคยรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากสมเด็จพระราชบิดาให้ออกรับแขกเมืองเหมือนเจ้าพี่องค์ใหญ่ด้วย ทั้งนี้ชะรอยจะเป็นนิมิตดีที่ชี้ให้เห็นว่าพระองค์เจ้าดิศวรกุมารจะทรงเป็นบุคคลสำคัญยิ่งของประเทศไทยในอนาคตด้วยผู้หนึ่ง

คำพยากรณ์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงเป็นปราชญ์รอบรู้ในด้านต่าง ๆ และทรงเชี่ยวชาญในทางวิชาดาราศาสตร์และโหราศาสตร์ ขนาดกะวันสวรรคตของพระองค์ท่านเองได้นั้น

มิได้ผิดเพี้ยนไปเลย เพราะเมื่อสิ้นสมเด็จพระราชบิดาแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แม้จะทรงมีพระชนมพรรษาแก่กว่าพระองค์เจ้าดิศวรกุมารเพียง ๙ พรรษาก็ตาม ก็ทรงทะนุบำรุงเป็นธุระเอาใจใส่พระอนุชาทุกพระองค์สืบต่อจากสมเด็จพระราชบิดาเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระองค์เจ้าดิศวรกุมาร ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานพระสุพรรณบัฏเป็นสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพพระองค์นี้ ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนภาษาไทย ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษแตกฉานเชี่ยวชาญยากที่จะหาใครที่มีวัยทัดเทียมกันจะเสมอเหมือนได้ และยังได้ศึกษาความรู้ทางรัฐประศาสตร์และโบราณคดีจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยตรงอีกด้วย ดังนั้นเมื่อจบการศึกษาวิชาทหารแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระอนุชาพระองค์นี้รับราชการต่างพระเนตรพระกรรณตั้งแต่พระชนมายุ ๑๕ พรรษา เป็นต้นมา ดังนั้น หากจะกล่าวถึงตำแหน่งหน้าที่ของสมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพที่ได้รับราชการมา ก็แทบจะกล่าวได้ว่าทุกด้านทีเดียว พระองค์ท่านเคยดำรงตำแหน่งว่าการกรมครัวชาวต้น ว่าการกรมทหารมหาดเล็ก ว่ากรมกองแก้วจินดา ว่ากรมแผนที่ เป็นผู้กำกับการกรมธรรมการ ทรงเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เป็นเสนาบดีกระทรวงมุรธาธร เป็นอภิรัฐมนตรี และสภานายกหอพระสมุดวชิรญาณ พระองค์ทรงเป็นผู้จัดตั้งกรมแผนที่ ทรงเป็นกรรมการจัดตั้งโรงพยาบาล ทรงเป็นข้าหลวงและราชทูตพิเศษต่างพระองค์ในราชการพิเศษส่วนพระองค์ ทรงเป็นกรรมการตรวจกฎหมายลักษณะอาญา แพ่ง และพาณิช เป็นกรรมการที่ปรึกษาสภากาชาด

สยาม เป็นกรรมการในสภาการคลัง และเป็นกรรมการองคมนตรีตรวจและจัดงบประมาณการรับจ่ายเงินของแผ่นดิน ทั้งยังเป็นเนติบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และสมาชิกพิเศษสภาเนติบัณฑิตสยาม เป็นนายกราชบัณฑิตสภา และอื่น ๆ อีกมากมาย ซึ่งหากจะนำมาบรรยายในเวลาอันจำกัดเช่นนี้ย่อมไม่เพียงพอ

นอกจากคุณความสามารถในประเทศแล้ว ในต่างประเทศก็ทรงได้รับการนิยมยกย่องในฐานะนักภูมิศาสตร์ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี นักศิลปศาสตร์และวรรณคดี ทรงได้รับเกียรติเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ในต่างประเทศหลายประเทศ เช่นอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี ฮอลแลนด์ ชวา และอินเดีย

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ สมเด็จกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติบ้านเมืองเป็นเอนกประการ พระ-องค์ทรงเป็นทั้งนักภาษา นักการปกครอง นักการทูต นักการทหาร นักประวัติศาสตร์ นักโบราณคดี นักวรรณคดี และนักประพันธ์ พระองค์ทรงเป็นพระราชโอรสที่วิเศษ เป็นพระญาติที่น่านับถือ และเป็นพระบิดาที่ประเสริฐ เป็นพระอาจารย์ที่ทรงพระเมตตา เป็นผู้บังคับบัญชาที่กอปรด้วยความยุติธรรมและซื่อสัตย์สุจริต ชาวโลกต่างพากันนิยมยกย่องพระเกียรติคุณเป็นอันมาก ยากที่จะหาใครเสมอเหมือนได้ พระองค์ทรงเป็นเสมือนดวงแก้วอันแจ่มกระจ่าง ผู้ใดประสงค์จะทราบถึงวิชาการความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ของไทยแล้วย่อมจะต้องพึ่งแสงแห่งดวงแก้วนั้น จะขาดเสียมิได้เป็นอันขาด ทั้งนี้เพราะพระองค์ท่านทรงเป็นนักปราชญ์โดยแท้.

.....ชอุ่ม แย้มงาม

เรื่อง ทางหลวงสายเอเชีย

คำว่า "ทางหลวงสายเอเชีย" ออกจะเป็นคำใหม่อันยังมิสู้แพร่หลายนัก ทางหลวงสายเอเชียนี้เป็นทางอันยาวยิ่งสายหนึ่ง ซึ่งประเทศต่างๆในเอเชียกำลังดำเนินการบูรณะหรือก่อสร้างอย่างเร่งรีบ เมื่อใดทางหลวงสายนี้สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็จะเป็นทางหลวงระหว่างประเทศ ยวดยานต่าง ๆ สามารถสัญจรไปมาถึงกันได้ตลอด นับแต่อินโดนีเซีย สิงคโปร์ มาเลเซีย ไทย พม่า ปากีสถานตะวันตก อัฟกานิสถาน อิหร่าน ไปกระทั่งถึงตุรกีในเขตทวีปยุโรป

ทางหลวงสายเอเชียนี้ เป็นเส้นทางเก่าแก่แต่โบราณกาล ในสมัยโน้นพ่อค้าวานิชได้อาศัยทางเส้นนี้เป็นเส้นทางนำสินค้าไปซื้อขายแลกเปลี่ยนในที่ต่าง ๆ โดยใช้อูฐเป็นพาหนะ และเดินทางกันเป็นขบวนหรือกองคาราวาน ต่อมามนุษย์ประดิษฐ์เครื่องจักรไอพ่นได้ ประชาชนเห็นว่าการสัญจรไปมาทางบกโดยใช้อูฐนั้น เป็นการสิ้นเปลืองและไม่ปลอดภัย จึงหันไปเดินทางทะเลกัน การเดินทางทางบกในสมัยนั้นก็สิ้นคนนิยมลง

ผู้ค้นคิดริเริ่มการสร้างทางหลวงสายเอเชียขึ้น คือ เอ็ม. เอส. อะหมัด ชาวปากีสถานซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญการขนส่งขององค์การสหประชาชาติ โดยได้รับความเห็นชอบจากผู้เชี่ยวชาญการขนส่งอื่นๆ ของสหประชาชาติ ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียได้ให้ความร่วมมือกับสหประชาชาติและดำเนินงานไปตามโครงการขั้นต้น ได้แก่การสร้างถนนที่มีอยู่แล้วให้ติดต่อเชื่อมกันกับถนนของประเทศอื่นที่อยู่ใกล้ชิดติดต่อกันให้ได้มาตรฐานทางวิชาการพร้อมทั้งจัดให้มีอุปกรณ์เครื่อง

อำนวยความสะดวกต่าง ๆ ขึ้น เพื่อจะได้เปิดเป็นทางจราจรสำหรับนานาชาติต่อไป

แต่เนื่องจากมีบางประเทศในเอเชียมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งรัดพัฒนาประเทศของตนในด้านอื่น ๆ ไม่อาจจะทุ่มเทงบประมาณมาใช้ในการสร้างทางหลวงโดยเฉพาะได้ ดังนั้นความมุ่งหมายของการสร้างทางหลวงสายเอเชียจึงมิได้มุ่งที่จะให้เป็นทางหลวงชั้นเยี่ยมหรือที่เรียกว่าซูเปอร์ไฮเวย์ วัตถุประสงค์ขั้นแรกก็คือสร้างถนนให้ติดต่อถึงกันอันจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนของประเทศต่างๆกว่า๖๐๐ล้านคน และได้ประโยชน์แก่พื้นที่ประมาณ ๕ ๑/๒ ล้านตารางกิโลเมตร

ทางหลวงสายเอเชียนี้กำหนดว่ามีความยาว ๕๕,๐๐๐ กิโลเมตร แต่กำหนดตอนสำคัญ ๆ ที่ต้องลงมือทำก่อนยาว ๓๓,๐๐๐ กิโลเมตร แบ่งออกเป็นสองสายด้วยกันคือ

๑. สายเอ. ๑ (เอ=เอเชีย) ยาวประมาณ ๑๐,๙๓๑ กิโลเมตร เริ่มจากบาซาร์กัน – คันธาหาร – กาบูล – ผ่านช่องไคเบอร์ เข้าสู่ปากีสถานตะวันตก ผ่านถนนแกรนทรังค์–ราวัลปินดี–ละโฮร์ เข้าสู่อินเดียที่ใกล้อัมริตซาร์ – นิวเดลฮี – อัคระ – ทัชมาฮัล – พาราณสี – พุทธคยา–กัลกัตตา–เข้าสู่ปากีสถานตะวันออก วกไปอัคระขึ้นไปทางเหนือสู่แคว้นอัสสัม ข้ามพรมแดนเข้าพม่า ผ่านมัณฑะเล เข้าประเทศไทยที่เชียงราย วกลงทางใต้ใกล้กรุงเทพ ฯ เลี้ยวไปทางตะวันออก จนถึงพนมเปญและไซ่ง่อน

๒. สายเอ. ๒ ยาวประมาณ ๑๒,๓๕๖ กิโลเมตร เริ่มจาก ฆัส–อิ–ศิริน (อิหร่าน) ผ่านฮามาทัน–เทห์ราน–เอสฟาหัน–เคอรมัน–ซาฮีดัน–เข้าสู่ปากีสถาน เลาะเลียบพรมแดนอัฟกานิสถานไปเควตต้า

วกขึ้นเหนือไปละโฮร์ตัดกับสายเอ. ๑ แล้วย้อนลงใต้ ตัดกับสายเอ. ๑ อีกที่นิวเดลฮีไปเนปาล–อัสสัม เข้าปากีสถานตะวันออก ตัดกับสาย เอ. ๑ อีกทีที่ใกล้ดัคกา เข้าเขตพม่าผ่านย่างกุ้งเข้าสู่ประเทศไทย วกลงใต้ผ่านกรุงเทพ ฯ ลงไปสู่แหลมมลายู ถึงกัวลาลัมเปอร์–สิงคโปร์ แล้วข้ามไปจาการ์ตาและเด็นบาสซาร์

ขณะนี้ประเทศต่าง ๆ ในเอเชียกำลังเร่งปรับปรุงทางหลวงสาย ต่างๆในประเทศของตนเพื่อเชื่อมประสานกับทางสายเอเชีย ประมาณ กันว่าใน ๒–๓ ปีข้างหน้านี้จะใช้ทางหลวงสายนี้ เดินทางจากพรม แดนพม่าไปถึงยุโรปได้

ประโยชน์อันจะได้จากทางสายเอเชียนี้ ก็คือประโยชน์ใน ทางเศรษฐกิจและสังคม ช่วยส่งเสริมความเจริญของการค้าระหว่าง ประเทศ ประโยชน์ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว อำนวยความสะดวก แก่ประชาชนผู้ถือศาสนาต่าง ๆ ที่จะสัญจรไปมาเพื่อแสวงบุญและเพื่อ สักการะปูชนียสถานของศาสนาตนอันอยู่ในที่ต่าง ๆ

..... จ. จตุรภุข

เรื่อง น้ำสำคัญของไทย

น้ำสำคัญที่เคยใช้สำหรับพระราชพิธีสำคัญ ๆ อันเกี่ยวกับด้วยองค์พระมหากษัตริย์ของไทยนั้นจำเป็นต้องเสาะแสวงหาเลือกเฟ้นเอาแต่น้ำในแม่น้ำหรือบ่อสระที่นิยมนับถือกันมาแต่โบราณสมัยว่า สถานที่นั้น ๆ เป็นสถานที่อันทรงความศักดิ์สิทธิ์จริง ๆ ซึ่งนิยมนับถือกันมาจนกลายเป็นประเพณีสืบ ๆ กันมา

น้ำสำคัญหรือน้ำศักดิ์สิทธิ์นั้น ใช้สำหรับองค์พระมหากษัตริย์สรงสนานในการพระราชพิธีสำคัญ เช่น พระราชพิธีมูรธาภิเษก และพระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา กับทั้งใช้สำหรับเป็นน้ำเสวยโดยเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย อันประเพณีเกี่ยวเนื่องกับน้ำสำหรับองค์พระมหากษัตริย์นั้น ไทยเราเห็นจะได้แบบอย่างคตินี้มาจากคติของศาสนาพราหมณ์ซึ่งชาวอินเดียได้นำมาเผยแพร่พร้อมกับวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ในภูมิภาคส่วนนี้ ซึ่งชาวอินเดียผู้นับถือศาสนาพราหมณ์ถือคติว่าน้ำเป็นเครื่องชำระล้างบาปกรรมที่ตนกระทำความชั่วให้หมดสิ้นไปได้ด้วยการสรงสนานชำระล้างร่างกายในแม่น้ำหรือสระหรือบ่อที่ศักดิ์สิทธิ์ นักจาริกแสวงบุญนอกจากจะเที่ยวไปไหว้พระ (พระผู้เป็นเจ้าในศาสนาพราหมณ์) ตามเทวาลัยต่าง ๆ แล้วยังท่องเที่ยวไปอาบน้ำลอยบาปในสถานที่ดังกล่าวนั้นอีกด้วย เพื่อให้ร่างกายและจิตใจใสสะอาดหมดจดจากเครื่องเศร้าหมองคือกิเลส ไทยเราได้รับนับถือศาสนาพราหมณ์มาก่อนที่จะมารับนับถือพระพุทธศาสนา คติอันนี้จึงพลอยติดตามมาคลุกเคล้ากันกับพระพุทธศาสนา ทั้งนี้จะเห็นได้ว่า คติในศาสนาพราหมณ์คลุกเคล้ากับคติของพระพุทธศาสนาจนแทบจะแยกกันไม่ออก นี่หมายถึงพิธีกรรมไม่ใช่หลักธรรม บรรดาแม่น้ำและสระอันศักดิ์สิทธิ์ที่นิยมนับถือกันมาในประเทศไทยนั้นคงมีปรากฏดังนี้ :–

เบญจสุทธคงคาสำหรับสรงสนานมูรธาภิเษก

๑. น้ำในแม่น้ำป่าสัก ตักที่ตำบลท่าราบ จังหวัดสระบุรี
๒. น้ำในแม่น้ำบางประกง ตักที่บึงพระอาจารย์ จังหวัดปราจีนบุรี
๓. น้ำในแม่น้ำเพชรบุรี ตักที่ท่าชัย ตรงหน้าท่าวัดไชยศิริ ตำบลสมอพลือ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี
๔. น้ำในแม่น้ำราชบุรี ตักที่ในคลองดาวดึงส์ ตรงท่าวัดดาวดึงส์ ซึ่งอยู่ในตำบลปากง่าม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
๕. น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ตักที่ตำบลบางแก้ว

นอกจากจะตักน้ำจากแม่น้ำเหล่านี้แล้ว ในสมัยก่อน ๆ ยังนิยมตักน้ำจากสระทั้ง ๔ ในตำบลทุ่งหว้า อำเภอเมืองสุพรรณบุรี จังหวัดสุพรรณบุรี คือ ๑. สระแก้ว ๒. สระคา ๓. สระยมนา ๔. สระเกศ สระทั้ง ๔ นี้เป็นสระโบราณ ที่ริมสระมีเจดีย์ สระละ ๑ องค์ ปัจจุบันตื้นเขินมาก เจดีย์ริมสระก็ปรักหักพังจะสิ้นซากอยู่แล้ว

ข้าพเจ้าเข้าใจว่านอกจากแม่น้ำ และสระที่กล่าวมาก็คงจะยังมีสระตระพัง บ่อในจังหวัดอื่น ๆ อีกที่น่าจะเคยใช้น้ำในสระ บ่อ เหล่านั้นเกี่ยวกับพระราชพิธีสำคัญเช่นนั้นด้วย เช่น สระแก้ว ทะเลชุบศร จังหวัดลพบุรี สระแก้ว สระขวัญ สระลพ จังหวัดปราจีนบุรี สระโกสินารายณ์ จังหวัดราชบุรี บ่อหน้าพระลาน บ่อวัดเสมาชัย บ่อวัดประตูขาว บ่อสระข่าววัดหอไตร จังหวัดนครศรีธรรมราช ตระพังทอง ตระพังเงิน ตระพังโพยศรี บ่อพระสยมภูวนาถ คูวัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย เป็นต้น.

..... *พระครูศรีมหาโพธิคณารักษ์*

เรื่อง การประปากรุงเทพ ฯ

เพื่อที่จะให้ท่านผู้ฟังได้ทราบความเป็นมาของกิจการประปากรุงเทพ ฯ จึงใคร่จะขอนำเรื่องราวโดยสังเขป เกี่ยวกับการประปามาเล่าสู่ท่านฟังดังนี้ :–

โดยที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชกำหนดสุขาภิบาล และประกาศตั้งกรมสุขาภิบาล เป็นกรมอยู่ในกระทรวงนครบาลขึ้น เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๔๔๐ กรมสุขาภิบาลได้เริ่มดำเนินงานด้านสุขาภิบาลตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาจนถึงวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ได้มีพระบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศตั้งผู้บัญชาการสุขาภิบาลว่าการแทนเสนาบดีกระทรวงนครบาลทั่วไป พร้อมกับได้จัดการสุขาภิบาลตามที่บัญญัติไว้ในพระราชกำหนดมาโดยลำดับ

เนื่องจากการจัดหาน้ำดื่ม น้ำใช้ ที่สะอาดปลอดภัยเป็นหน้าที่ ๆ สำคัญหน้าที่หนึ่งของกรมสุขาภิบาล ในปี พ.ศ. ๒๔๔๖ กรมสุขาภิบาลจึงได้จ้างนายเดอลามโฮเตียร์ นายช่างฝรั่งเศสมา เพื่อสำรวจจัดตั้งการประปาสำหรับกรุงเทพ ฯ ขึ้น จากรายงานของนายเดอลามโฮเตียร์กล่าวถึงการทำประปาว่าอาจทำได้ ๓ วิธี ดังนี้

๑. ทำทำนบกั้นเก็บกักน้ำในที่ลุ่ม

๒. ทดเอาน้ำแม่น้ำซึ่งมีน้ำดีไม่ต้องกรองมาใช้

๓. ใช้น้ำแม่น้ำเจ้าพระยาในที่ซึ่งน้ำเค็มขึ้นไม่ถึงมากรองใช้

สำหรับวิธีที่ ๓ นั้น เดอลามโฮเตียร์ เห็นว่าสะดวกและไม่ต้องลงทุนมาก กรมสุขาภิบาลได้ส่งรายงานของนายเดอลามโฮเตียร์ไปยังกระทรวงเกษตราธิการเพื่อพิจารณา ซึ่งในเรื่องนี้กระทรวงเกษตราธิการได้มอบให้นายแวนเดอไฮเด นายช่างชลประทานพิจารณาเสนอ นายแวนเดอไฮเด ได้ยื่นรายงานเสนอกระทรวงเกษตราธิการว่า ในภายหน้าถ้าหากมีการสร้างเขื่อนกั้นแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อการชลประทาน น้ำเค็มจะขึ้นไปตามลำน้ำไกลขึ้น การที่จะตั้งสูบน้ำแม่น้ำที่ตำบลเชียงรากนั้นคงจะไม่สำเร็จ ส่วนจะควรตั้งสูบในที่ใดก็ยากที่จะหาได้ให้แน่ไปในเวลานั้น นอกจากนั้นยังได้ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้าโครงการชลประทานสำเร็จลงก็จะมีคลองน้ำจืดจากเขื่อนชลประทานที่สร้างขวางแม่น้ำเจ้าพระยา คลองนี้จะนำน้ำจืดมายังกรุงเทพ ฯ สำหรับใช้ในการประปาได้

เมื่อนายเดอลามโฮเตียร์ และนายแวนเดอไฮเด มีความเห็นแตกต่างกันดังกล่าวแล้ว กรมสุขาภิบาลและกระทรวงเกษตราธิการจึงได้นำรายงานของนายช่างทั้งสองฝ่ายขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ส่งรายงานเสนอเสนาบดีทุกกระทรวงเพื่อพิจารณาและให้นำเสนอที่ประชุมเสนาบดีต่อไป

ต่อมานายเดอลามโฮเตียร์ ได้เสนอรายงานคัดค้านอีกว่า ไม่ควรที่จะให้การประปากับการชลประทานเกี่ยวเนื่องกัน เพราะโครงการชลประทานกว่าจะสำเร็จต้องใช้เวลานานและต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก การประปาเป็นงานด่วนรอให้โครงการชลประทานสำเร็จไม่ได้ ซึ่งนายแวนเดอไฮเดก็คัดค้านความเห็นของนายเดอลามโฮเตียร์อีกเช่นกัน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานกระแสพระราชดำรัสว่า ตามรายงานของนายเดอลามโฮเดียร์นั้น กล่าวแข็งแรงมีหลักฐาน การชลประทานเป็นงานใหญ่ ถ้าไม่พิจารณาให้รอบคอบก็อาจผิดพลาดได้ และพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัยว่ามีข้อที่ควรพิจารณา ๒ ข้อ คือ :–

๑. ยังไม่มีโครงการชลประทานที่สมบูรณ์

๒. น้ำแม่น้ำดีกว่าน้ำจากลำคลอง

นอกจากนั้นพระองค์ท่านทรงพระราชดำริถึงมณฑลนครชัยศรีมีบ่อน้ำบาดาลที่ตำบลพระปฐมเจดีย์ กรุงเทพ ฯ อาจจะทำสำเร็จเหมือนกัน จึงโปรดเกล้า ฯ ให้รวบรวมรายงานการสอบสวนต่าง ๆ และสำเนาพระบรมราชวินิจฉัยที่เรียกว่ารายงานเทียบเคียงการขุดคลองสำหรับการเพาะปลูกและการหาน้ำบริโภค

กรมสุขาภิบาลได้ส่งนายช่างสุขาภิบาลและนายแพทย์ไปสำรวจบ่อบาดาลที่นครปฐม พร้อมกันนั้นกระทรวงเกษตราธิการก็ได้ส่งนายแวนเดอไฮเดร่วมไปด้วย รายงานปรากฏว่า น้ำบาดาลนั้นยังหวังแน่นอนไม่ได้จะต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก และบ่อบาดาลเหมาะสำหรับเมืองที่กันดารน้ำ ได้นำรายงานนี้ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานกระแสพระราชดำริมั่นพระทัยว่า การประปาจะต้องใช้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นอันตกลงใช้น้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาทำประปา ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา และทรงพระราชทานนามกิจการทั้งหมดว่า "การประปา" ซึ่งนิยมใช้กันแพร่หลายมาถึงทุกวันนี้.

.....*สุธรรม วรรณตุง*

เรื่อง จันทบุรีเมืองประวัติศาสตร์และการเกษตร

ทางภาคตะวันออกของประเทศไทย เห็นจะไม่มีจังหวัดใดสำคัญในด้านประวัติศาสตร์และการเกษตรเท่าเทียมกับจังหวัดจันทบุรี เพราะความอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ และเป็นเมืองที่ได้ซ่องสุมผู้คนเพื่อกู้ชาติไทยในการนำของสมเด็จพระเจ้าสินมหาราช พระมหากษัตริย์องค์หนึ่งของไทย ที่ได้กอบกู้เอกราชชาติไทยจากข้าศึกมาได้จนทุกวันนี้

ในสมัยขอมรุ่งโรจน์ในตอนปลายนั้น ณ ดินแดนสุวรรณภูมินี้ มีชื่อเมืองโบราณอยู่ ๓ เมืองด้วยกัน และมีลักษณะใกล้เคียงกันคือ โคตรบูรณ์ เพชรบูรณ์ และจันทบูรณ์ ซึ่งทั้งสามเมืองนี้ตามรูปศัพท์บอกว่า ไม่ใช่ภาษาไทย สมัยนั้นเราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ชาวอินเดียมิใช่ปฐมาจารย์แห่งนรรพวิทยาของขอมมาก่อน ที่ขอมได้เจริญรุ่งเรืองมานั้นก็เพราะได้อาศัยชาวอินเดียที่ได้เข้ามาสั่งสอนให้ ฉะนั้นจึงเห็นได้ว่า โครตบูรณ์ก็ดี เพชรบูรณ์ก็ดี หรือจันทบูรณ์ก็ดี ทั้งสามบูรณ์นี้ จึงไม่มีทางอื่นใดที่จะวิจารณ์นอกเหนือไปว่ามิใช่เมืองเดิมที่ขอมได้สถาปนาขึ้นในสมัยรุ่งโรจน์อยู่

เมื่อมาพิจารณาดูลักษณะภูมิฐานที่ตั้งของเมืองทั้งสามนี้จากแผนที่แล้ว ก็จะพบหลักฐานแสดงแผนการแผ่จักรวรรดิของขอมเข้าครอบสุวรรณภูมิโดยชัดเจน ในสมัยนั้นนครธมอันเป็นราชธานีของขอมในอาณาจักรโคตรบูรณ์ ขอมได้สถาปนาพิมาณบุรี (พิมายเป็นอำเภออยู่ในจังหวัดนครราชสีมาปัจจุบัน) ขึ้นเป็นเมืองอุปราชและล้ำเข้าไปในเขตทวาราวดี ขอมได้สถาปนาละโว้หรือลพบุรีขึ้นเป็นเมืองลูกหลวง ขอมได้วางแผนการเพื่อแพร่อิทธิพลแห่งจักรวรรดิให้กระ

ขยายออกไปตามจุดต่าง ๆ การที่ขอมวางแผนการแผ่อำนาจไว้เช่นนี้ จะมีผู้ใดคาดหมายบ้างหรือไม่ว่า กษัตริย์ขอมผู้ปรารถนาความเป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือดินแดนเหล่านี้

จากราชธานีนครธมซึ่งเป็นศูนย์กลางขึ้นไปทางภาคเหนือตามลำแม่น้ำโขง ขอมได้ตั้งเมืองนครพนมขึ้นไว้เป็นด่านแรก จากนครพนมตรงไปสู่ดินแดนตะวันออกเฉียงเหนือ ขอมได้ตั้งเมืองพิมายขึ้นเป็นเมืองอุปราช และจากเมืองพิมายตรงไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ มีเมืองเพชรบูรณ์ เป็นปากทางแรกสำหรับให้อารยธรรมและวัฒนธรรมของขอม เดินเข้าสู่แคว้นโยนก ในเขตทวาราวดีตอนลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ขอมได้สถาปนาเมืองลพบุรีขึ้นเป็นเมืองสำคัญของขอม

ด้วยเหตุนี้ เมื่ออนุมานดูจากเหตุผลในประวัติศาสตร์ประกอบกับภูมิศาสตร์แล้ว ก็น่าจะเชื่อว่า อาณาจักรเขตจันทบูรณ์หรือจันทบุรีเป็นเมืองที่ขอมได้สร้างขึ้นร่วมสมัยเดียวกันกับลพบุรี พิมายและเพชรบูรณ์ แต่ขอมจะสร้างเมืองจันทบูรณ์ขึ้นเมื่อใดนั้น ไม่มีหลักฐานปรากฏชัดแจ้ง นอกจากจะสันนิษฐานว่า สร้างขึ้นในสมัยขอมเรืองอำนาจเข้าสู่แดนลาว ทั้งอาศัยหลักโบราณคดีวินิจฉัยเปรียบเทียบดูศิลาแลงที่ได้ก่อสร้าง วิธีการสร้างเทวสถานและการแกะสลักประตูฝาผนังและระเบียงเป็นรูปโพธิสัตว์ เทวดา ประกอบทั้งลักษณะท่าทางแล้ว ก็จะเห็นได้ว่ามีส่วนคล้ายคลึงกันกับโบราณวัตถุปราสาทหินพิมายนั้นหมายถึงเหตุการณ์ก่อน ๑,๐๐๐ ปีขึ้นไป

คำว่า "จันทบุรี" นี้ คงหมายถึงดวงจันทร์ ซึ่งนับถือว่าเป็นของสูงของชาวภาคตะวันออกทั่ว ๆ ไป และเป็นเรื่องน่าเชื่อว่า เมืองนี้เป็นเมืองโบราณสมัยขอม ปัจจุบันยังมีตำบลบ้านขอมปรากฏอยู่ใน

ท้องที่อำเภอขาม และอำเภอโป่งน้ำร้อน และมีพลเมืองที่เป็นเชื้อชาติชองอยู่มาก มีผู้เข้าใจว่า ชาติชองนี้ น่าจะสืบเชื้อสายมาจากขอมโบราณ

หลังจากกรุงศรีอยุธยาได้เสียเอกราชเมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ นับว่าเป็นการเสียหายครั้งใหญ่ยิ่งนักในประวัติศาสตร์ของชาติไทย เพราะถูกทำลายเสียอย่างยับเยิน ต่อจากเหตุการณ์อันน่าเอน็จอนาถของเมืองไทยไม่นานนัก เมืองจันทบุรีก็ได้ต้อนรับวีรบุรุษไทยผู้กล้าหาญอีกพระองค์หนึ่ง คือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ซึ่งได้เสด็จมาตั้งซ่องสุมผู้คนรวบรวมกำลังทแกล้วทหารหาญ เพื่อกอบกู้เอกราชของชาติไทยให้ได้กลับคืนมาจากข้าศึก อันราชกิจที่พระองค์ได้บำเพ็ญเป็นองค์คุณธรรม ประกอบไปด้วยเกียรติแก่ประเทศชาติไทยอย่างเอนกประการ

นอกจากจันทบุรีมีความสำคัญในด้านประวัติศาสตร์แล้ว จันทบุรียังมีความสำคัญในด้านการเกษตรอีก เพราะเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ยาง ข้าว พริกไทย พลอย ผลไม้มีเงาะ ทุเรียน มังคุด รังสาด และส้มแสงทอง นอกจากนี้มีการประมงและการอุตสาหกรรมทอเสื่อที่ดีเยี่ยมในเมืองไทย

สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ ๗ ได้ทรงซื้อที่ดินทำสวนชื่อว่า "สวนบ้านแก้ว" หรือชาวบ้านเรียกกันว่า "สวนสมเด็จ" และได้ทรงสร้างตำหนักที่ประทับของพระนางไว้ ณ จังหวัดจันทบุรี ทั้งได้ทรงสร้างโรงพยาบาล "พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" ขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ และอุทิศถวายแด่พระราชสวามีอันเป็นที่รักยิ่งด้วย.

.....ละออง ศรีสุคนธ์

เรื่อง ฝาแฝดอิน–จัน

เมื่อเร็ว ๆ นี้มีข่าวที่น่าสนใจเรื่องหนึ่งในหน้าหนังสือพิมพ์ว่า สามีภรรยาอเมริกันคู่หนึ่งซึ่งนับเป็นหลานของฝาแฝดอิน–จัน ชื่อว่า มิสเตอร์ แอลวิน ริกเก้อ ศาสตราจารย์มหาวิทยาลัยคิงส์ซิตี้ รัฐ-แคลิฟอร์เนียกับมิสซิสบังเกอร์ ได้เดินทางจากอเมริกาแวะมาเมืองไทย อันเป็นเมืองกำเนิดของบรรพบุรุษของเขาด้วยตนเองคือ ประวัติของฝาแฝดอิน–จัน ฝาแฝดไทยคู่แรกในโลกนั่นเอง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอยู่ ข้าพเจ้าเคยอ่านประวัติของฝาแฝดคู่นี้มาแล้ว จึงใคร่ขอนำมาเล่าให้ท่านผู้ฟังทราบตามสมควร

เรื่องของฝาแฝดอิน–จัน ในสมัยร้อยปีก่อนนั้นเป็นเรื่องนำความตื่นเต้นมาให้แก่ชาวโลกทั้งทั่วยุโรปและอเมริกาทีเดียว จนได้สมญาว่า Siamese twins และตั้งแต่นั้นมาเมื่อมีฝาแฝดแบบนี้เกิดขึ้นก็เรียกกันว่า Siamese twins ทั้งนั้น แล้วชื่อนี้ก็กลายเป็นศัพท์ทางการแพทย์ในเวลาต่อมา

จากการค้นคว้าจากหนังสือหลายเล่มกล่าวไว้ว่า อิน–จัน เป็นคนไทยฝาแฝดคู่แรกของไทย และคู่แรกของโลก ฝาแฝดไทยคู่นี้เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๔ ในรัชกาลที่ ๒ เป็นลูกของชาวประมงจีน มารดาเป็นไทย บ้านอยู่ตำบลบ้านแหลม ปากคลองแม่กลอง จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นชายทั้ง ๒ คน ติดกันตรงสีข้าง อวัยวะส่วนอื่น ๆ ของแต่ละคนมีครบถ้วนบริบูรณ์อย่างคนธรรมดา ที่ว่าติดกันตรงสีข้างนั้น ก็เป็นพังผืดติดกันตั้งแต่ใต้รักแร้จนถึงเอว

ฝาแฝดอิน–จันนี้เป็นบุตรในจำนวน ๑๐ คนของพ่อแม่ เมื่อโตขึ้นก็เดิน วิ่ง และทำอะไร ๆ ได้สารพัดอย่างคนธรรมดา เวลาวิ่งก็วิ่งไปมาพร้อมกัน น่าดูมาก ทำการงานก็ว่องไว และอดทนแข็งแรง ว่ายน้ำก็ได้และเร็วด้วย เมื่อโตขึ้นเนื้อเอ็นที่เชื่อมอยู่ก็โตตามตัวขึ้นเหมือนกัน อินและจันช่วยกันทำงานได้ ถ้าเกิดเจ็บป่วยก็มักจะป่วยพร้อมกัน หายก็หายพร้อม ๆ กัน

เมื่ออิน–จันมีอายุได้ ๑๗ ปี ประมาณปี พ.ศ. ๒๓๗๑ กัปตันคอฟพิ่นได้ตกลงกับมารดาของอิน–จันนำสิ่งที่โลกตื่นเต้นไปด้วย คือได้นำเอาฝาแฝดอิน–จัน ซึ่งเป็นฝาแฝดติดกันคู่แรกของไทยไปถึงอเมริกาเป็นครั้งแรก

กัปตันคอฟพิ่น ได้พาอิน–จัน ออกตระเวนตามโรงแสดง เก็บเงินจากคนดูในประเทศต่าง ๆ ทั้งในยุโรปและอเมริกา การแสดงแต่ละครั้งทำเงินได้เป็นจำนวนมาก เมื่ออายุของอิน–จัน ได้ ๒๑ ปี จึงได้รับอิสระ และได้โอนชาติเป็นอเมริกัน ใช้นามสกุลว่า บังเกอร์ ระหว่างที่อยู่ในอเมริกาปรากฏว่า อิน–จัน เล่นกีฬาเก่งหลายอย่าง อิน–จัน ได้เที่ยวแสดงให้คนดูตามรัฐต่าง ๆ ทั่วอเมริกา ได้เงินมากมาย ได้ซื้อที่ดินปลูกบ้านอยู่เองทางตอนเหนือของรัฐคาโรไลนาเหนือ ต่อมาก็ได้แต่งงานกับสาวอเมริกันสองพี่น้อง อินแต่งงานกับคนพี่ชื่อ ซารา ส่วนจันแต่งกับคนน้องชื่อ อะเดเลด อินมีลูกชาย๗คน หญิง ๕ คน จันมีลูกชาย ๗ คน หญิง ๓ คน

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๑๗ จันเป็นไข้หวัดอาการหนักและถึงแก่กรรม ถง อีก ๒ ชั่วโมงต่อมา อินก็ตายตามไปด้วย อายุได้ ๖๓ ปี อิน–จัน

รักกันมาก แม้แต่นายแพทย์จะแนะนำให้ตัดเอ็นส่วนที่ติดกันนั้นแยกออกจากกันเพื่อให้อีกคนหนึ่งมีชีวิตอยู่ต่อไป แต่ทั้ง ๒ คนก็ไม่ยอม อ้างว่าเกิดมาด้วยกัน อยู่ด้วยกัน ก็ขอตายด้วยกัน

กล่าวกันว่า อิน–จัน แม้ว่าร่างกายจะติดกันก็ยังมีเรื่องทะเลาะและโกรธกันอยู่เสมอ แต่ในที่สุดเขาก็ดีกันทุกครั้งไป ชีวิตของอิน-จัน ลำบากมาตั้งแต่เด็ก เมื่อบิดาเสียชีวิตเขาก็ต้องช่วยมารดาทำมาค้าขาย และเมื่อต้องจากเมืองไทยไปนั้นก็ต้องตระเวนหาเงินให้คนอื่นอยู่ตลอดเวลา แต่ต่อมาเมื่อชีวิตอิสระแก่ตนเขาก็สามารถหาเงินตั้งตัวจนมีหลักฐานมั่นคง

ปัจจุบันนี้สกุล บังเกอร์ ของอิน–จัน มีหลานเหลนเป็นคนใหญ่คนโตมีชื่อเสียงในประเทศอเมริกาหลายคน เช่นประธานของบริษัทปาซิฟิค เรลโรด และเป็นนายพลอากาศโทในกองทัพอากาศของสหรัฐอเมริกาก็มี แต่ที่เป็นประจักษ์พยานในหน้าหนังสือพิมพ์ไทยฉบับหนึ่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ได้แก่ศาสตราจารย์ แอลวิน และมิสซิสบังเกอร์ ซึ่งได้เดินทางมาเมืองไทยเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของปู่ของเขาฝาแฝด อิน–จัน.

.....จิตภักดี ขวนะเวส

๑. จากหนังสือ "ประวัติศาสตร์นักการเมืองและ ๑๑ วีรบุรุษคนสำคัญ" ของ พิชัย รัตนประทีป

๒. จากหนังสือ "รวมเรื่องกรุงเทพ ฯ" ของศรีสุ (นามแฝง)

๓. หนังสือพิมพ์ "แนวหน้าแห่งยุค เดลินิวส์" ๓๐ ม.ค. ๒๕๑๐

เรื่อง กีฬาว่าวในประเทศไทย

กีฬาว่าวในประเทศไทยวันนี้ ก็เป็นความรู้เกี่ยวกับการทำว่าว การบังคับว่าว และการเล่นว่าวโดยสังเขป เท่าที่ได้มีกล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์ ฯ เท่านั้นนะครับ

การทำว่าวเพื่อการแข่งขันกันนี้ มีกรรมวิธีสลับซับซ้อนมากมายพอดูทีเดียว เริ่มแรกก็คือการหาไม้ ไม้ที่จะนำมาทำว่าวจุฬาและปักเป้าเขานิยมใช้ไม้ไผ่สีสุก เลือกเอาแต่เพชรไม้ คือไม้ที่หนาแก่จนเสี้ยนแดงหรือดำทั้งลำ เป็นไม้สดกลางกอ ปล้องยาว เพราะไม้ที่ว่านี้มีคุณสมบัติเหนียว หยุ่นตัว และมีสปริงอยู่ในตัวของมันเอง เมื่อได้ไม้ตามที่ต้องการแล้วก็นำเอามาผ่าซีกตามขนาดที่ต้องการและตากแดดไว้ก่อนจะนำไม้นี้ไปทำว่าวจะต้องดัดไม้ให้ตรงเสียก่อนทุกครั้งไปโดยวิธีลนด้วยไฟ แล้วทาด้วยน้ำมันหรือเทียนไข จากนั้นก็นำไปเหลาแต่งด้วยตะไบ และขัดด้วยกระดาษทรายให้เรียบอีกทีหนึ่ง ว่าวปักเป้าใช้ไม้ ๒ อัน คือไม้อกและปีก ส่วนว่าวจุฬาใช้ไม้ ๕ อัน คือไม้อก ๑ ปีก ๒ และขากบ ๒

การผูกโครงว่าวต้องใช้ด้ายหลอดชนิดดี นำมาควั่นเกลียวตามขนาดที่ต้องการ กระดาษที่จะนำมาทำว่าวต้องใช้กระดาษว่าวโดยเฉพาะซึ่งมีลักษณะเหนียว ลมรั่วหรือผ่านไม่ได้ ขนาดของว่าวจุฬาและปักเป้า ก็สุดแต่ว่าวเล็กหรือว่าวใหญ่ตามขนาดที่ได้วางระเบียบและกฎเกณฑ์ไว้

ป่านที่ใช้เล่นว่าว ต้องใช้ป่านดี เหนียว ตีเกลียวไม่ให้มีปมแล้วนำไปแช่น้ำ ขึงตากแดดเพื่อให้ผึ่งเกลียวแน่นสนิท ไม่ยืดหรือ

พองตัว หางว่าวปักเป้า เขาใช้ผ้าขาวเนื้อบางหรือผ้าสาลู ไม่มีแป้ง พับซ้อนกัน ๓ ชั้น ผนึกเข้าด้วยกันด้วยแป้งเปียก รีดให้เป็นแผ่นเดียวกัน

อาวุธประจำตัวของว่าวจุฬา ก็คือลูกดิ่ง จำปา และสายเครื่อง ส่วนอาวุธของว่าวปักเป้าก็ได้แก่ เหนียง

การบังคับว่าวในอากาศ เป็นศิลปอย่างยอดเยี่ยมของผู้เล่นว่าว ต้องมีทั้งความรู้และความชำนาญ และกอปรไปด้วยวิธีการและชั้นเชิงมากมายหลายประการ สรุปแล้วที่สำคัญก็ได้แก่จังหวะในการกระตุก การผ่อนและการสาวสายป่าน ซึ่งจะบังคับให้ว่าวขึ้นสูงดิ่ง ให้พุ่งลงดิ่ง ให้ไปทางขวาทางซ้าย การบังคับว่าวให้ต่อสู้กัน ก็จะต้องรู้จักวิธีโคลงว่าว การคว้าและการหลบหลีกอาวุธของแต่ละฝ่ายด้วย ว่าวจุฬาจะตกเพราะว่าวปักเป้าก็ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ เข้าเหนียง เข้าซุง และประกบ ส่วนว่าวปักเป้าจะแพ้จุฬา ก็เพราะว่าวปักเป้าเสียหลัก ติดจำปา ติดดิ่ง เสียหาง และเสียการทรงตัว ฯลฯ เป็นต้น

การเล่นว่าว ท่านผู้ที่สนใจจะค้นคว้า อ่าน ศึกษา และทดลองดูด้วยตัวเองได้ จากหนังสือ "ตำนานว่าวพนัน ตำราผูกว่าว วิธีชักว่าว และการเล่นว่าวต่อสู้กันในอากาศ" ซึ่งพระยาภิรมย์ภักดี (บุญรอด เศรษฐบุตร) ได้แต่งขึ้นไว้เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๖๔ สำหรับการเล่นว่าวที่กล่าวไว้ในหนังสืออนุสรณ์ กล่าวไว้แต่เฉพาะการต่อสู้ว่าวจุฬาเท่านั้น มิได้กล่าวถึงการต่อสู้ว่าวปักเป้าไว้เลย ในการต่อสู้ว่าวจุฬา ว่าวปักเป้าต้องยาวกว่าจุฬา ต้องอยู่บนหรืออยู่เหนือจุฬา อย่าทำรอกให้จุฬาหรือให้จุฬาทำลวดได้ ถ้าเห็นจะเสียเปรียบให้เลี่ยงหนีหลบไป และต้องหาทางให้ว่าวจุฬาเข้าเหนียง เข้าซุง หรือหาทางประกบว่าว

จุฬาให้ได้ โดยนัยเดียวกัน ผมว่าว่าวจุฬาก็ต้องใช้วิธีที่ตรงกันข้ามกับว่าวปักเป้า และต้องทำให้ว่าวปักเป้า ติดจำปา ติดดิ่ง เสียหาง และเสียการทรงตัวดุจกัน

กีฬาว่าวในประเทศไทย ที่ผมได้นำมากล่าวแล้วทั้ง ๒ ตอนนี้ เชื่อว่า ท่านผู้ฟังก็คงจะเข้าใจเรื่องว่าว และดูว่าวเป็นขึ้นบ้างไม่มากก็น้อย สำหรับท่านที่อยู่ในจังหวัดพระนครและธนบุรี หากว่าง ๆ ก็ลองไปที่ท้องสนามหลวงดูบ้างซี่ครับ ขณะนี้ก็ยังแข่งขันว่าวกันอยู่ ท่านจะได้เห็นศิลปที่หาดูได้ยาก ปีหนึ่งก็มีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น นอกจากท่านจะได้ดูการแข่งขันว่าวแล้ว ยังมีกีฬาตะกร้อให้ท่านชม ท่านจะได้นั่งพักผ่อนหย่อนใจรับลมเย็นคลายความอบอ้าวของอากาศในฤดูร้อน และมีร้านขายอาหารให้ท่านเลือกหลายอย่างหลายแบบคอยให้บริการแก่ท่านอยู่ตลอดฤดูการแข่งขันว่าวอีกด้วยครับ.

.....ฤกษ์ ทัพพะรักษ์

เรื่อง ชนวัว

นอกจากกีฬาต่างๆที่เรารู้จักกันดี และแข่งขันกันอยู่เป็นประจำแล้ว ยังมีกีฬาที่ใช้สัตว์เป็นผู้แข่งขันอีกหลายชนิด เช่น การกัดปลา ชนไก่ ชนวัว เป็นต้น

ในท้องที่หลายแห่งทางจังหวัดภาคใต้นิยมกีฬาชนวัวกันมาก และเขาจะสร้างที่ให้วัวชน เป็นการถาวร เรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "บ่อนชนวัว" หรือ "บ่อนวัวชน" เรียกตามภาษาหนังสือหรือตามประกาศโฆษณาว่า "สนามชนวัว หรือ ชนโค" เป็นสถานที่กว้างใหญ่พอสมควร มีรั้วไม้แข็งเป็นรูปวงกลม กันมิให้วัวที่แพ้วิ่งชนรั้วพังทำอันตรายคนดูได้ ในรั้วกรมมีประตูอยู่ตรงข้าม ๒ ประตู สำหรับให้วัวที่ใช้ชนเข้ามา ขณะที่วัวกำลังชนกันเขาจะปิดประตูอย่างมั่นคง นอกรั้วสำหรับให้วัวชนมีที่สำหรับคนดู ทำเป็นอัฒจันทร์ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งว่างไว้เพื่อให้คนดูได้ยืนดู และเสียค่าดูน้อยกว่าชนิดที่มีที่นั่ง เหตุที่เขาทำบ่อนเป็นการถาวรไว้นั้น เพราะเขามักจะจัดให้มีการชนวัวเป็นประจำ นอกจากจะจัดให้มีงานเทศกาลต่าง ๆ กันแล้ว ยังจัดให้ชนวัวสัปดาห์ละครั้ง หรือเดือนละครั้ง ปัจจุบันกีฬาชนวัวนาน ๆ จึงจะจัดให้มีสักครั้ง และจะต้องขออนุญาตจากทางราชการด้วย

วัวที่จะเข้าชน ถ้าชนเพื่อสนุก ๆ เขาไม่พิถีพิถันมากนัก ถ้าชนในบ่อนที่มีการพนันมาก ๆ เขาต้องคัดเลือกวัวอย่างดี และใช้วัวชนเฉพาะวัวตัวผู้เท่านั้น การคัดเลือกวัวชนเป็นเรื่องสำคัญ นอกจากจะ

ดูลักษณะของวัวแล้ว ยังสืบไปถึงตระกูลและถิ่นที่อยู่ของวัวอีกด้วย ถ้าเป็นวัวดีแม้อยู่ไกลแสนไกลก็พยายามไปซื้อหามาจนได้

การเลี้ยงวัว เขาจะดูแลเอาใจใส่อย่างดี ผู้เลี้ยงต้องตัดหญ้าล้วนแต่อ่อน ๆ มาป้อนให้ และให้กินเป็นเวลา มีการให้อาหารว่าง เช่น กล้วยผลงาม ๆ ยิ่งเมื่อใกล้จะถึงวันชนด้วยแล้ว เขาจะให้กินไข่วันหนึ่ง ๆ เป็นโหล ๆ ให้กินเหล้ากินเบียร์ทุกวัน ที่ให้กินเหล้ากินเบียร์ก็เพื่อจะให้วัวมีใจฮึกเหิม การอาบน้ำให้วัวก็ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เขาจะอาบน้ำให้อย่างน้อยวันละครั้ง ฟอกด้วยสบู่อย่างดี เวลานอนก็มีมุ้งกว้างใหญ่กันยุง นับได้ว่าวัวชนจะได้รับการเลี้ยงดูอย่างสุขสบายทีเดียว

นอกจากการเลี้ยงดูวัวชนอย่างดีแล้ว ผู้เลี้ยงจะต้องฝึกให้วัววิ่งทุกเช้า และใช้ถุงบรรจุทรายหนักเป็นสิบ ๆ กิโลกรัมวางไว้บนคอวัวเพื่อฝึกให้คอแข็งแรง สามารถต้านทานแรงปะทะของฝ่ายตรงข้ามได้

เมื่อถึงวันชนต้องให้หมอทำพิธีประพรมน้ำมนต์ ลงเลขยันต์เสกหญ้าให้วัวกิน เมื่อถึงเวลาชนคนจูงคู่ชนต่างฝ่ายจะจูงวัวเข้าที่ชนทางประตูคนละข้าง พอได้ระยะวัวจะถึงกัน เขาก็กระตุกเชือกออกเสีย วัวจะพุ่งเข้าหากันอย่างแรง และใช้เขาอันแหลมคมทิ่มแทงคู่ต่อสู้ให้ได้มากที่สุด ฝ่ายใดสู้ไม่ไหวก็วิ่งหนี การตัดสินจะต้องดูเวลาก่อน เครื่องบอกเวลาใช้กะลาหรือขันใบเล็ก ๆ เจาะรูให้น้ำซึมเข้าได้ลอยไว้ในน้ำนิ่ง ๆ เช่น ในขวดโหล ถ้าหากวัวฝ่ายใดวิ่งหนี แต่กะลาที่ลอยน้ำไว้ยังไม่จมกรรมการก็ยังไม่ตัดสิน ต้องให้สัญญาณต้อนวัวให้กลับมาชนกันอีก เรียกตามภาษาชาวบ้านว่าเกียด จนกว่ากะลาจะจมจึงจะตัดสินว่าฝ่ายใดชนะ ฝ่ายใดแพ้ แต่ถ้ากะลาจมก่อน

กรรมการจะต้องรอจนกว่าวัวฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะวิ่งหนี จึงให้สัญญาณแพ้ชนะ วัวฝ่ายชนะเจ้าของจะได้เงินคุ้มค่า ฝ่ายใดแพ้ก็จะได้เพียงค่าชน เรียกว่า "ค่าหัววัว" นักพนันชนวัวจะต่อรองกันรอบ ๆ บ่อน บางรายก็ร่ำรวยไป บางรายก็หมดเนื้อหมดตัวไปเลย แต่การพนันไม่เข้าใครออกใคร แม้ได้เงินมาก็มักไม่ยั่งยืนจะหมดตัวกับวัวชนครั้งอื่น ๆ จนได้.

.....สมคิด ก๊กมาศ

เรื่อง ของลิเก

ลิเกหรือที่เรียกกันในภาษาสมัยใหม่ว่า "นาฏดนตรี" นั้น อันนับเนื่องเป็นการเล่นฟ้อนรำขับร้องในตระกูล โขน ละคร ในภาคผนวกเรื่อง ศกุนตลา บอกว่า ไทยได้รับวัฒนธรรมการเล่นนี้มาจากมัธยมประเทศคือประเทศอินเดีย ชาวอินเดียเขามีการแสดงฟ้อนรำขับร้องประสานเสียงกับดนตรี ทำนองเอื้อนโหยหวนสูง ๆ ต่ำ ๆ บางครั้งก็ไม่มีดนตรีประสานกับเสียง เขานิยมใช้หรือกระทำในการมีพิธีเช่นสรวงสังเวยบูชาพระเป็นเจ้าในลัทธิศาสนาของเขาทั้งในลัทธิศาสนาพราหมณ์ และลัทธิศาสนาอิสลาม นัยว่าความรู้ในการเล่นนี้ท่านมหาฤๅษีชื่อว่า "พระภรตมุนี" เป็นคณาจารย์ในทางนาฏยศาสตร์ชั้นปรมาจารย์ บรรดาศิลปินในทางนี้ต่างก็ถวายความเคารพนับถือว่าเป็นบรมครูสืบมาจนทุกวันนี้ เมื่อมีศิษย์มาสมัครเข้ารับการศึกษาฝึกหัด ก็จะมีพิธีกรรมเกิดขึ้นเรียกว่า "พิธียกครู" ถือกันเป็นธรรมเนียมทีเดียว เครื่องใช้ในการยกครูหรือบูชาครู ก็มีบายศรี (บายศรีใหญ่หรือบายศรีปากชาม) หัวหมู ขนมต้มแดง ขนมต้มขาว นมเนย ไข่ต้ม มะพร้าวอ่อน ขันล้างหน้า ผ้าขาว เงินค่าคำนับครู ๖ บาท บางอาจารย์ก็เรียก ๑๒ บาท อาจารย์ครูใหญ่จะเป็นผู้ประกอบพิธีให้ มีคาถาปลุกเสก และอ่านโองการสดุดีบรมครู แล้วทำพิธีเจิมหน้าศิษย์ครอบให้ มีพิณพาทย์ทำเพลงสาธุการ ศิษย์ก็จะออกร่ายรำ เรียกว่ารำไหว้ครู หรือถวายมือก็คือรำแม่ท่านั่นเอง เมื่อศิษย์ผ่านพิธีนี้แล้วจึงจะนับว่าจบการศึกษาวิชานาฏยศาสตร์ เมื่อครบ

กำหนด ๑ ปี พวกศิษย์ก็จะมาประชุมกันที่สำนักครูใหญ่อีก และจะพร้อมกันกระทำพิธีเช่นนั้นอีก คราวนี้เรียกว่า "พิธีไหว้ครู" ประจำปี

ลิเกนั้นเรียกกันเป็นสามัญว่า ยี่เก ก็มี เพราะเพี้ยนๆมาจากคำว่า ลิเก คำนี้ไทยเราได้มาจากคำว่า ดิเกร์ หรือดิกร ของแขกชีไอท์ แขกพวกนี้เป็นชาวอิหร่าน ได้เข้ามาในประเทศไทยราว ๆ สมัยรัชกาลที่ ๒ หรือรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อได้เข้ามาอยู่ในประเทศไทยแล้ว ก็กระทำพิธีกรรมในทางศาสนาของเขา เช่นร้องดิเกร์ หรือ ดิกร สรรเสริญพระผู้เป็นเจ้าของเขา พวกผู้ดีไทยสมัยนั้นได้เห็นและได้ยินเข้า เกิดเลื่อมใสขึ้นมา จะเป็นเพราะเห็นแปลกหรือเห็นว่าศักดิ์สิทธิ์ก็ตามที ปรากฏว่าแขกชีไอท์พวกนี้ ได้รับเชิญไปร้องดิเกร์ หรือ ดิกร ตามบ้านข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตามวังเจ้านาย แม้กระทั่งในพระบรมมหาราชวัง ให้ไปสรรเสริญคุณความดีให้ศีลให้พร แม้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แขกชีไอท์ก็ได้เข้าไปในพระบรมมหาราชวังสวดอ้อนวอนสรรเสริญพระบารมี ไทยเราจึงดัดแปลงเพลงดิเกร์ของแขกชีไอท์ เปลี่ยนมาเรียกชื่อว่า เพลงลิเก และเลียนแบบแขกชีไอท์ โดยนำมาแสดงเป็นลิเกลูกบท เรียกเพี้ยนๆไปเป็นลิเกลูกหมดก็มี ได้เลียนเอาแบบเครื่องแต่งกายของข้าราชการบรรดาศักดิ์สมัยรัชกาลที่ ๕ มาแต่งตัวแสดงลิเกกันอย่างแพร่หลาย ลิเกจึงมีธรรมเนียมอีกอย่างหนึ่งว่า ก่อนที่จะลงมือแสดงจะต้องออกแขกก่อน เรียกว่า แขกหน้าพาทย์ หรือออกแขกหน้าโรง เมื่อลิเกออกแขก พิณพาทย์จะทำเพลงแขก แขกที่ออกมาจะร้องรำไปตามธรรมเนียม แล้วจะมีตัวตลกคนหนึ่งหรือสองคนมาซักแขก เช่นซักว่า บังมาจากไหน มาทำไม เอาอะไรมาขายบ้าง วันนี้จะแสดงเรื่อง

อะไร เรื่องเป็นอย่างไร แขกจะตอบคำถาม เป็นการบรรยายเรื่องที่จะแสดงไปในตัว แล้วจึงปล่อยตัวในเรื่องแสดง พิณพาทย์จะทำเพลงเสมอ เรื่องที่แสดงนั้นได้นำเอาเรื่องละครนอก เช่นพระมณีพิชัย ลักษณาวงศ์ พระรถเมรี ไชยเชษฐ์ เป็นต้น มาแสดง ต่อมาความวิวัฒนาการมีมากยิ่งขึ้น หัวหน้าคณะที่เรียกว่า เจ้าโผ หรือ ตั้วโผ ก็แบ่งเรื่องอื่น ๆ มาแสดงเพิ่มขึ้นอีก ในที่สุดจะแสดงเรื่องอะไรก็ได้ทั้งสิ้น เครื่องแต่งกายก็วิวัฒนาการไปตามเรื่อง เช่นแต่งเครื่องยกเครื่องรัด เครื่องขุนพล (ลำลอง) วิธีการแสดงก็ตัดให้เร็วเข้าไม่ช้าเหมือนโขน ละคร แม้เพลงพิณพาทย์ก็ตัดให้สั้น บรรเลงเพลงเร็วเข้า ลิเกก็แพร่หลายยิ่งขึ้นมีคนนิยมมากกว่าโขน ละคร เพราะแสดงทันใจคนดู ราคาค่าจ้างแสดงก็ถูกมากกว่าจ้างโขน ละคร โยกย้ายก็สะดวก ในที่สุดเลี้ยงดูก็สบายกว่า มีเจ้าภาพนิยมจ้างทั้งในงานมงคล อวมงคล ยิ่งเป็นงานประจำปีของวัดในชนบทด้วยยิ่งแล้วใหญ่ ถ้างานวัดไหนไม่มีลิเกแสดงคล้ายกับว่าจะไม่เป็นการเป็นงานเอาทีเดียว คุณย่า คุณยาย คุณป้า ในกรุงและหัวเมืองติดลิเกกันงอมแงมทั่วไป.

.....พระครูศรีมหาโพธิคณารักษ์

เรื่อง จิงโจ้ ผู้มีกระเป๋าใส่ลูก

ขณะที่ท่านกำลังท่องเที่ยวไปในป่าของออสเตรเลีย ท่านอาจจะไปพบลูกวอลลาบี้ หรือจิงโจ้ที่หลงอยู่แต่ลำพังตัวเดียวเข้าสักตัวหนึ่ง ซึ่งเกือบจะยังไม่สามารถทรงตัวยืนอยู่ได้ และตัวสั่นระรัวอยู่ด้วยความตกใจกลัว เจ้าสัตว์เล็ก ๆ นั้นไปทำอะไรอยู่ที่นั่น หรือมันถูกแม่ของมันทอดทิ้งไป เรื่องที่เกิดขึ้นจริง ๆ เป็นเช่นใด

อาจจะมีคำอธิบายอยู่มากมายหลายอย่างสำหรับการปรากฏตัวของมันอยู่ ณ ที่นั้น แต่ที่น่าจะเป็นไปได้อย่างมากที่สุดก็คือว่า มันพลัดตกลงมาจากกระเป๋าหน้าท้องของแม่ ขณะที่แม่ของมันกำลังเผ่นหนีไป บางทีคงจะเนื่องด้วยความตกใจที่ท่านเข้าไปเกือบจะถึงตัวมันแล้วก็ได้ มิฉะนั้นเจ้าจิงโจ้น้อย ๆ ตัวนั้นก็อาจจะกำลังออกมาอยู่ภายนอกกระเป๋าหน้าท้องของแม่ในขณะที่ท่านพบ และแม่ของมันก็เผ่นหนีไปโดยที่มันไม่มีเวลาที่จะกระโดดกลับเข้าไปอยู่ในกระเป๋าตามเดิมก็ได้

แน่นอนทีเดียว กระเป๋าหน้าท้องนี้เป็นสิ่งที่นับว่ามีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงที่สุดในชีวิตของสัตว์จำพวกเลี้ยงลูกด้วยนมชนิดที่มีกระเป๋าหน้าท้องไว้สำหรับใส่ลูกเป็นจำนวนมากมายหลายอย่าง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งของพวกจิงโจ้ วอลลาบี้ แบบดิคู้ทวอมแบ็ทและพอสซัม และกระเป๋านี้อำนวยให้ลูกสัตว์ที่ยังเล็กมากอยู่มีสถานที่ซึ่งจะทำให้มันอบอุ่นอยู่ได้ตลอดเวลา และภายในก็ยังมีหัวนมที่มันจะได้มาซึ่งอาหารสำหรับบำรุงเลี้ยงตัวมันอีกด้วย ใช่แต่เท่านั้น หัวนมที่โป่งพองอยู่ในปากของลูกอ่อนเหล่านั้นยังปฏิบัติหน้าที่เป็นเครื่องยึด

เหนี่ยวที่จะป้องกันไม่ให้มันหลุดร่วงออกจากกระเป๋าไปได้ ในระหว่างช่วงระยะเวลาในตอนต้น ๆ และในยามที่เป็นอันตรายได้ง่ายกว่าชีวิตของมันด้วย

ออสเตรเลียรวมทั้งทาสเมเนียเป็นแหล่งของมัน ในขณะปัจจุบันนี้ บรรดาสัตว์จำพวกเลี้ยงลูกด้วยนมชนิดที่มีกระเป๋าหน้าท้องไว้สำหรับใส่ลูก หรือสัตว์ที่เติบโตมาในกระเป๋าหน้าท้องทั้งหลาย เคยเจริญแพร่หลายอยู่ตลอดทั่วโลกเมื่อหลายล้านปีมาแล้ว แต่ทุกวันนี้ปรากฏว่ามีจำกัดอยู่แต่เฉพาะในออสเตรเลีย กับทั้งยังคงมีพวกโอพอสซัมที่เป็นสัตว์จำพวกเลี้ยงลูกด้วยนมชนิดมีกระเป๋าหน้าท้องไว้สำหรับใส่ลูก เหลือรอดชีวิตอยู่ในอเมริกาเหนือและใต้อยู่อีกไม่กี่ประเภท

กระเป๋าหน้าท้องนี้ ตามแบบธรรมดาสามัญเป็นรอยพับของหนังทบกันเป็นซอกลงไปอยู่ตรงส่วนที่เป็นท้องน้อยของสัตว์ และมีกระดูกซึ่งติดอยู่กับส่วนที่เป็นอวัยวะสืบพันธุ์รองรับอยู่

ได้มีการสำรวจค้นคว้าในเรื่องการเกิดของสัตว์จำพวกมาร์ซูเพียลไปแล้วเป็นจำนวนมากมายหลายอย่าง และก็ปรากฏว่าเป็นความมหัศจรรย์ของธรรมชาติที่น่าตื่นตาตื่นใจมากที่สุดประการหนึ่ง ตัวอย่างเช่นการเกิดของจิงโจ้

ในขณะที่เวลาของการคลอดชักจะใกล้เข้ามา จิงโจ้ที่เป็นแม่จะลุกขึ้นอยู่ในท่านั่งหรือเอกเขนกโดยสัญชาตญาณ หางของมันจะเหยียดออกไปข้างหน้าระหว่างขาที่กางออกไปทั้งสองข้าง ในท่านี้ช่องคลอดของมันจะอยู่ในแนวทางที่ตรงไปสู่กระเป๋าหน้าท้อง

หลังจากที่ได้ใช้ลิ้นเลียเพื่อทำความสะอาดกระเป๋าหน้าท้องของมันเรียบร้อยแล้ว มันก็เลียไปตามช่องทางในระหว่างขนของมันตั้งแต่ตรงที่ลูกของมันจะโผล่ออกมาไปจนถึงกระเป๋าหน้าท้อง

ขณะที่ลูกอ่อนของจิงโจ้โผล่ออกมา ตัวของมันเล็กนิดเดียวเท่านั้น มีขนาดยาวประมาณ ๓/๔ นิ้วฟุต ไม่มีขนเลย ตามองไม่เห็น แต่ว่ามีเล็บที่พัฒนาเต็มที่แล้ว ซึ่งมันใช้เกาะเหนี่ยวรั้งพาตัวขึ้นไปตามทางที่จะไปสู่กระเป๋าหน้าท้อง ผู้เฝ้าสังเกตการณ์ทั้งหลายต่างก็รับรองข้อความจริงที่ว่า ในขณะที่มันไต่ขึ้นไปตามขนของแม่นั้น ลูกอ่อนของจิงโจ้เฝ้าแต่ส่ายศีรษะที่มีขนาดเล็กจิ๋วปราศจากขนของมันอยู่ประหนึ่งว่ากำลังค้นหาอะไรอยู่

เมื่อไปถึงทางที่จะเข้าไปสู่กระเป๋าหน้าท้องแล้ว เจ้าสัตว์ตัวจิ๋วดังกล่าวนี้ก็คลานเข้าไปข้างในโดยสัญชาตญาณ และเดินทางต่อไปตามผนังด้านใน จนกระทั่งปากของมันไปกระทบเข้ากับหัวนมหัวหนึ่ง ซึ่งมันจะหุบปากงับเอาไว้แล้วเกาะติดอยู่ ณ ที่ตรงนั้น ตลอดไป จนกระทั่งมันจะโตพอที่จะเคลื่อนไหวไปมาด้วยตัวของมันเองได้.

.....ประพันธ์ อินทรมณี

เรื่อง "เอเชียตะวันออกเฉียงใต้"

เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือเอเชียอาคเนย์ คือดินแดนที่ประกอบด้วยประเทศพม่า ไทย อินโดนีเซีย ลาว กัมพูชา เวียดนาม หรือที่เรียกว่ากลุ่มอินโดจีน และมลายู หรือมาเลเซียในปัจจุบัน สมัยก่อนชาวตะวันตกรู้จักและเข้าใจดินแดนแถบนี้ว่า เป็นตะวันออกไกล ก่อนสงครามโลกครั้งที่ ๒ เอเชียอาคเนย์มีความสำคัญน้อยมาก ไม่ค่อยจะมีบทบาทอะไรเท่าใดนัก ทั้งนี้ เพราะประเทศส่วนมากตกอยู่ภายใต้ระบอบอาณานิคมเกือบทั้งสิ้น นอกจากประเทศที่รักษาเอกราชได้ตลอดมา คือประเทศไทยในระยะนั้น บทบาทต่าง ๆ ของประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงเป็นเรื่องของประเทศมหาอำนาจ ผู้ปกครอง เป็นผู้บงการ พอสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลง เอเชียอาคเนย์ซึ่งเคยดูว่ามีความสำคัญน้อยในสายตาของชาวโลก ก็กลายเป็นบริเวณที่มีความสำคัญขึ้นมา เพราะความคงอยู่และสันติภาพของโลก ได้ขึ้นอยู่กับอาณาบริเวณแถบนี้ไม่แพ้ยุโรปเท่าใดนัก ยิ่งกว่านั้นเอเชียอาคเนย์ที่มีความสำคัญเป็นเพียงทางผ่านของเส้นทางคมนาคมในทางการค้า ได้กลายมาเป็นบริเวณที่มีความสำคัญยิ่งในทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลกในปัจจุบัน ปริมาณทรัพยากรที่มีอยู่อย่างอุดมสมบูรณ์ เช่น ข้าว แร่ และยาง พลเมืองอีกประมาณ ๑๔๐ ล้านคน ตลอดจนทรรศนะภูมิศาสตร์ของเอเชียอาคเนย์ ทำให้เป็นปัจจัยตราชูแห่งอำนาจของโลกที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง

แต่เดิมความรู้จักและเข้าใจกัน ระหว่างชนชาติเอเซียอาคเนย์มีน้อยมาก หรืออาจจะกล่าวได้ว่าเกือบจะไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของตนเองเลย แต่กลับไปสนใจเรื่องราวของประเทศในภาคพื้นตะวันตกที่อยู่ไกลแสนไกล ดีกว่าเพื่อนบ้านใกล้เคียง อุปสรรคสำคัญในเรื่องนี้คงจะเนื่องด้วยมูลเหตุ ๒ ประการ คือ ประการแรกได้แก่การตกไปเป็นประเทศเมืองขึ้นของชาวตะวันตก และประการที่สองก็คือธรรมชาติเป็นเครื่องกีดขวางเอาไว้ เช่นการคมนาคมระหว่างประเทศไม่สะดวก ประเทศที่มีอำนาจปกครองมีนโยบายที่จะเบนความสนใจของชาวเอเซียอาคเนย์ให้ไปขึ้นอยู่กับประเทศตน หรือที่เรียกว่าเมืองแม่ ในเรื่องนี้จะเห็นได้เช่น เวียตนามก็ไปขึ้นอยู่กับฝรั่งเศส พม่าและมลายูสมัยนั้น ก็ไปขึ้นอยู่กับอังกฤษ พิลิปปินส์ก็ไปขึ้นอยู่กับสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

ปัจจุบันเอเซียอาคเนย์ ได้มีโอกาสทำความรู้จักเข้าใจกันและกันมากกว่าแต่ก่อน มีการติดต่อกันมากขึ้น เพื่อที่จะขจัดความเชื่อถือเดิมในสมัยที่เป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจให้หมดไป ความตื่นตัวในยุคใหม่นี้ ผลักดันให้เป็นการวิวัฒนาการถึงขั้นจัดตั้งสมาคมแห่งเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ขึ้น (Association of South East Asia) หรือเรียกโดยย่อว่า "สมาคมอาสา" (ASA) มีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างกันให้มากยิ่งขึ้น เป็นการวางรากฐานช่วยเหลือกันในทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการศึกษา โดยจะไม่นำเอาปัญหาการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง สมาชิกของสมาคมในระยะแรก ก็มีประเทศไทย พิลิปปินส์ และมาเลเซีย การตั้งสมาคมอาสาขึ้นในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้เป็นเสมือนการเปิดประตูบ้านของ

ประเทศต่าง ๆ ให้มารู้จัก และคบค้าสมาคมกันฉันท์เพื่อนบ้านที่ดี แต่เป็นที่น่าเสียดายที่สถานการณ์ของเอเซียอาคเนย์เปลี่ยนโฉมหน้าไปในลักษณะที่ยุ่งยาก ไม่อำนวยให้สมาคมนี้เจริญขึ้น ทั้งนี้ เพราะคอมมิวนิสต์พยายามที่จะทำลาย ไม่ยอมให้คนในภูมิภาคนี้รวมกันเป็นปึกแผ่น คอมมิวนิสต์ยังได้ก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นภายในประเทศต่าง ๆ ในเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ทุกประเทศ

เมื่อเป็นเช่นนี้ประเทศต่าง ๆ ก็หันไปจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในบ้านของตน ประตูบ้านที่มีทีท่าว่าจะเปิดออก ก็ต้องปิดไป แม้กระนั้นเอเซียอาคเนย์ก็ยังไม่ถือว่าถูกตัดขาดออกจากกันโดยสิ้นเชิง การศึกษาหรือหาความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับดินแดนเหล่านี้ เป็นของจำเป็นสำหรับประชาชนในแต่ละชาติที่จะต้องทำความเข้าใจกันและกันอยู่ตลอดเวลา ในฐานะประเทศเพื่อนบ้าน

ปัจจุบันเอเซียอาคเนย์กำลังถูกภัยคอมมิวนิสต์รุกรานอยู่อย่างหนักที่สุด โดยที่เอเซียอาคเนย์เป็นอู่ข้าวของโลก และอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นเป้าหมายในสายตาของคอมมิวนิสต์ที่จะยึดครอง เช่นเดียวกับเมื่อครั้งเยอรมันต้องการที่จะครองดินแดนที่เรียกว่าใจโลกในสมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ ซึ่งดินแดนส่วนนั้นอุดมไปด้วยน้ำมันและทรัพยากรอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้คอมมิวนิสต์จึงได้จุดขบวนแห่งความยุ่งยากขึ้นในเอเซียอาคเนย์ เพื่อหวังที่จะยึดครองเอาไว้เป็นของตน

ประเทศในเอเซียอาคเนย์ไม่สามารถที่จะป้องกันภัยจากคอมมิวนิสต์ด้วยตนเองได้โดยลำพัง เพราะประเทศต่าง ๆ กำลังจะเริ่มพัฒนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพึ่งประเทศฝ่ายโลกเสรี ในอันที่จะคุ้มครอง

ดินแดนส่วนนี้ให้คงอยู่ต่อไป ฝ่ายโลกเสรีหรือประเทศมหาอำนาจฝ่ายตะวันตกก็ถือว่าอาณาบริเวณนี้เป็นเสมือนปราการที่จะกั้นการขยายตัวของคอมมิวนิสต์เอาไว้ และยังเป็นกำลังสำคัญที่จะทำให้โลกเสรีมีความเป็นอยู่อย่างสันติด้วย

ปี พ.ศ. ๒๔๙๘ หลังสงครามเกาหลียุติลงไม่นานนัก องค์การสนธิสัญญาร่วมป้องกันเอเซียอาคเนย์ หรือเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ได้เกิดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่เพื่อป้องกันเอเซียแถบนี้ให้พ้นเงื้อมมือของคอมมิวนิสต์ ฝ่ายโลกเสรีรู้ดีว่า คอมมิวนิสต์จะต้องตั้งเป้าหมายมายังเอเซียอาคเนย์อย่างแน่นอน เพราะได้ประสบกับความล้มเหลวมาแล้วในเกาหลี บทบาทขององค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเซียอาคเนย์หรือ สปอ. มีผลทำให้การรุกรานของคอมมิวนิสต์หยุดชะงักไปได้บ้าง คอมมิวนิสต์แม้จะไม่ใช้กำลังรุกรานโดยตรง แต่ก็ได้ใช้วิธีการรุกรานแบบอื่น ๆ เช่นการโฆษณาชวนเชื่อ บ่อนทำลายแทรกซึมซึ่งทำให้สถานการณ์ในเอเซียอาคเนย์ปั่นป่วนอยู่ตลอดเวลา

นี่แหละที่เป็นปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่ง ที่ทำให้กลุ่มประเทศในภาคพื้นเอเซียอาคเนย์รวมตัวกันไม่ติด หรือสร้างความสามัคคีให้เป็นปึกแผ่นไม่ได้เท่าที่ควร.

..... *สุคนธ์ อำไพจิตร*

เรื่อง "ของโขน"

ท่านผู้ฟังครับ เช้าวันนี้ผมนำเกร็ดเล็ก ๆ น้อย ๆ เกี่ยวกับเรื่องของโขนมาเล่าสู่กันฟัง แต่การเล่าเรื่องของโขนนี้โปรดอย่าเข้าใจว่าผมเล่าในฐานะที่เป็นศิลปินนักแสดงโขน นักพากย์โขน หรือนักอะไรต่อมิอะไรที่เกี่ยวข้องกับวงการแสดงโขนนะครับ เพราะผมไม่ได้เป็นอะไรเลยแม้แต่คนขนฉากโขน จะเป็นได้อย่างเดียวและอย่างมากก็เพียงนักดูโขนคนหนึ่งเท่านั้นเอง

โขนเป็นนาฏกรรมที่หาดูไม่ได้ง่ายนัก ที่หาดูไม่ได้ง่าย ๆ ก็เพราะว่าการมีโขนและการแสดงโขนเป็นเรื่องใหญ่ต้องลงทุนมาก ต้องใช้ผู้แสดงมาก ทั้งผู้แสดงที่มีความชำนาญในศิลปด้านนี้ก็มีอยู่ในวงจำกัด ในสมัยเมื่อ ๓๐–๔๐ ปีก่อน หรือก่อนหน้านี้ขึ้นไปอีก นอกจากโขนของหลวงแล้ว เจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ที่มีฐานะมั่นคงบางท่านได้ลงทุนลงรอนฝึกหัดบริวารจัดตั้งเป็นคณะโขนของตนเอง ที่เรียกกันว่าโขนราษฎร์ก็มีอยู่บ้าง เช่น โขนเจ้าคุณเทเวศร์ ฯ เป็นต้น ครั้นต่อมาเมื่อท่านผู้เป็นเจ้าของคณะโขนต้องเลิกล้มกิจการไปเพราะความจำเป็นก็ดี หรือเพราะถึงแก่อนิจกรรมก็ดี บรรดาบริวารผู้เป็นนักแสดงต่างก็แยกย้ายกันไป บ้างก็รวบรวมตั้งขึ้นเป็นคณะใหม่รับแสดงตามงานต่าง ๆ อย่างไรก็ดี โขนของเอกชนเหล่านี้ต่อมาก็มีแต่เสื่อมโทรมลงทุกที เนื่องจากหมดตัวผู้แสดงประการหนึ่ง เนื่องจากการมีคณะโขนต้องสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายมาก แต่นาน ๆ จึงจะได้รับงานสักครั้งไม่คุ้มกันประการหนึ่ง โขนของเอกชนจึงค่อย ๆ หมดไป เดี๋ยวนี้จะมีอยู่บ้างหรือเปล่าผมเองก็ไม่ทราบครับ เพราะได้ดูแต่โขนหลวงหรือโขนของกรมศิลปากรเท่านั้น

การแสดงโขนประกอบด้วยศิลปิน ๔ จำพวก คือ ผู้แสดง คนพากย์ และเจรจา ผู้ขับร้อง และนักดนตรี ซึ่งต้องใช้ความเชี่ยวชาญของแต่ละพวกมาประกอบกันเพื่อให้การแสดงโขนดำเนินไปด้วยศิลปอันตราตรึงใจผู้ชม ผู้แสดงต้องเต้นรำทำท่าให้เข้ากับคำพูดและบทขับร้อง ส่วนคนพากย์ก็จะต้องรู้เรื่องที่ใช้สำหรับเล่นโขนเป็นอย่างดีจึงจะสามารถพากย์และเจรจาบรรยายเรื่องในชุดที่แสดงได้อย่างถูกต้องคล่องแคล่ว ทั้งต้องรู้จักจังหวะในการเต้นรำทำท่าของผู้แสดงเป็นอย่างดีอีกด้วย เพื่อจะได้ทอดเสียงทอดจังหวะ และไว้ระยะให้โอกาสแก่ศิลปินผู้แสดงได้เต้นรำทำบทให้ความรู้สึกไปตามคำพากย์และคำเจรจานั้น ๆ ฝ่ายคนร้องก็จะต้องมีเสียงดีร้องได้ไพเราะ ฝ่ายวงปี่พาทย์ก็จะต้องได้เพลงครบถ้วนตามความต้องการของการแสดง และต้องมีความรู้ดูท่าทางบทบาทร่ายรำของตัวโขนเข้าใจด้วย ถ้าศิลปินทั้ง ๔ จำพวกดังกล่าวมานี้ มีความสามารถไม่ทัดเทียมกันในด้านใดด้านหนึ่ง การแสดงโขนในชุดนั้น ๆ ก็เป็นอันว่าหมดรสชาติไปทีเดียว เพราะศิลปการแสดงโขนนั้นนับว่าเป็นศิลปอันอ่อนละเอียดและประณีตจริง ๆ หากมีการบกพร่องด้านใดด้านหนึ่งก็พลอยให้ศิลปทางด้านอื่นด้อยไปด้วย

ทีนี้มาว่ากันถึงเรื่องของการดูโขน มีคนจำนวนมากที่ไม่ชอบดูโขน บอกว่าไม่เห็นสนุกเลย อืดอาดยืดยาด เชื่องช้า รำคาญตาที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะไม่เข้าใจเรื่อง และไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องศิลปของการแสดงโขนนั่นเอง ท่านผู้ใหญ่ท่านหนึ่งซึ่งเป็นนักนิยมโขนบอกกับผมว่า คนที่จะดูโขนให้มีรสมีชาติสนุกสนานเพลิดเพลินนั้น

ความสำคัญประการแรกก็คือต้องมีความรู้ความเข้าใจเรื่องที่แสดงมาก่อนอยู่บ้างพอสมควร ประการที่สอง เพ่งเล็งถึงศิลปการร่ายรำของผู้แสดงโขนแต่ละตัวให้เข้าใจว่า ท่าทางร่ายรำได้บ่งถึงอารมณ์และความต้องการอย่างไร ถูกต้องสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของตัวโขนตัวนั้น ๆ หรือสอดคล้องต้องด้วยบทพากย์และบทเจรจาหรือไม่ ประการที่สาม พยายามศึกษาและสนใจลักษณะการแต่งตัวของตัวโขนแต่ละตัวซึ่งมีผิดเพี้ยนกันไป ว่าตัวนั้นคือตัวอะไร ตัวนี้คือตัวอะไร เพราะเครื่องแต่งตัวโขน นับว่าเป็นศิลปสำคัญส่วนหนึ่งที่ก่อให้ผู้ชมเกิดอารมณ์รู้สึกไปตามลักษณะของตัวโขนได้เป็นอย่างดี นี่แหละครับท่านผู้ใหญ่ท่านนั้นท่านมีความเห็นอย่างนี้ จะผิดถูกอย่างไรก็ขอยกให้อยู่ในการพิจารณาของท่านผู้ฟังด้วยนะครับ เพราะบางท่านอาจมีความเห็นเป็นอย่างอื่นก็ได้

เรื่องของโขนยังมีที่พูดอีกมากครับ แต่วันนี้ขอพูดเพียงท้วม ๆ เท่านี้ก่อน หากท่านผู้ใดชอบดูโขนหรือฟังผมคุยแล้วเกิดความสนใจที่จะดูโขน ระหว่างนี้ก็ขอเชิญไปชมได้ครับที่โรงละครแห่งชาติ มีแสดงในวันศุกร์ รอบ ๒ ทุ่มรอบเดียว วันเสาร์วันอาทิตย์แสดงวันละ ๓ รอบ เวลา ๔ โมงเช้า เวลาบ่าย ๒ โมง แล้วก็ ๓ ทุ่มเป็นรอบสุดท้าย ซึ่งนอกจากจะได้ดูโขนเรื่องรามเกียรติ์ชุดรามาตารแล้ว ยังจะได้ชมนาฏศิลปชุดรำดอกไม้เงินทองถวายพระพรและละครเรื่องสังข์ศิลปชัย ตอนชุบศิลปชัยอีกด้วย ทราบว่ามีผู้แสดงและผู้บรรเลงเกือบ ๓๐๐ คนแน่ะครับ.

.....วิชัย โกกิลกนิษฐ

เรื่อง ต้นสักใหญ่ที่สุดในโลก

เมื่อกล่าวถึงไม้สักแล้ว คนส่วนมากย่อมทราบได้ดี บางท่านก็อาจจะเคยเห็นต้นสักมาแล้วด้วย โดยเฉพาะในประเทศไทยนับตั้งแต่เด็กขึ้นไปจนถึงผู้ใหญ่ ย่อมจะทราบและคุ้นกับชื่อนี้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ก็เพราะว่าไม้สักเป็นสินค้าออกที่สำคัญอันดับสองรองจากข้าวแล้ว ที่ว่าเด็กก็ทราบดีนั้น ก็เพราะว่าการเรียนหนังสือในชั้นประถมสมัยก่อนนั้น จะมีการท่องหนังสือกันจนขึ้นใจว่า "ไม้สักนั้นมีอยู่มากในทางภาคเหนือของประเทศไทย และเป็นสินค้าออกที่สำคัญของประเทศด้วย" ไม้สักเป็นไม้ที่มีคุณลักษณะผิดแปลกกว่าไม้จำพวกอื่น ๆ คือมีน้ำหนักขนาดปานกลางไม่เบาและไม่หนักจนเกินไป จึงเหมาะแก่การที่จะนำไปใช้ในการก่อสร้าง สะดวกแก่การขนย้าย ไม่ว่าจะเป็นระยะทางใกล้หรือไกล คงทนต่อดินฟ้าอากาศทั้งแดดและฝน พวกแมลงต่างๆ ที่เป็นศัตรูกับไม้ ไม่ว่าจะเป็นตัวมอด ด้วง หรือปลวก ฯลฯ ก็ไม่ชอบกินไม้สัก เนื้อไม้สักนั้นก็ไม่อ่อนหรือแข็งจนเกินไป จึงเหมาะแก่การที่จะประกอบใช้ในงานก่อสร้างทุกชนิด ไม่ว่าจะเป็นงานที่ทำอย่างหยาบหรือประณีต ลักษณะที่ดีของไม้สักอีกอย่างหนึ่งก็คือการหดตัว ไม้สักนั้นเมื่อผึ่งหรือตากให้แห้งแล้วจะมีการหดตัวน้อยที่สุด ซึ่งไม่เหมือนกับไม้บางชนิดเมื่อผึ่งหรือตากให้แห้งแล้วจะมีการหดตัวมาก ฉะนั้น จึงไม่เป็นปัญหาเลยที่ราคาของไม้สักแพงกว่าไม้ชนิดอื่น ๆ

ไม้สักชอบขึ้นในพื้นที่ที่มีอากาศชุ่มชื้น และทางภาคเหนือของประเทศไทยก็มีอากาศชุ่มชื้นอยู่แล้ว ฉะนั้น ไม้สักจึงมีอยู่มากในทาง

ภาคเหนือ เป็นไม้สักชั้นดีและมีชื่อทั้งนั้น และเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายในต่างประเทศมานานแล้ว ทั้งนี้ เพราะประเทศไทยได้ส่งไม้สักออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก นอกจากไม้สักของประเทศไทยเราจะมีชื่อเสียงเด่นเป็นที่หนึ่งในโลกแล้วยังปรากฏว่าต้นสักใหญ่ที่สุดในโลกนั้น ก็อยู่ในประเทศไทยของเรานี่เอง อยู่ในท้องที่อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์ ถ้าท่านจะไปดูให้เห็นด้วยตาของท่านเองแล้ว ก็ต้องโดยสารรถยนต์หรือรถไฟไปที่จังหวัดอุตรดิตถ์ ต่อจากนั้นนั่งรถยนต์มุ่งหน้าไปยังอำเภอน้ำปาด ก่อนจะถึงที่ว่าการอำเภอน้ำปาด ก็เลี้ยวเข้าถนนทางแยกด้านขวา คือสายที่จะไปยังบ้านนากล่ำ ทางแยกที่เข้าไปยังบ้านนากล่ำ ตามปกติแล้วไม่มีรถยนต์ประจำทางหรือรถยนต์โดยสารวิ่ง จะมีก็แต่รถขนไม้หรือรถบรรทุกที่เข้าไปรับซื้อผลิตผลของชาวบ้านนากล่ำ และหมู่บ้านที่อยู่ในบริเวณใกล้เคียงเท่านั้น สองข้างทางที่รถวิ่งผ่านไปนั้นก็เป็นป่าไม้ทั้งสิ้น นับว่าเป็นสิ่งที่น่าดูยิ่ง เมื่อรถวิ่งไปยังไม่ถึงบ้านนากล่ำก็เลี้ยวเข้าทางแยกด้านขวามืออีกครั้งหนึ่ง ตรงทางแยกนี้ท่านก็จะได้พบแผ่นป้ายซึ่งมีตัวหนังสือเขียนไว้ว่า เป็นทางที่จะเข้าไปยังต้นสักใหญ่ที่สุดในโลก จากทางแยกนี้เข้าไปเป็นระยะทางอีกไม่ไกลนัก ท่านก็จะได้พบกับต้นสักใหญ่ที่สุดในโลก และที่ต้นสักนี้มีตัวหนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเขียนไว้ที่แผ่นป้ายที่ตรึงติดอยู่กับต้นสัก สำหรับภาษาไทยนั้นได้เขียนไว้ว่า "ต้นสักใหญ่ที่สุดในโลก วัดรอบที่ ๑๓๐ ซ.ม. จากพื้นดินเมื่อปี ๒๕๐๗ ขนาด ๙.๓๐ เมตร" ต้นสักต้นนี้ถ้าใช้คนโอบรอบลำต้นแล้วต้องใช้คนเป็นจำนวนถึง ๗ คน จึงจะสามารถโอบรอบต้นสักได้ สำหรับนักทัศนาจรที่เคยไปชมน้ำตกหรือหาดชายทะเล

มาแล้ว ควรหาโอกาสไปชมต้นสักใหญ่ที่สุดในโลกนี้สักครั้ง แล้วท่านจะได้รับความประหลาดใจ และความภาคภูมิใจอย่างมาก เพราะว่าเป็นต้นสักที่ใหญ่ที่สุดในโลกจริง ๆ สำหรับอายุของต้นสักต้นนี้จะนานสักเท่าใดก็ไม่มีใครทราบ เพราะไม่ได้เขียนบอกไว้ แต่ก็เห็นจะเป็นร้อย ๆ ปีแหละครับ นับเป็นต้นไม้ที่มีคุณค่า มีความสำคัญที่พอจะอวดแก่ชาวโลกได้.

.....บุญช่วย มาลี

เรื่อง "การพัฒนาแม่น้ำโขง"

แม่น้ำใหญ่สายหนึ่ง ที่เกิดจากความเยือกเย็นของละอองหิมะ ลำธารเล็กลำธารน้อยหลายสิบลำธาร ณ เขตแดนประเทศธิเบตกับประเทศจีน แม่น้ำใหญ่สายนี้เปรียบประดุจเส้นโลหิตใหญ่ของเอเชีย ไหลผ่านประเทศจีน ธิเบต พม่า ลาว ไทย เขมร เวียตนาม แล้วไหลลงทะเลจีนรวมระยะทาง ๔,๔๙๐ กิโลเมตร

แม่น้ำสายนี้ก็คือแม่น้ำโขงที่รู้จักกันนั่นเอง ชาวธิเบตเรียกแม่น้ำนี้ว่า แม่น้ำลกฉอง ชาวยูนนานเรียกว่าแม่น้ำลานฉาง ชาวไทยกลุ่มหนึ่งซึ่งยังอยู่ในยูนนานเรียกว่า น้ำค้าย หรือห้วยค้าย ชาวเชียงรุ้งเรียกว่า เก๊าลังเกียง หมายถึงแม่น้ำแห่งมังกรทั้งเก้า บางครั้งเราเคยได้ยินชื่อ ยมนา นที มหานที หรือขุรงคมาลีนที จากหนังสือวรรณคดีต่าง ๆ ชื่อของแม่น้ำที่กล่าวมาแล้วคือชื่อของแม่น้ำสายนี้ทั้งนั้น

โดยเหตุที่น้ำในลำน้ำแม่น้ำโขงได้ไหลลงสู่ทะเลไปเสียเปล่า ประเทศต่าง ๆ เหล่านั้นก็ยังมิได้หาทางที่จะพัฒนานำเอาน้ำในแม่น้ำหรือเส้นทางของแม่น้ำนี้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ทั้งในด้านกสิกรรม อุตสาหกรรมและการคมนาคมอย่างจริงจัง แม่น้ำโขงเคยมีสภาพเป็นมาอย่างไร ก็คงปล่อยให้เป็นไปตามยถากรรมอย่างนั้น

การพัฒนาแม่น้ำโขง ได้เริ่มมีการพิจารณาและกระทำกันอย่างจริงจัง เมื่อประมาณ ๓–๔ ปีมานี้เอง ได้มีการถ่ายทำภาพยนตร์เส้นทางของแม่น้ำสายนี้ บริเวณและสถานที่ ที่ควรจะพัฒนาและประโยชน์ที่ประเทศต่าง ๆ จะได้รับเมื่อได้พัฒนาแล้ว บัดนี้จากคำแถลงของคณะกรรมการพัฒนาแม่น้ำโขง เป็นที่น่ายินดีว่า ประเทศที่อยู่ใน

ลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง ๔ ประเทศ คือประเทศไทย ราชอาณาจักรลาว กัมพูชา และเวียตนามใต้ ได้ให้ความเห็นชอบในหลักการทั่ว ๆ ไปในการที่จะทำการพัฒนาแม่น้ำโขงเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการคมนาคมและการรับส่งสินค้าระหว่างกันและกัน

ประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง ๔ ประเทศดังกล่าวได้ร่วมกันพิจารณาเห็นว่าในปัจจุบันนี้ ประโยชน์ที่ได้รับจากแม่น้ำโขงนั้น ยังไม่ได้รับความสะดวกหรือประโยชน์เท่าที่ควร เพราะว่าลำน้ำโขงนั้นมีเกาะแก่งมากมาย บางตอนของลำน้ำก็ตื้นเขิน ไม่สามารถที่จะใช้ในการเดินเรือเพื่อการรับส่งสินค้า หรือเพื่อการคมนาคมได้โดยตลอดและทุกฤดูกาล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาแม่น้ำโขงให้สามารถที่จะใช้ในการเดินเรือเพื่อรับส่งสินค้าและเพื่อการคมนาคมได้โดยตลอดและทุกฤดูกาล อันจะบังเกิดผลดีต่อการคมนาคมและเศรษฐกิจของประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง ๔ ประเทศ เป็นอย่างมาก

คณะกรรมการพัฒนาแม่น้ำโขงแจ้งต่อไปอีกว่า ภายหลังที่ประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง ๔ ประเทศ ได้ให้ความเห็นชอบในหลักการที่จะพัฒนาแม่น้ำโขงให้สามารถใช้เดินเรือได้โดยตลอดและทุกฤดูกาลแล้ว ทางรัฐบาลอังกฤษได้แสดงความจำนงที่จะให้ความช่วยเหลือในการดำเนินงานตามโครงการนี้ภายใต้แผนการณ์โคลัมโบ ในขั้นแรกนี้ทางการรัฐบาลอังกฤษจะส่งผู้เชี่ยวชาญ ๓ นายมาทำการสำรวจสภาพการณ์แม่น้ำโขง ภายใต้เงื่อนไขว่าประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง ๔ ประเทศ จะต้องร่วมกันออกค่าใช้จ่ายในการนี้ให้ ซึ่งประเทศในลุ่มแม่น้ำโขงทั้ง ๔ ประเทศต่างก็ให้ความเห็นชอบใน

เงื่อนไขดังกล่าวแล้ว และคณะผู้เชี่ยวชาญของอังกฤษจะมาตั้งสำนักงานอยู่ในประเทศไทยระหว่างการสำรวจ

ส่วนจุดมุ่งหมายสำคัญของคณะผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะดำเนินการพัฒนาแม่น้ำโขงในครั้งนี้มีอยู่ ๓ ประการ คือ

ประการแรก จะได้ดำเนินการสำรวจลำน้ำ และออกแบบเรือที่จะใช้ในการขนส่งสินค้าในลำน้ำโขง

ประการที่สอง จะทำการปรับปรุงร่องน้ำของแม่น้ำโขงให้ใช้ในการเดินเรือได้โดยสะดวกและทุกฤดูกาล

ประการสุดท้าย จะดำเนินงานเกี่ยวกับการสร้างหรือปรับปรุงท่าเรือในลำน้ำโขง ซึ่งเป็นที่คาดหมายว่าคณะผู้เชี่ยวชาญในการพัฒนาลำน้ำโขง คงจะเริ่มปฏิบัติงานตามโครงการดังกล่าวในไม่ช้านี้.

..... ประกอบ ตังกานนท์

เรื่อง ตำนานดอกไม้ "อย่าลืมฉัน"

ท่านคงจะเคยเห็นช่อดอกไม้สีครามตามสถานที่ทั่ว ๆ ไป ช่อดอกไม้ที่พูดถึงนี้กลิ่นไม่หอม ลำต้นเล็กสูงประมาณ ๒–๓ ฟุต ถ้าเรียกตามชื่ออย่างคนไทยก็เรียกว่า "อย่าลืมฉัน" และเรียกตามภาษาต่างประเทศก็เรียกว่า Forget me not ดอก "ฟอร์เก็ต–มี–น๊อต" นี้พอถึงวันไหว้ครูเด็ก ๆ มักทำเป็นดอกไม้ไปไหว้ครู แม้กระทั่งผู้เขียนเองก็เคยปฏิบัติเสมอ เพราะหาง่ายและเป็นช่อสวยงาม เมื่อมัดรวมกับธูปเทียนแล้วจะดูสวยงามยิ่งนัก

เป็นเพราะอะไร ดอกฟอร์เก็ต–มี–น๊อต จึงได้ชื่อเช่นนี้ ฝรั่งทางตะวันตกถือกันว่าเป็นเครื่องหมายแห่ง "ความรักอันแท้จริง" ความระลึกถึงกัน ความปลอดภัยในการเดินทาง ที่ได้ชื่อและมีความหมายอย่างนี้ มีตำนานเล่าสืบต่อกันมาว่า สมัยก่อนโน้นจะเป็นสมัยใดปีไหนก็ยังไม่ปรากฏชัด คู่บ่าวสาวชาวเยอรมัน ไม่ว่าจะเป็นคู่หมั้นหรือแต่งงานกันใหม่ ๆ ส่วนมากมักจะพากันไปหาความสำราญจากการท่องเที่ยวที่ฝั่งน้ำ "ดานู๊บ" เสมอ ๆ เพราะสถานที่แห่งนี้เป็นศูนย์กลางของความผาสุกแด่คนหนุ่มสาวทั้งหลาย ทั้งเป็นสถานที่มีสิ่งแวดล้อมอันสามารถโน้มน้าวหัวใจให้ตกอยู่ในความนึกคิดอย่างดื่มด่ำ เขาว่ากันว่าความรักคือความงดงามบริสุทธิ์ลึกซึ้ง เป็นความสุขหาที่เปรียบมิได้ มีอานุภาพสุดที่จะบรรยายได้หมด ความรักมีความหมายกินใจอยู่ในตัวเสร็จ หากรัฐบุรุษของโลกหรือผู้นำแต่ละประเทศหันหน้าเข้าหากันเปรียบเหมือนคนหนุ่ม ๆ สาว ๆ เพิ่งแรกรักกัน ก็คงเชื่อได้แน่นอนว่าโลกของเราจะเต็มไปด้วยบรรยากาศสุดแสนที่จะสด

ชื่น มีความรักความเข้าใจระหว่างกัน ดังนั้นหนุ่มสาวชาวเยอรมันจึงพากันไปที่ฝั่งน้ำดานู๊บ

ตำนานดอกไม้ "อย่าลืมฉัน" ก็เกิดขึ้น ณ ที่ริมฝั่งแม่น้ำดานู๊บแห่งนี้ มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่า กาลครั้งหนึ่งขุนนางเยอรมันท่านหนึ่งได้พาคู่หมั้นสาวไปเดินเล่นยังสถานที่แห่งนั้น ขณะเดินคลอเคลียพะเน้าพะนออย่างเพลิดเพลิน บังเอิญมีลมพัดกระโชกพาเอาช่อดอกไม้ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็นดอกเล็ก ๆ สีครามกลิ้งมาตามริมฝั่งน้ำ คู่หมั้นสาวเห็นเข้าก็บังเกิดความอยากได้ขึ้นมาฉับพลัน จึงบอกให้ขุนนางคู่หมั้นช่วยเป็นธุระเก็บให้ ชายหนุ่มมิได้ชักช้ารีบวิ่งผลีผลามหวังจะเก็บดอกไม้ดอกนั้นให้ได้ แต่อนิจจา พอชายหนุ่มวิ่งไปถึงก็เป็นเวลาเดียวกันที่ช่อดอกไม้สีครามนั้นร่วงลงไปในแม่น้ำ หนุ่มกระโจนลงน้ำทันทีทั้ง ๆ ที่สวมเครื่องแบบขุนนางเต็มยศ ใจนั้นหมายมั่นแต่เพียงว่าต้องเก็บช่อดอกไม้ให้ได้ แต่เวลานั้นกระแสน้ำไหลแรงได้พัดพาร่างขุนนางหนุ่มไปเสียไกล เมื่อสาวเห็นเช่นนั้นถึงกับปล่อยโฮออกมาเหมือนเด็กอยู่ที่ริมฝั่งนั้นเอง ส่วนขุนนางหนุ่มเมื่อถูกกระแสน้ำพัดพาไปไกลด้วยพลังรักทำให้มีกำลังใจกำลังกาย ถึงจะมีอันตรายจนชีวิตนี้หาไม่ก็ตามทีเถิด ถ้าตายก็ตายอย่างมีความสุข คือตายด้วยความรัก เมื่อคิดได้อย่างนี้แล้วจึงรวบรวมกำลังกายกำลังใจ จนสามารถว่ายถึงฝั่งในที่สุด แล้วนำช่อดอกไม้นั้นมาให้คู่หมั้นสาวผู้เป็นยอดชีวิต พลางตะโกนด้วยความดีอกดีใจออกมาว่า Forget me not

คู่หมั้นสาวได้ยินเสียงนี้ก็จำได้ ดีใจและปลื้มใจ อย่างหาที่เปรียบมิได้ ที่ชายอันเป็นยอดดวงใจกลับมาพร้อมด้วยความสำเร็จ สาวรีบ

โผเข้ากอดรับขวัญชายหนุ่มทันที ทั้งคู่อยู่ในอ้อมกอดของกันและกัน แม้ขณะนั้นเครื่องแต่งกายขุนนางจะเปียกปอนอย่างไรก็ตาม

ด้วยหัวใจซึ่งมั่นคงฉายความรักแท้ของคู่หมั้นคู่นั้น ดังนั้น ช่อดอกไม้เล็ก ๆ สีครามจึงได้ชื่อว่า ฟอร์เก็ต–มี–น๊อต เป็นสัญญลักษณ์ว่า "เขาจะรักกันและจะไม่จากกันอีกเลยจนชั่วชีวิตนี้" นอกเสียจากความตายจะมาพรากจากกันเท่านั้น ชาวเยอรมันจึงถือเป็นประเพณีสืบต่อเนื่องมา และเมื่อถึงวันที่ ๒๙ กุมภาพันธ์ ของทุก ๆ ปี เพื่อน ๆ หรือคนรักจะส่งดอก ฟอร์เก็ต–มี–น๊อต ไปให้กันและกัน หรือเมื่อเพื่อนจะเดินทางไกลหรือไปตากอากาศ เขามักจะมอบดอกไม้นี้ให้กันโดยความหมายดังกล่าวแล้ว แต่ทุกวันนี้ประเพณีแบบนี้ไม่มีในเยอรมันอีกแล้ว ทั้งนี้และทั้งนั้นเพราะความเสื่อมทรามภายหลังสงครามโลกประกอบทั้งเยอรมันเมื่อสมัยก่อน ไม่เหมือนสมัยทุกวันนี้ ซึ่งแบ่งเป็นค่ายคอมมิวนิสต์ กับค่ายเสรีประชาธิปไตย หรืออาจเป็นเพราะสภาพแวดล้อมบีบบังคับ จึงทำให้ประเพณีต่าง ๆ สลายตัวโดยปริยาย แต่สิ่งที่เหลืออยู่ในเยอรมันก็คือ ดอกฟอร์เก็ต–มี–น๊อต เท่านั้น สำหรับเมืองไทยเรามีดอกไม้อะไรบ้าง ที่เป็นตำนานของความรักแท้ น่าจะลองศึกษาและค้นคว้ากันดูบ้าง.

.....พรศักดิ์ ชุ่มเจริญสุข

เรื่อง เขื่อนกั้นน้ำ

การพัฒนาบ้านเมืองที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ โครงการสร้างเขื่อนกั้นน้ำในท้องที่ต่างๆ ซึ่งมีทั้งการสร้างเขื่อนกั้นน้ำเพื่อประโยชน์ในด้านการชลประทาน และสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำด้วย เขื่อนที่ได้สร้างมาตั้งแต่ปี ๒๕๐๖ แห่งหนึ่ง ก็มีโครงการชลประทานลำปาวที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นการสร้างเขื่อน ๒ เขื่อน กักเก็บน้ำไว้ได้ ๑,๒๖๐ ล้านลูกบาศก์เมตร พื้นที่แถบนี้ส่วนใหญ่เป็นนาข้าว โดยปกติน้ำท่วมในฤดูน้ำมาก และแห้งแล้งในฤดูแล้ง เมื่อการก่อสร้างเขื่อนสำเร็จแล้ว จะสามารถส่งน้ำไปหล่อเลี้ยงพื้นที่เพาะปลูกได้ ๓ แสนไร่ และป้องกันอุทกภัยในเขตลำปางตอนใต้ด้วย

การสร้างเขื่อนอีกแห่งหนึ่ง คือ เขื่อนวชิราลงกรณ์ ซึ่งมีขนาดเท่ากับเขื่อนเจ้าพระยาที่ชัยนาทเพิ่งจะเริ่มสร้างเมื่อเร็ว ๆ นี้ เขื่อนวชิราลงกรณ์เป็นเขื่อนกั้นลำน้ำแม่กลองที่ตำบลม่วงขุน อำเภอท่าม่วง จังหวัดกาญจนบุรี โดยจะให้ประโยชน์แก่ที่นาและการเพาะปลูกเป็นเนื้อที่ประมาณ ๒ ล้าน ๔ แสนไร่ ในท้องที่ ๖ จังหวัด คือ กาญจนบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม ราชบุรี สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม การสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์นี้ เป็นโครงการรวมอยู่ในโครงการแม่กลองใหญ่ โดยสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์เป็นเขื่อนทดน้ำเปลี่ยนทางเดินของแม่น้ำแม่กลอง และสร้างสะพานข้ามแม่น้ำแม่กลองจากอำเภอท่าม่วง คาดว่าเฉพาะตัวเขื่อนวชิราลงกรณ์คงจะแล้วเสร็จในราว ๓ – ๔ ปีข้างหน้า ต่อจากนั้นก็สร้างทำนบเก็บน้ำ ๒ แห่ง ที่เขากวางบนแควน้อย และที่แก่งเรียงบนแควใหญ่ เพื่อส่งน้ำให้เขื่อนวชิราลงกรณ์ต่อไป

การสร้างเขื่อนที่น่าสนใจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแห่งหนึ่ง คือ เขื่อนกั้นแม่น้ำลำโดมน้อยในเขต อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เขื่อนนี้จะกักเก็บน้ำได้ประมาณ ๕๕๐ ล้านลูกบาศก์เมตร ช่วยให้การระบายน้ำของแม่น้ำมูลลงสู่แม่น้ำโขงสะดวกยิ่งขึ้น สามารถลดระดับน้ำท่วมในบริเวณจังหวัดอุบลราชธานี ได้ประมาณ ๒๐ เปอร์เซ็นต์ น้ำที่กักเก็บไว้หลังเขื่อนจะแบ่งส่งไปใช้เพื่อการชลประทานสำหรับหล่อเลี้ยงพื้นที่ตอนใต้ลำน้ำได้ประมาณ ๓ หมื่น ๖ พันไร่ นอกจากนั้นเมื่อก่อสร้างโรงไฟฟ้าพลังน้ำขนาด ๑ หมื่น ๕ พันกิโลวัตต์ขึ้นแล้ว จะสามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ปีละ ๖๓ ล้านยูนิต จ่ายกระแสไฟฟ้าให้ได้รวม ๓ จังหวัด คือ อุบลราชธานี ศรีสะเกษ และสุรินทร์

เขื่อนที่คาดว่าจะสร้างขึ้นต่อไปในอนาคตแห่งหนึ่งก็คือ เขื่อนผาซ่อม เป็นเขื่อนกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ กั้นแม่น้ำน่านที่ผาซ่อม อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ จะเก็บน้ำได้ประมาณ ๑ หมื่น ๕ ร้อยล้านลูกบาศก์เมตร เป็นเขื่อนที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยารองลงมาจากแม่น้ำปิง เขื่อนนี้จะเก็บน้ำไว้ใช้ในการเพาะปลูกได้ประมาณ ๓ ล้านไร่ ในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร และนครสวรรค์ ถ้าไฟฟ้าที่ผลิตจากเขื่อนภูมิพลไม่พอกับความต้องการแล้ว เขื่อนนี้ก็จะผลิตไฟฟ้าพลังน้ำได้ ๒ แสน ๔ หมื่นกิโลวัตต์ด้วย

การพัฒนาบ้านเมืองในด้านอื่น ๆ ก็มี การก่อสร้างทางหลวงสายต่าง ๆ การจัดตั้งศูนย์วิศวกรรมภาคเหนือที่จังหวัดลำปาง เนื่องจากมีการเร่งรัดบุกเบิกสร้างทางคมนาคมในชนบท ที่จังหวัดเชียงราย

อุตรดิตถ์ และน่าน ซึ่งได้ใช้เครื่องมือจักรกลเป็นจำนวนมากด้วยกัน จึงตั้งศูนย์วิศวกรรมขึ้นที่จังหวัดลำปาง เพื่อให้บริการซ่อมแซมแก้ไขเครื่องจักรกลให้แก่จังหวัดเชียงราย อุตรดิตถ์ น่าน และจังหวัดใกล้เคียง การจัดตั้งศูนย์เครื่องมือกลที่จังหวัดมหาสารคาม เพื่อประโยชน์ในการสร้างทางสายบรบือ–บุรีรัมย์ ซึ่งมีเครื่องมือสร้างทางที่รัฐบาลนิวซีแลนด์จัดหา เช่นโรงงานสนาม เครื่องมือสำรองห้องทดลองสำรวจและเครื่องอะไหล่ มีมูลค่าประมาณ ๒๐ ล้านบาท การตั้งโรงงานผลิตเครื่องจักรที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อผลิตเครื่องจักรกลและเครื่องมือขึ้นใช้ภายในประเทศ ซึ่งโดยปกติต้องสั่งมาจากต่างประเทศเป็นมูลค่าประมาณปีละ ๘๐๐ ล้านบาท และการตั้งโรงงานเครื่องทุ่นแรง เพื่อผลิตเครื่องทุ่นแรงใช้ในการเกษตรจำหน่ายให้แก่กสิกรในจังหวัดต่าง ๆ ด้วย

นอกจากนั้นปี พ.ศ. ๒๕๐๙ ก็จะเป็นปีที่เริ่มโครงการจัดหาแหล่งน้ำสะอาดทั่วราชอาณาจักร ซึ่งจะใช้เงินประมาณ ๕๙๕ ล้านบาท โดยจัดหาแหล่งน้ำสะอาดทุกจังหวัดรวม ๕ หมื่นหมู่บ้าน โดยวิธีการขุดน้ำบาดาล ขุดบ่อน้ำตื้น สร้างเครื่องกรองน้ำ ปรับปรุงสระอาบน้ำ หรือจัดหาภาชนะ ตามความเหมาะสม.

.....ขอุ่ม แย้มงาม

เรื่อง เพลงเรือ

หนุ่มสาวเล่นเรือ ร้องเพลงไม่เบื่อ ล่องเรือเกี่ยวกัน
เดือนสิบสอง น้ำนองตลิ่ง รักสุขจริงยิ่งกว่าฝัน

เอาละครับพอขึ้นเพลงท่านผู้ฟังคงจะชอบใจ และเข้าใจถึงเนื้อเพลงได้ดีเท่าที่จะเป็นสารคดีในวันนี้นั้น ขอนำเอาเรื่องเพลงเรือมาเล่าสู่กันฟังพอสมควรแก่เวลา เพื่อเป็นการต้อนรับประเพณีที่จะถึงในเร็ว ๆ นี้

พูดถึงการเล่นเพลงกันแล้ว จังหวัดที่นิยมเล่นเพลงกันมากและถือว่าเป็นประเพณีที่ให้ความสนุกสนานมากที่สุด เห็นจะได้แก่จังหวัดอ่างทอง สุพรรณบุรี และอยุธยา ประเภทเพลงที่เล่นกันส่วนใหญ่ก็มีเพลงเกี่ยวข้าว, เพลงปรบไก่, เพลงพวงมาลัย, เพลงอีแซว, และเพลงเรือ บางจังหวัดบางท้องถิ่นก็นิยมร้องกันคนละประเภทถือกันตามประเพณีบ้าง ถือกันตามความเหมาะสมบ้าง ถือกันตามความไพเราะเพราะพริ้งบ้าง ถือกันตามความถนัดบ้าง จึงทำให้ความนิยมของท้องถิ่นต่างกันไป

ประเภทเพลงเกี่ยวข้าว เป็นเพลงที่ร้องกันในเวลาลงแขกเกี่ยวข้าว ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับความร้อน และเชื่อมความสามัคคีระหว่างผู้ร่วมอาชีพเดียวกัน ประเภทเพลงปรบไก่ ก็เป็นเพลงเก่าเพลงแก่กว่าประเภทอื่น เพลงหนึ่งที่มีจังหวัด มีหลักเกณฑ์ถึงกับนักปราชญ์ท่านหนึ่งนำรับลูกคู่ของเพลงไปดัดแปลงจังหวะดีตะ-รพน ส่วนประเภทเพลงพวงมาลัย เป็นเพลงของเกมกีฬา ในการ

เล่นช่วงชัย ถ้าผู้ใดแพ้ ผู้นั้นก็ต้องรำ ลูกคู่ที่ล้อมวงจะพากันร้องเพลงพวงมาลัย ส่วนเพลงประเภทอีแซว เป็นเพลงที่มีจังหวะเร่งเร้ารวดเร็วทันใจผู้ฟัง ผู้ที่ว่าเพลงนี้จะต้องมีไหวพริบและปฏิภาณ เพลงอีแซวก็คล้าย ๆ กับเพลงฉ่อย นิยมกันมากในจังหวัดสุพรรณบุรี

คราวนี้หันมาพูดถึงเพลงเรือบ้าง เพลงเรือเป็นส่วนหนึ่งของการละเล่นพื้นเมืองสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีและในปัจจุบันก็ยังนิยมเล่นกันอยู่มาก เช่นที่อำเภอบางบาล อำเภอบางปะหัน อำเภอมหาราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ฤดูน้ำมากเป็นเทศกาลทอดกฐินทอดผ้าป่า ไหว้วัดและเที่ยวทุ่ง ชาวบ้านมักจะพากันไปร่วมสนุกสนานกับงานดังกล่าว มีทั้งนักร้อง ต้นบท ลูกคู่ มีโทนรับกรับฉิ่ง พร้อมสำหรับลงเรือไปเที่ยว บางลำเป็นนักร้องผู้ชาย บางลำเป็นนักร้องผู้หญิง เมื่อไปถึงบริเวณงานเจ้าของก็คิดบทให้นักร้องลำนำ ผูกกลอนเป็นทางเกี้ยวพาราสี ส่วนลำอื่น ๆ ก็ร้องลำนำโต้ตอบกันไปมา

ส่วนการแต่งกายของชาวบ้านหญิงชาย หนุ่มสาว ต่างก็นัดหมายเตรียมการตัดเครื่องแต่งกายให้เข้าชุดกันเป็นพวก ๆ ฝ่ายหญิงก็ไปตามฝ่ายหญิง ฝ่ายชายก็ไปตามฝ่ายชาย ลงเรือใหญ่พายกันไปเอง เรือลำหนึ่ง ๆ มีฝีพายตั้งแต่ ๑๕ คน ถึง ๒๐ คน แต่ละลำมีพ่อเพลงและแม่เพลงของตนร่วมไปด้วย เวลาพายก็จับคู่กันเป็นคู่ ๆ เล่นเพลงเรือโต้ตอบกันไปตลอดทาง พายก็พร้อมกันมีระเบียบสวยงามมาก

ท่านสุนทรภู่ได้เขียนไว้ในนิราศภูเขาทอง เมื่อครั้งเดินทางไปนมัสการภูเขาทอง และมาจอดเรือค้างคืนอยู่ที่ตรงท่าข้ามหน้าวัดพระเมรุว่า

"มาจอดท่าหน้าวัดพระเมรุข้าม
ริมอารามเรือเรียงเคียงขนาน
บ้างขึ้นล่องร้องรำเล่นสำราญ
ทั้งเพลงการเกี้ยวแก้กันแซ่เซ็ง
บ้างฉลองผ้าป่าเสภาขับ
ระนาดรับรัวคล้ายกับนายเส็ง
มีโคมลายอร่ามเหมือนสามเพ็ง
เมื่อคราวเคร่งก็มิใคร่จะได้ดู
อ้ายลำหนึ่งครึ่งท่อนกลอนมันมาก
ช่างยาวลากเลื้อยเจื้อยจนเหนื่อยหู
ไปจบบทหลดเลี้ยวเหมือนเขี้ยวงู
จนลูกคู่ขอทุเลาว่าหาวนอน"

การเล่นเพลงเรือนี้ต้องมีลูกคู่รับคำว่า "เชี้ยบ ๆ" ทั้งสองฝ่าย แสดงว่าเรียนเสียงผีพาย และการเล่นเพลงเรือ ไม่ใช่ว่าเรา ๆ ท่านจะเล่นกันได้ง่าย ๆ เพราะเพลงเรือที่ดีจะต้องมีลักษณะบทร้องถึง ๔ ตอนด้วยกัน คือ ตอนปลอบ ตอนประ ตอนดำเนินเรื่อง ตอนจากเช่นเนื้อเพลงการปลอบหรือการเกริ่น

ฝ่ายชายว่า

"รอเรียงเคียงประทับ สองมือพี่ก็จับนาวา
ให้น้องเอาเสียงขึ้นมาร้อง นักว่าฉลองผ้าป่า
มีมั่งก็ไขว่าได้ก็ว่า ไม่มากสักห้าคำ"

ฝ่ายหญิงตอบ

"ได้ยินเสียงชายมา กรายเกริ่น ตัวน้องไม่เนิ่นอยู่ช้า
ครั้นจะไม่เล่นหาว่าหญิงชั่ว จะว่าเล่นตัวเล่นตา
จะเล่นเสียหน่อยไม่ให้น้อยหน้า เสียแรงพี่ได้มา"

อย่างไรก็ตามในปัจจุบัน คงหาดูการเล่นเพลงเรือไม่ง่ายนัก นอกจากทางราชการหรือเจ้าของงานจะจัดให้มีการเล่นเพลงเรือขึ้น และฤดูการเล่นเพลงที่นิยมกันต่อ ๆ มา กำลังจะมาถึงในเร็ว ๆ นี้ ขอให้ท่านผู้ฟังสารคดีวันนี้ คอยรอรับข่าวว่าจะมีการเล่นเพลงเรือกันที่ไหน จะได้ไปชมและจะได้ช่วยกันรักษามรดกเพลงเรือของเรา อันเป็นประเพณีสืบจนไปถึงลูกหลานในวันข้างหน้าต่อไป.

.....พรชัย ภู่โสภา

เรื่อง ลอยกระทง

สารคดีในวันนี้ขอนำเอาเนื้อเพลงรำวงตอนหนึ่งมาขึ้นต้น คือ–

วันเพ็ญเดือนสิบสอง น้ำก็นองเต็มตลิ่ง

เราทั้งหลายชายหญิง สนุกกันจริงวันลอยกระทง

ท่านที่เคยได้เปิดปฏิทินดู และอีกหลายสิบท่านที่ทำเครื่องหมายทั้งนัดแนะเพื่อนฝูง ล่องเรือสนุกเฮฮาหาความสำราญกัน ในวันเพ็ญเดือนสิบสอง ในปีนี้ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ หรือวันอาทิตย์ ที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๐๙ คือวันนี้ และก่อนที่เรา ๆ ท่าน ๆ จะลอยกระทงกัน ใคร่ขอถือโอกาสเล่าถึงประวัติและประเพณีลอยกระทงที่ชนชาวไทยนิยมชื่นชมกันนักหนา พอเป็นสาระเล็ก ๆ น้อย ๆ สู่กันฟังดังนี้–

นางนพมาศหรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์ เกิดในรัชกาลของพระยาเลอไทย กษัตริย์องค์ที่ ๔ แห่งราชวงศ์พระร่วงเจ้า บิดาของนางเป็นพราหมณ์ ชื่อ "ชตรัตน์" มีราชทินนามว่า "พระมโหสถ" รับราชการอยู่ในตำแหน่งปุโรหิต มารดาของนางชื่อ นางเรวดี ภายหลังนางนพมาศได้ถวายตัวเข้ารับราชการ ในพระราชสำนักสมเด็จพระร่วงเจ้า จนในที่สุดได้รับตำแหน่ง ท้าวจุฬาลักษณ์สนมเอก นางเป็นสตรีที่มีรูปโฉมโนมพันธ์งดงาม มีความรอบรู้ เชิงฉลาด ปฏิภาณเฉียบแหลม กิริยามารยาทเรียบร้อย ทั้งสามารถขับกล่อมคำกลอนถวายและบำเรอพระร่วงเจ้าได้ทันทีทันใด ที่ทรงรับสั่งโดยมิพักต้องเตรียมเนื้อเตรียมตัวล่วงหน้า จึงเป็นที่ชื่นชอบสนิทเสน่หาแก่พระร่วงเจ้าและเหล่าข้าราชการบริพารที่โดยเสด็จยิ่งนัก

อนึ่ง นางนั้นเล่าเป็นผู้มีฝีไม้ลายมือ ในทางต้นคิดดัดแปลงการลอยกระทงหรือพิธีจองเปรียง โดยทำเป็นรูปดอกบัวโคมลอยน้ำ จึงเป็นที่โปรดปรานของพระร่วงเจ้ายิ่งนัก และได้ถือเป็นประเพณีลอยกระทงตามแบบอย่างของนางนพมาศสืบต่อมา นอกจากนั้นนางเองยังเป็นนักกวีหญิงคนแรกสมัยสุโขทัยอีกด้วย เพราะนางเป็นผู้แต่ง "คำสอนของนางนพมาศ" ขึ้น จึงควรสรรเสริญยกย่องนางนพมาศเป็น "เบญจกัลยาณี กุลสตรีศรีเมืองสุโขทัย"

วัดตระพังทอง สันนิษฐานว่าเป็นสถานที่ที่นางนพมาศใช้ทำพิธีลอยกระทงในครั้งสมัยพระร่วงเจ้า โดยเฉพาะจังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นจังหวัดต้นตำรับแบบฉบับดั้งเดิมได้ยึดถือเป็นประเพณีสืบต่อมา โดยได้จัดงานลอยกระทงในวันเพ็ญเดือนสิบสอง เป็นงานประจำปีอย่างมโหฬาร ณ วัดตระพังทอง ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสถานที่และประเพณีอันเก่าแก่ให้คงไว้ ปรากฏว่าชาวไทยและชาวต่างประเทศ พากันไปลอยกระทงอย่างคับคั่ง

นายมี กวีมีชื่อสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ ได้กล่าวถึงประเพณีเดือนสิบสองเป็นคำประพันธ์ไว้อย่างไพเราะ เห็นเป็นภาพพจน์ที่กวีผู้นี้บรรยาย จะช่วยให้เรามองเห็นบรรยากาศของการลอยกระทงไว้ตอนหนึ่งว่า

เดือนสิบสองล่องลอยกระทงหลวง ขนทั้งปวงลอยตามอร่ามแสง
ดอกไม้ไฟโชติช่วงเป็นดวงแดง ทั้งพลุแรงตึงตังดังสะท้าน
เสียงนกบินพราดพรวดกวดอ้ายตื้อ เสียงหวอหวือเฮฮาอยู่ฉ่าฉาน
ล้วนผู้คนล้นหลามตามสะพาน อลหม่านนาวาในสาคร

จะเห็นได้ว่าประเพณีลอยกระทงในเดือนสิบสอง นอกจากประชาชนชาวไทยนิยมชมชื่นกันแล้วยังก่อให้เกิดความสุขกายสุขใจเป็นพิเศษอีกด้วย ใช่ว่าแต่จังหวัดสุโขทัย ซึ่งเป็นต้นตำรับจัดเป็นประเพณีเท่านั้น อีกแทบทุกจังหวัดก็จัดทำประเพณีนี้เหมือนกัน หากแต่ว่างานลอยกระทงกลางเดือนสิบสองนั้น งานของจังหวัดใดจะครึกครื้นมากกว่ากัน และสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือ กระทงของทางราชการ ซึ่งจัดให้มีการประกวดประชันขันแข่ง ในด้านความคิด ในด้านความสวยงาม แถมทั้งการละเล่นอื่น ๆ ประกอบงานอีกด้วย

ส่วนในเรื่องของกระทงชาวบ้าน มักจะนิยมกันในแบบกระทงเล็กทำด้วยใบตองสด แบบกระทงใส่ข้าว ผู้ที่ทำมีฝีมือหน่อย ก็ยกขอบประดิษฐ์ประดอยให้สวยงามกว่าผู้อื่น สิ่งของที่บรรจุลงในกระทงมีดอกไม้ ธูป เทียน หมากพลู และสตางค์ การลอยก็นิยมลอยกันดึก ๆ โดยนำลงเรือไปแต่หัวค่ำและท่องเที่ยวไปเหนือน้ำ เมื่อจวนได้เวลาเที่ยงคืน หรือใกล้กับ ๒๔.๐๐ น. จึงปล่อยให้เรือล่องลอยตามกระแสน้ำแล้วจึงปล่อยกระทงลงลอยน้ำ ในการที่ลอยกลางดึกนั้นบางคนบอกว่าเป็นการหลีกเลี่ยงจากเด็กซุกซนเที่ยวได้เก็บกระทง เพื่อทำลายบ้าง หาสตางค์บ้าง และบางคนว่าลอยกระทงในตอนดึกใกล้เที่ยงคืน ซึ่งพึงถือเอาแม่น้ำเจ้าพระยาเวลา ๒๔.๐๐ น. ตรง เป็นน้ำมนต์ และน้ำเพ็ญที่จะทำให้ผู้ได้ปฏิบัติได้อยู่เย็นเป็นสุข ปราศจากโรคาพยาธิทั้งปวง

จะอย่างไรก็ตาม ถือว่าการลอยกระทงของชาวบ้านเป็นการขอขมาอภัย เป็นการลุกะโทษที่ได้ทำความเสื่อมเสียลงในกระแสน้ำ ถ้าเป็นหนุ่ม ๆ สาว ๆ ถือกันเสียใหม่ว่าเป็นการลอยกระทงหาคู่บ้าง

เสี่ยงทายบ้าง การลอยกระทงในวันเพ็ญเดือนสิบสองนี้ ในปัจจุบัน ท่านที่มีเงินมีทอง ไม่ต้องไปนั่งหลังขดหลังแข็งแล้ว กระทงลอยรูปดอกบัวทำด้วยกระดาษ มีขายตามตลาดก่อนถึงวันเพ็ญ เป็นเดือนๆ ก็มีเยอะ

หวังว่าท่านผู้ฟังสารคดีในวันนี้คงจะไม่ลืมวันอันเป็นประเพณีเก่าแก่ วันเพ็ญเดือนสิบสองที่เราทุกคนจะต้องยึดถือและสงวนไว้เป็นวัฒนธรรมอันล้ำค่าสืบไป.

.....พรชัย ภูโสภา

เรื่อง เรณูนคร

บนแผ่นดินทองอันกว้างใหญ่ ทางส่วนเหนือกว้างออกเหมือนกับตัวขวานและส่วนล่างยาวยื่นคล้าย ๆ ด้ามขวานลงไปในมหาสมุทร มีพี่น้องเผ่าและภาษาต่าง ๆ ของประเทศเรา ตั้งรกรากอยู่แต่ไหนแต่ไรมา นอกจากจะมีความอุดมสมบูรณ์นานับประการแล้ว พี่น้องของเราบางกลุ่มยังคงรักษาขนบประเพณีสืบเนื่องกันมาได้หลายชั่วคน เป็นที่ประทับใจของผู้ที่ได้พบเห็นยิ่งนัก ข้าพเจ้าเอง พึ่งจะมีโอกาสได้เห็นเป็นเวลาชั่วครั้งคราว แต่ก็มีความประทับใจ จึงอยากนำมาเล่าสู่ท่านผู้ฟังดูบ้าง เชื่อว่าท่านผู้ฟังส่วนมากคงเคยเห็นหรือได้ยินมาได้ฟังมาบ้างแล้ว ถึงจะมีอยู่เพียงส่วนน้อยแต่ก็มีอะไรดี ๆ พอที่จะอวดคนต่างถิ่นได้ กลุ่มชนที่จะเล่านี้คือชาว "เรณูนคร"

"เรณูนคร" หรือที่ทางราชการเรียกว่า "ตำบลเรณู" นั้น ตั้งอยู่เกือบ ๆ สุดเขตแดนทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ถ้าจะเทียบกับตัวขวานแล้ว ก็อยู่ราว ๆ คมขวานตอนบน เรณูนครเป็นหมู่บ้านที่ออกจะแปลกกว่าหมู่บ้านอื่น เพราะเมื่อคราวรัชสมัยรัชกาลที่ ๓ เรณูนครเคยได้รับการสถาปนาให้เป็นเมืองสำคัญทางชายแดนแถบนั้นเมืองหนึ่ง จนกระทั่งประชาชนหมู่บ้านใกล้เคียงยังคงเรียกติดปากว่า "เมืองเว" อันเป็นที่เข้าใจกันในระแวกนั้นว่าหมายถึง "บ้านดวงหวายสายบ่อแก" หรือเรณูนครนั่นเอง จากความเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ทางบ้านเมือง ประกอบกับภูมิประเทศมีความเหมาะสมสู้บนฝั่งแม่น้ำโขงไม่ได้ เมืองเวจึงถูกลดฐานะมาเป็นอำเภอ และจากอำเภอมาเป็นตำบล และยังคงเป็นตำบลอยู่จนกระทั่งทุกวันนี้ ส่วน

เมืองเดิมได้ย้ายมาตั้งใหม่ริมฝั่งแม่น้ำโขงคือ อำเภอธาตุพนมปัจจุบัน หลังจากที่เมืองเวฦูกยุบมาเป็นตำบลหลายปี จนกระทั่งเมื่อคราว กรมพระยาดำรงราชานุภาพเสด็จประพาสภาคอีสาน พระองค์มีรับสั่ง ให้เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น "เรณูนคร" จนเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

ประชากรชาวเรณูนครเป็นชนเผ่าไทยเดิมซึ่งเรียกว่า "ภูไทย" และมีผิวขาวจึงเรียกว่า "ภูไทยขาว" ก่อนที่จะมาตั้งรากฐานอยู่ในที่ที่อยู่ปัจจุบันนี้ เคยมีภูมิลำเนาอยู่ในอาณาจักรไทยของจีนเมื่อถูกชนเผ่า จีนรุกรานขับไล่จึงถอยร่นลงมาทางใต้ จนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่บนฝั่งขวา ของแม่น้ำโขง ในท้องที่จังหวัดสกลนคร นครพนม ซึ่งเมื่อก่อนเคยมี เป็นจำนวนมาก แต่เมื่อถูกประเพณีสิ่งแวดล้อมของเผ่าอื่นเข้ามาผสม จึงลดจำนวนลง คงมีอยู่เป็นบางกลุ่มบางหมู่บ้านขณะนี้ ชาวเรณูนคร เป็นคนผิวขาว สวยสะอาดสะอ้าน ซื่อสัตย์ สุภาพ เฉลียวฉลาด รักหมู่รักคณะและมีความสามัคคีกันดีเป็นพิเศษ แต่ชอบคบค้ากับคน นอกสังคม เรณูนคร ตั้งอยู่ระหว่างถนนสายนครพนม—ธาตุพนม โดยมีทางแยกจากหมู่บ้านธาตุน้อย อำเภอธาตุพนม ซึ่งห่างจาก จังหวัดนครพนมประมาณ ๔๘ กิโลเมตร ห่างจากอำเภอธาตุพนม ประมาณ ๑๔ กิโลเมตร ถนนแยกจากหมู่บ้านธาตุน้อยมุ่งตรงไปทาง ทิศตะวันตกประมาณ ๗ กิโลเมตร แต่ถ้าจะวัดทางตรงจากอำเภอ ธาตุพนมก็ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร สภาพถนนจากหมู่บ้านธาตุน้อย เป็นทางลาดยางตลอด ส่วนถนนสายนครพนม-ธาตุพนม ลาดยาง เป็นบางตอนเท่านั้น

โดยเหตุที่เรณูนครเคยเป็นเมืองมาก่อน สภาพของถนนใน หมู่บ้าน ตลาดร้านค้า บ้านเรือนราษฎรยังคงมีรูปเป็นเมืองอยู่ คือ

ถนนผ่านกลางเมือง ซอยต่าง ๆ กว้างขวางเป็นระเบียบเรียบร้อย และลงดินลูกรังตลอดทุกสาย ส่วนร้านค้าส่วนมากเป็นบ้านไม้แบบกึ่งบ้านกึ่งร้านค้า ทั้งนี้ เพราะการค้าขายชาวบ้านทำกันเป็นส่วนน้อยในฤดูว่างจากการทำนา ไม่มีการทำเป็นอาชีพแน่นอน สินค้ามีชื่อที่รู้จักกันทั่วไปก็คือ เสื้อเรณูนคร ซึ่งเป็นเสื้อที่สาว ๆ ชาวเรณูนครทำเองตลอด เริ่มจากการปลูกต้นฝ้าย การปั่นเป็นด้าย ทอเป็นผ้า ย้อมสีและตัดเป็นเสื้อในที่สุด เสื้อเรณูนครส่วนมากเขาจะปักมีลวดลายต่างๆ สุดแต่จะคิดว่าสวย ถูกใจลูกค้า ส่วนที่จะขาดไม่ได้ก็คือต้องมีคำว่า "เรณูนคร" เสมอ สีส่วนมากเป็นสีครามที่เราเรียกกันว่า "สีหม้อฮ่อม" สีครามที่ชาวบ้านนำมาย้อมได้มาจากต้นคราม ต้นโตขนาดต้นถั่วเขียว ใบคล้ายใบมะขามเทศ เมื่อชาวบ้านปลูกไว้งามดีแล้ว เขาจะตัดมาสดๆ แล้วเอามามัดเป็นกำ ๆ แช่ลงในตุ่มจนกระทั่งเน่าเปื่อยแล้วเอาต้นและใบเน่า ๆ ออกทิ้ง คงเหลือไว้เฉพาะน้ำ แล้วเอาน้ำปูนใสผสมลงไปพอประมาณ กวนเข้ากันจนเป็นฟอง เมื่อกวนนาน ๆ เข้า น้ำจะเปลี่ยนสีเป็นสีครามแก่ เสร็จแล้วกรองและทิ้งน้ำนั้นไว้ให้นอนก้น เมื่อรินน้ำใส ๆ ข้างบนออกจะเหลือแต่เนื้อครามสีน้ำเงินเข้มแล้วนำมาแช่ในหม้อเล็ก ๆ ย้อมผ้าเป็นสีหม้อฮ่อม ส่วนสินค้าอื่น ๆ มีหลายอย่างคือ ผ้าซิ่นทอเอง ย่าม ผ้าพันคอ ผ้าขาวม้า

อุปนิสัยของชาวเรณูนคร นอกจากจะเป็นคนชอบความสะอาดสุภาพเรียบร้อยสิ่งที่คนต่างถิ่นจะไม่มีวันลืมก็คือ ความเป็นกันเองกับแขก กล่าวคือ ชาวบ้านทุกคนจะพูดจาต้อนรับด้วยใบหน้ายิ้มแย้มมีไมตรี พร้อมกับเชิญให้ขึ้นไปคุยบนบ้าน จัดน้ำ บุหรี่ มาต้อนรับถ้าเป็นตอนเย็น เขาจะชวนร่วมรับประทานอาหารและค้างคืนที่บ้าน

ด้วย แต่ถ้ามีพิธีใหญ่ ๆ มีผู้มีเกียรติมาเยี่ยมนอกจากจะจัดพิธีบายศรีเป็นการให้เกียรติแก่ผู้มาเยือนและเป็นการอวยพร อวยชัยให้มีความสุขความเจริญปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้ว มักจะจัดพิธีฟ้อนพื้นเมืองให้ได้ชมอย่างสวยงามอีกด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวเรณูนครมีความสามัคคีรักพวกรักคณะมากจนไม่มีคนกลุ่มอื่นสามารถจะมาร่วมทำมาหากินในหมู่บ้านร่วมกับเขาได้ แม้กระทั่งร้านค้าก็ไม่มีคนนอก-กลุ่มมาร่วมได้เลย อาจจะเป็นเพราะเหตุนี้เองที่ทำให้ชาวเรณูนครสามารถรักษาขนบประเพณีดั้งเดิมสืบต่อเนื่องกันมาได้จนกระทั่งทุกวันนี้.

.....วิบูลย์ ดวงแสงจันทร์

เรื่อง วัดไทยพุทธคยา

ข่าวที่ยังความปลาบปลื้มปีติยินดีแก่ชาวพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างยิ่ง มิใช่เฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่ยังหมายรวมไปถึงชาวพุทธศาสนิกชนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกด้วย ก็คือวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๐๙ ที่จะถึงนี้ ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้กำหนดงานรัฐพิธีผูกพัทธสีมา พระอุโบสถวัดไทยพุทธคยา ณ ประเทศอินเดีย เพื่อความสมบูรณ์ทางวินัยกรรมตามพระบรมพุทธานุญาต โดยมีสมเด็จพระวันรัต วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม เป็นประธานฝ่ายสงฆ์พร้อมด้วยพระสงฆ์เถระผู้ใหญ่ และข้าราชการเป็นผู้เดินทางไปประกอบงานรัฐพิธีนี้ คณะสงฆ์ดังกล่าวจะออกเดินทางจากประเทศไทยโดยทางเครื่องบิน วันที่ ๓ มีนาคม เวลา ๘.๐๐ น.

คงจะยังจำกันได้ดีว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ อันเป็นปีที่ประเทศไทยได้จัดงานฉลอง ๒๕ พุทธศตวรรษ นั้น รัฐบาลอินเดียได้เชิญให้รัฐบาลไทยและรัฐบาลแห่งประเทศในเครือพุทธศาสนาไปสร้างวัดในประเทศอินเดีย เพื่อสนองตอบเจตนาดี เพื่อเป็นการเผยแพร่พระพุทธศาสนา ประกาศอมตธรรมและประกาศเกียรติคุณของประเทศชาติในต่างแดน รัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้ตกลงใจรับคำเชิญของรัฐบาลอินเดีย เมื่อคณะเจ้าหน้าที่ของไทยได้เดินทางไปสำรวจหาสถานที่แล้วก็ได้เลือกเอาพุทธคยา อันเป็นสังเวชนียสถาน สถานที่ที่ตรัสรู้ของององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระพุทธศาสนาได้อนุบัติขึ้นในโลกภายใต้โพธิมณฑลแห่งนี้ เป็นบริเวณที่สร้าง "วัดไทยพุทธคยา"

วัดไทยพุทธคยา ได้ดำเนินการก่อสร้างตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา บนเนื้อที่ประมาณ ๑๑ ไร่เศษ พระอุโบสถสร้างจำลองแบบพระอุโบสถวัดเบญจมบพิตร ที่กรุงเทพ ฯ สร้างด้วยหินอ่อนสวยงามตระการตา ภายในบริเวณวัดแบ่งออกเป็นสองภาค ภาคที่หนึ่งสร้างเป็นกุฏิที่อยู่ของพระสงฆ์มี ๑๐ ห้อง ภาคที่สองจัดสร้างเป็นที่พักรับรองผู้จาริกแสวงบุญมี ๑๐ ห้องเช่นกัน ที่พักรับรองนี้แต่ละห้องมีเครื่องใช้สอยและอุปกรณ์ที่จะอำนวยความสะดวกแก่ผู้มาพักอยู่ครบครัน สิ้นค่าใช้จ่ายตามงบประมาณครั้งแรกเป็นเงิน ๕,๗๗๖,๘๖๖.๗๒ บาท และทางคณะสงฆ์ด้วยความร่วมมือของรัฐบาลได้จัดส่งพระสงฆ์จำนวน ๕ รูปไปอยู่ประจำที่วัดไทยพุทธคยาแล้วเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๐๒

สิ่งที่น่าภาคภูมิใจอย่างยิ่งประการหนึ่งคือ วัดไทยพุทธคยานี้ได้รับความสนใจจากประชาชนชาวอินเดีย และนานาประเทศเป็นอย่างมาก เพราะนอกจากจะก่อสร้างได้อย่างงดงามน่ามหัศจรรย์แล้ว ยังแสดงออกซึ่งศิลปและวัฒนธรรมอันสูงส่ง วิจิตรงดงาม ล้ำค่ายิ่งของชาวไทยอีกด้วย ทุกวันนี้ได้มีประชาชนพากันไปชมวัดไทยพุทธคยาเป็นประจำวันละไม่ต่ำกว่า ๓๐๐ คน

เกี่ยวกับพระพุทธรูปองค์พระประธานประจำพระอุโบสถเท่าที่ได้จัดส่งไปประดิษฐานไว้แล้วนั้น มีขนาดเล็กมาก แลดูไม่สง่างามสมกับพระอุโบสถวัดไทยพุทธคยา ทางรัฐบาลจะนำพระพุทธรูปองค์ใหม่ไปประดิษฐานแทน พระพุทธรูปองค์ใหม่นี้ใหญ่กว่าองค์เดิมเกือบ ๓ เท่า มีขนาดหน้าตักกว้าง ๕ ศอกหย่อน ๑ นิ้ว ในวันที่ ๖ มีนาคม ๒๕๐๙ ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา ฯพณฯ จอมพล ถนอม กิตติขจร

นายกรัฐมนตรีและท่านผู้หญิงจงกล กิตติขจร จะจัดสร้างพระประธานองค์ใหม่ จำลองแบบพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก กำหนดฤกษ์เททองในวันดังกล่าว ณ วัดเบญจมบพิตร เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะได้มีการฉลองสมโภชและอัญเชิญไปยังวัดไทยพุทธคยาต่อไป

วัดไทยพุทธคยา ปัจจุบันได้กลายเป็นความหวังของชาวพุทธศาสนิกชนว่าในอนาคตข้างหน้าสถานที่แห่งนี้ จะเป็นศูนย์กลางการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของโลก.

.....ประกอบ ตังกาพันธ์

เรื่อง อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ

ทุกครั้งที่มีแขกเมืองสำคัญมาเยือนประเทศไทยเป็นทางการแล้ว หมายกำหนดการอันหนึ่งซึ่งจะเว้นเสียมิได้ก็คือ การนำแขกเมืองสำคัญนั้นไปวางพวงมาลา ณ อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิสนามเป้า อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินี้สร้างขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์คล้ายกับอนุสาวรีย์ทหารผู้ไม่ปรากฏนาม ซึ่งประดิษฐานอยู่ใกล้ ๆ กับประตูชัยของประเทศฝรั่งเศสที่มีชื่อ แต่ของฝรั่งเศสเขาเพื่อเป็นอนุสรณ์แด่ทหารหาญผู้วายชนม์ในการสงคราม ซึ่งไม่ทราบชื่อ ส่วนของไทยเรานั้นจารึกชื่อผู้กล้าหาญ

เมื่อไม่นานมานี้ ประธานาธิบดีประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้มาเยือนประเทศไทย และได้ไปวางพวงมาลาที่อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิด้วย เมื่อกลับไปถึงเกาหลีแล้ว มีความประสงค์จะเขียนเรื่องเกี่ยวกับอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินี้ ได้ขอประวัติของอนุสาวรีย์แห่งนี้มา ซึ่งทางรัฐบาลไทยก็ได้จัดส่งให้ไปตามความประสงค์แล้ว

คงจะจำกันได้ว่า ในสมัยหนึ่งได้พูดกันหนาหูว่า ใครจะจารึกชื่อในอนุสาวรีย์ก่อนกันนั้นก็คืออนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินี้แหละ

อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินี้ ตั้งอยู่ต้นทางหลวงสายพหลโยธิน จังหวัดพระนคร ตัวรูปอนุสาวรีย์สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กประดับศิลาอ่อน มีเป็นดาบปลายปืน ๕ เล่ม รวมกันสูง ๕๐ เมตร รอบ ๆ อนุสาวรีย์เป็นรูปปั้นนักรบ ๕ เหล่า คือ ทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจ และพลเรือน ประดิษฐานทั้ง ๕ ด้าน มีแผ่นจารึกพระนามและนามของผู้เสียชีวิตทั้ง ๕๙ นาย ด้วยแผ่นทองแดง

เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๓ ประเทศไทยได้มีกรณีพิพาทกับอินโดจีนฝรั่งเศส เกี่ยวกับรัฐบาลไทยได้เสนอขอให้รัฐบาลฝรั่งเศสปรับปรุงเส้นเขตแดนอาณาเขตระหว่างไทยกับอินโดจีนเสียใหม่ แต่ไม่บังเกิดผล เพราะฝรั่งเศสคงยืนกรานปฏิเสธในคำขอร้องแต่โดยดีของรัฐบาลไทย กรณีพิพาทจึงได้เริ่มขึ้นตามชายแดนบางแห่ง และทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นตั้งแต่วันที่ ๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๓ เมื่อฝรั่งเศสเริ่มมาทำการทิ้งระเบิดที่จังหวัดนครพนม ไทยจึงได้ไปทำการทิ้งระเบิดตอบแทนบ้าง และเป็นสาเหตุให้ต่างฝ่ายต่างเคลื่อนกำลังทหารเข้าประชิดตามชายแดน การปะทะกันด้วยกำลังทหารและอาวุธได้เริ่มขึ้นอย่างจริงจังในเดือนมกราคม พ.ศ. ๒๔๘๔ จนถึงวันที่ ๒๘ มกราคมปีเดียวกัน กรณีพิพาทจึงได้ยุติลงด้วยการประนีประนอมของทั้งสองฝ่าย

เนื่องจากกรณีพิพาทครั้งนั้น ประเทศไทยได้สูญเสียผู้กล้าหาญสละชีพเพื่อชาติเป็นจำนวน ๕๙ นาย ซึ่งมีทั้งทหารบก ทหารเรือ ทหารอากาศ ตำรวจและพลเรือน ได้ทำให้ชาติไทยเกิดความสามัคคีกลมเกลียว รักใคร่ปรองดองกัน มีความรักชาติ ทำให้ประเทศต่าง ๆ รู้จักไทยในฐานะประเทศเอกราช ชาวไทยมีความภูมิใจในเกียรติของตน ทุกคนต่างร่วมมือร่วมใจกันอย่างพร้อมเพรียง

ครั้นเมื่อเหตุการณ์ได้คืนภาวะปกติแล้ว รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ระลึกถึงคุณงามความดีของบรรดาข้าราชการทหาร ตำรวจ พลเรือน และราษฎรที่ได้สละชีวิตเพื่ออิสรภาพ และเกียรติศักดิ์แห่งชาติไทย จึงได้สร้างอนุสาวรีย์ขึ้นไว้ ณ สถานที่ดังกล่าวแล้วและให้ชื่อว่า "อนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ" เพื่อเป็นเกียรติและ

เทิดทูนความดีของวีรชนเหล่านั้น และเพื่อเป็นที่จารึกนาม ไม่ว่าทหาร ตำรวจหรือพลเรือนผู้เสียชีวิตในการสงครามครั้งต่อ ๆ ไป ที่มีขึ้นด้วย เช่นในสงครามโลกครั้งที่ ๒ และสงครามเกาหลี ทั้งนี้เพื่อเป็นสิ่งเตือนใจสำหรับชาวไทยให้ระลึกว่า ชีวิตและร่างกายย่อมแตกดับไปเป็นธรรมดา แต่ชื่อเสียงและเกียรติคุณความดีนั้น ย่อมขจรขจายไปไม่มีวันสิ้นสูญ

ในการสร้างอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมินี้ รัฐบาลได้ลงมติตั้งกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง มีหน้าที่พิจารณาจัดสร้าง ซึ่งสิ้นค่าใช้จ่ายประมาณ ๕๕๐,๐๐๐ บาท การก่อสร้างได้ใช้ช่างและคนงานที่เป็นคนไทย อุปกรณ์การก่อสร้าง เช่นศิลาแกรนิตและศิลาสีนิลที่ประดับ ก็เป็นวัตถุที่มีกำเนิดในประเทศไทยทั้งสิ้น และได้กระทำพิธีเปิดเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๕

.....*ขอุ่ม แย้มงาม*

เรื่อง แรกนาขวัญ

คำว่าแรก ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปลว่า ต้นเดิมที ก่อน คำว่าแรกนา แปลว่า เริ่มไถ ประเทศไทยเราเป็นประเทศกสิกรรม การเพาะปลูกที่ทำกันเป็นส่วนมากหรือส่วนใหญ่ คือการทำนา ฉะนั้นการทำนาจึงได้รับการยกย่องว่ามีความสำคัญเป็นอันดับแรก ยิ่งกว่าการเพาะปลูกพืชอื่น ๆ การแรกนาที่ทางราชการจัดขึ้นเป็นงานขั้นงานพระราชพิธี เรียกว่าพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ สำหรับปีนี้การประกอบพระราชพิธีส่วนใหญ่มี ณ พิธีมณฑลสนามหลวง ตามฤกษ์โหรหลวง สำหรับพระราชพิธีแรกนาขวัญของปีนี้ คือระหว่างเวลา ๘.๓๒ – ๘.๔๖ น. ขบวนแห่อิสริยยศของพระยาแรกนาจะเริ่มเคลื่อนขบวนจากกระทรวงเกษตรไปสู่พิธีมณฑลท้องสนามหลวง ในเวลา ๗.๐๐ น. ในเวลา ๘.๓๐ น. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถเสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ถึงบริเวณพิธีมณฑลสนามหลวง แล้วพระยาแรกนาและเทพีทั้ง ๔ เข้าถวายบังคม เป็นการเริ่มพระราชพิธีแรกนาขวัญ หลังจากพระยาแรกนาไถและหว่านข้าวตามพระราชพิธีแล้ว ก็จะปลดพระโคออกกินของเสี่ยงทาย ๗ สิ่ง คือ ข้าวเปลือก ข้าวโพด ถั่ว งา เหล้าน้ำ และหญ้า ถ้าพระโคกินสิ่งใดโหรก็จะเป็นผู้ทำนาย ซึ่งท่านผู้ฟังจะได้ฟังและได้ชมรายละเอียดต่าง ๆ จากการถ่ายถอดพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ซึ่งจะมีการถ่ายถอดทั้งทางสถานีวิทยุ

กระจายเสียงแห่งประเทศไทย และทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง ๔ ของบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด ในเช้าวันนี้

การแรกนาขวัญเป็นพิธีของการประเดิมไถนาของฤดูการทำนา เป็นประเพณีที่ไทยเราได้มีมาแต่โบราณ มีประโยชน์ทั้งด้านจิตใจของผู้ที่เชื่อถือและเป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์ เป็นการป่าวประกาศให้ชาวนาทราบว่าฤดูการทำนาได้เริ่มแล้ว ฝนจะเริ่มตกและเร่งงานของตนได้ ประวัติและความเป็นมาของเรื่องนี้ได้มีผู้บรรยายกันมามากแล้ว จึงขอผ่านไป เพียงแต่จะนำเรื่องราวและพิธีการแรกนาของชาวนาจริง ๆ มาเล่าสู่กันฟัง จากเรื่องชาวนาของเสฐียรโกเศศ ท่านผู้เขียนได้เล่าไว้ว่า สำหรับชาวนานั้นก่อนที่จะเริ่มประเดิมไถ เขาจะไปหาฤกษ์หายามเสียก่อน ส่วนมากมักจะเป็นวันหนึ่งวันใดในเดือน ๖ นี้แหละ เมื่อได้ฤกษ์งามยามดีแล้วก็จัดการเตรียม จัดปลูกพระภูมินาเป็นศาลชั่วคราวในนาของตน เมื่อได้ฤกษ์วันแรกนาก็นำเอาเครื่องสังเวยมีกุ้งพล่า ปลายำ อย่างละนิดอย่างละหน่อย ประกอบด้วยเครื่องบูชามีดอกไม้และธูปเทียน การบูชาไปบูชากันเฉย ๆ ไม่มีเจว็ดหรืออะไรเป็นกำหนดหมายว่าเป็นพระภูมิ บางทีเห็นว่าบนศาลนั้นว่างเปล่าก็หยิบเอาดินสักก้อนหนึ่งขึ้นไปวางไว้แล้ว ก็สมมุติเอาว่าก้อนดินนั้นแหละคือพระภูมิ อย่างนี้ก็มี ในขณะที่สังเวยจะกล่าวคำอ้อนวอน เช่นขอให้การทำนาในปีนี้ให้ได้ผลดี ให้ข้าวงอกออกรวงงาม อย่าให้มีภัยพิบัติ อย่าให้ปูกัดหนอนกินเช่นนี้เป็นต้น เมื่อสังเวยบูชากันเสร็จแล้วก็เริ่มลงมือไถนาเอาฤกษ์ไว้พอเป็นพิธี บางคนก็ไถเพียงครึ่งวัน บางคนก็ไถเพียงชั่วโมงเดียว เสร็จแล้วกลับบ้านไม่

ต้องทำอะไรอีก ศาลพระภูมินาก็ทิ้งเอาไว้อย่างนั้น จะทำพิธีสังเวยบูชากันอีกทีก็ต่อเมื่อถึงฤดูปักดำข้าว

การจัดเครื่องสังเวยบูชาตลอดวิธีการเซ่นบวงสรวงของชาวนาไม่เหมือนกันทุกท้องที่เสมอไป ต่างคนต่างก็ทำไปตามที่ตนเคยเชื่อถือกันมา แต่ความมุ่งหมายอันยิ่งใหญ่ที่เหมือนกันทุกแห่งคือการขอพึ่งเทวดาฟ้าดินและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้ช่วยคุ้มครองให้ข้าวในนาของตนเจริญงอกงามให้ได้ผลเต็มเม็ดเต็มหน่วย อย่าให้ต้องเสียไปเพราะอันตรายใด ๆ เป็นวิธีการที่หาสิ่งยึดถือและเป็นการบำรุงขวัญแบบหนึ่ง ซึ่งหากได้ทำตามที่ตนเชื่อถือแล้วก็ทำให้สบายใจ.

..... *เปรม โรหิโตปการ*

เรื่อง ประเพณีทอดกฐิน

ประเพณีทอดกฐินนี้ เป็นประเพณีที่มีมาแล้วแต่สมัยครั้งพุทธกาล และเป็นประเพณีที่พุทธศาสนิกชนทั้งหลายมีความนับถือว่าเป็นมหากุศลผลบุญ จะเป็นปัจจัยนำให้ผู้ได้ทอดกฐินนั้นได้ประสบซึ่งความสุขความเจริญในอิฏฐโลกและปรโลก

คำว่า "กฐิน" เมื่อจะแปลตามศัพท์ได้ใจความว่า กรอบไม้สำหรับขึงเย็บผ้าจีวรของพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งกรอบไม้ชนิดนี้นิยมเรียกกันว่า "สะดึง" ฉะนั้น ที่มีความนิยมเรียกกันว่า "ผ้ากฐิน" นี้ ก็เพราะเมื่อจะเย็บนั้นต้องขึงผ้าให้ตึงด้วยไม้สะดึงก่อนจึงเย็บ การที่ต้องทำเช่นนั้นก็เพราะว่า ในครั้งก่อนโน้นไม่มีช่างที่มีความชำนาญในการตัดเย็บ ทั้งเครื่องจักรเครื่องกลต่าง ๆ ก็ไม่มีจะใช้เหมือนเดี๋ยวนี้จึงต้องอาศัยไม้สะดึงช่วยให้เป็นหลักเบื้องต้นก่อน เป็นอันว่า "ผ้ากฐิน" ก็คือผ้าที่ทำให้สำเร็จได้ด้วยการอาศัยกฐิน คือ "สะดึง" เมื่อสำเร็จเป็นผ้ากฐินแล้วจึงนำไปทอดแก่พระภิกษุสงฆ์ที่อยู่จำพรรษามาแล้วตลอด ๓ เดือน ซึ่งมีความนิยมเรียกกันว่า "ทอดกฐิน" คำว่าทอดนี้หมายความว่าเอาไปวางไว้ การทอดกฐิน คือการนำเอาผ้ากฐินไปวางไว้ต่อหน้าสงฆ์ ซึ่งมีจำนวนอย่างน้อย ๕ รูป โดยมิได้มีความตั้งใจว่าจะถวายแก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง เมื่อทอดแล้วก็เป็นอันหมดหน้าที่ของฆราวาส รออยู่แต่คอยรับอนุโมทนาจากพระเท่านั้น ส่วนเรื่องต่อไป พระท่านจะมอบหมายให้กันและกันเอง ตามที่ท่านเห็นว่าสมควรให้ภิกษุรูปใดเป็นผู้ "กรานกฐิน" ก็สุดแล้วแต่ท่านจะจัดทำเอง

การทอดกฐินนี้มีกำหนดเวลาตั้งแต่แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไป จนถึงกลางเดือน ๑๒ เป็นเวลา ๑ เดือน จะทอดก่อนหรือหลังจากนี้ไม่ได้ เพราะได้มีเป็นพุทธบัญญัติไว้

การทอดกฐินในประเทศไทยเราซึ่งได้ปฏิบัติกันอยู่นี้มีอยู่ ๒ อย่าง คือ ถ้าพระอารามใดเป็นอารามหลวงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เองบ้าง ได้พระราชทานให้พระบรมวงศานุวงศ์ไปทอดแทนพระองค์บ้าง ได้พระราชทานให้กระทรวงทบวงกรมกองต่าง ๆ ไปทอดบ้าง เรียกว่า "กฐินพระราชทาน" หรือ "กฐินหลวง" ถ้าเป็นวัดราษฎร์ชาวบ้านจัดการทอดกันเอง หรือบางทีก็ร่วมกันทอดเรียกว่า "กฐินสามัคคี" และก่อนที่จะมีการทอดกฐินนั้นต้องปิดป้ายบอกให้ทราบไว้ตามหน้าวัด หรือที่ศาลาการเปรียญ ซึ่งเรียกว่า "การจองกฐิน" ป้ายประกาศนี้มักจะปิดไว้ตั้งแต่ในพรรษา เพื่อจะให้ผู้ที่ผ่านไปมาได้พบเห็น จะได้เข้าร่วมทำบุญด้วย เมื่อวัดใดได้มีการทอดกฐินไปแล้วจะประดับธงแผ่นผ้าวาดเป็นรูปสัตว์ต่างๆ เป็นรูปจระเข้บ้าง ตะพาบบ้างตามแต่จะวาด เพื่อให้ผู้ที่ผ่านพบเห็นได้ร่วมอนุโมทนาในส่วนกุศลผลบุญที่ใหญ่หลวงนั้นด้วย อำนาจบุญกุศลที่ได้ถวายผ้ากฐินนี้ผู้ถวายจะปรารถนาซึ่งอิฏฐวิบูลผลใด ๆ ในสัมปรายภพก็สำเร็จสมดังมโนรถความปรารถนา หรือถ้าจะปรารถนาพุทธภูมิก็ดี ปัจเจกภูมิก็ดี สาวกภูมิก็ดี สาวิกาภูมิก็ดี เมื่อมีวาสนาบารมีแก่กล้าแล้วก็จะได้สำเร็จดังปณิธานความปรารถนา

ประเพณีการทอดกฐินนี้ยังมีอีกอย่างหนึ่ง เรียกกันว่า "จุลกฐิน" ได้นิยมทำกันมาแต่ครั้งโบราณกาลแล้วถือกันว่าถ้าผู้ใดมีความสามารถ

ทอด "จุลกฐิน" นี้ได้จะเป็นผู้ที่ได้รับอานิสงส์มาก วิธีทอดจุลกฐินต้องไปเก็บฝ้ายมาปั่นเป็นด้าย แล้วทอเป็นผ้าให้พอที่จะทำเป็นผ้ากฐินได้ให้เสร็จภายในวันเดียว การทอดจุลกฐินนี้ต้องช่วยกันหลายคน แบ่งหน้าที่กันทำอย่างชุลมุนวุ่นวาย เช่นเมื่อเก็บฝ้ายมาจากไร่ฝ้ายแล้วก็เอามาปั่น มากรอ มาสาง เมื่อสำเร็จเป็นเส้นด้ายแล้วก็เอามาทอเป็นผ้าตัดเย็บย้อมเป็นผ้ากฐิน เมื่อได้จำนวนผ้ากฐินพอจำนวนแล้วรีบนำไปทอดให้เสร็จเรียบร้อยภายในวันเดียว เหตุนี้จึงเรียกว่า "จุลกฐิน"

เมื่อมีงานใด ๆ ยุ่งยากมากจึงพูดกันติดปากว่า "ยุ่งเป็นจุลกฐิน"

.....สมคิด ก๊กมาศ

หนังสืออุเทศ "ประเพณีไทย"

เรื่อง สะเก็ดดาว

สะเก็ดดาว มีลักษณะเป็นก้อนโลหะสีดำเป็นรูพรุนเป็นหย่อมๆ สีดำเป็นมันคล้ายกับก้อนยาดำที่ขายตามร้านขายยาเครื่องสมุนไพรแผนโบราณ แข็งตัวมาก สะเก็ดดาวเป็นโลหะที่หลุดลอยออกจากกลุ่มดาวในจักรวาล ลงมาสู่พื้นดิน โบราณถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์มาก ด้วยมีเทพยดาบำรุงรักษาเป็นเจ้าของครอบครองอยู่ ถ้าใครเก็บสะเก็ดดาวมาได้ ก็มักจะนำเอามาแกะเป็นรูปพระประจำวันเกิดของตนบ้าง เจียระไนเป็นหัวแหวนบ้าง สำหรับนำติดตัวไปในที่ต่าง ๆ ถือว่าเป็นศิริมงคลแก่เจ้าของ ป้องกันสรรพภัยอันตรายต่าง ๆ คล้ายกับคดปลวกและจำพวกคดต่าง ๆ ที่นับถือว่าเป็นเครื่องรางของขลังกายสิทธิ์ คือธรรมชาติที่ไม่ต้องหาครูบาอาจารย์ปลุกเสก

บางท่านก็เล่าว่า สะเก็ดดาวเป็นส่วนของอุกกาบาตบ้าง เป็นของธรรมชาติเกิดขึ้นเองบ้าง ทั้งนี้ก็ย่อมแล้วแต่จะสันนิษฐานเข้าใจกัน อันที่จริงสะเก็ดดาวก็เป็นแร่ชนิดหนึ่งที่อยู่ในโลกอื่น คนเก่า ๆ ถือกันว่าเป็นของหายากมาก เป็นของดี จึงหวงแหนกันมากเนื่องด้วยความเชื่อถือดังกล่าวมานั้น

ท่านผู้รู้วิทยาการแผนใหม่ได้ให้ความกระจ่างแจ้งในเรื่องสะเก็ดดาวว่าเป็นดาวตกคือที่เรียกกันทั่วไปว่า ผีพุ่งใต้ อาจเป็นสะเก็ดเล็ก ๆ ของดาวหางก็อาจเป็นได้ เพราะบังเอิญกระเด็นผ่านเข้ามาในระยะใกล้กับโลก ด้วยความรวดเร็วของมัน จึงทำให้เกิดการเสียดสีกันขึ้นกับบรรยากาศของโลก ทำให้มันเกิดความร้อนจนลุกโชนเป็นไฟ สะเก็ดดาวเหล่านี้อาจลุกไหม้ก่อนตกลงสู่พื้นดิน ส่วนที่ตกลงมายังพื้นโลก

นั้น ก็ปรากฏว่าเป็นเศษหิน หรือสะเก็ดเหล็ก ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่ามีความร้อนแรงมากที่สุด จะถึงอย่างไรก็ตามสะเก็ดดาวก็คือแร่ชนิดหนึ่ง ซึ่งเกิดมีขึ้นเองโดยธรรมชาติ มักจะพบกันในที่ทั่วไป สำหรับประเทศไทยเราที่พบมากคือในเขตจังหวัดเลย จังหวัดเพชรบูรณ์ และจังหวัดกำแพงเพชร เห็นจะเป็นเพราะในอาณาเขตของจังหวัดเหล่านี้มีภูเขามากมายกว่าจังหวัดอื่น ๆ กระมัง จึงขอฝากผู้รู้ไว้ได้ช่วยค้นคว้าต่อไป

ความเชื่อถือของคนไทยในสมัยก่อนถึงกับเชื่อถือกันมาว่า คนที่ทำบุญกุศลไว้มากแล้วเมื่อถึงคราวสิ้นชีวิตจะไปบังเกิดในเมืองสวรรค์ เมื่อหมดบุญจากเมืองสวรรค์แล้วก็ย่อมต้องกลับลงมาเกิดในเมืองมนุษย์อีก เมื่อเวลาจะกลับลงมาเกิดในเมืองมนุษย์นั้น จะเหาะลงมา คนในเมืองมนุษย์ก็จะเห็นรูปร่างลักษณะเป็นแสงไฟพุ่งเป็นทางยาวเลื่อนไปเร็วมาก ตอนนี้แหละเรียกกันว่าผีพุ่งใต้ หรือดาวตก ถ้าใครไปอุตริทักขึ้นแล้ว เทวดาที่จะกลับมาเกิดใหม่ในเมืองมนุษย์ ก็จะต้องได้รับกรรมมาบังเกิดในท้องสุนัข ผู้เฒ่าผู้แก่จึงห้ามปรามลูกหลานกันนักหนา เมื่อเวลาเห็นผีพุ่งใต้หรือดาวตกแล้วห้ามมิให้ทักทายเป็นอันขาด เพราะจะเป็นเวรกรรมติดตัวไปเปล่า ๆ.

.....พระครูศรีมหาโพธิคณารักษ์

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร
นายสนั่น บุณยศิริพันธุ์ เจ้าของ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ๒๕๑๐